

545382903

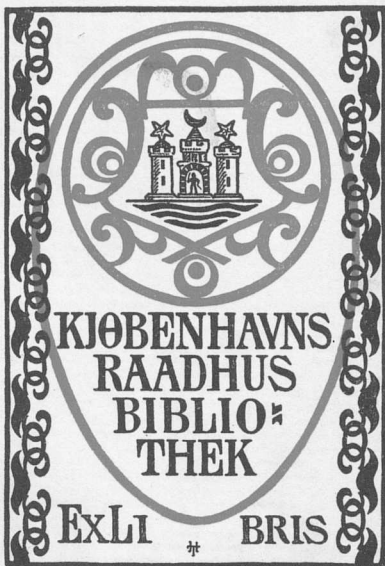

101 KØBENHAVNS
KOMMUNES
BIBLIOTEKER

99.4 Bjelke, Jørgen Bj

99.4 Bjelke, Jørgen Bj

Georg Meißner

GENERALLIEUTENANT
JØRGEN BJELKES
SELV BIOGRAFI.

UDGIVEN FOR FØRSTE GANG AF

I. A. FRIDERICIA.

MED JØRGEN BJELKES PORTRÆT.

KJØBENHAVN.
P. G. PHILIPSENS FORLAG.

TRYKT HOS J. JØRGENSEN & Co. (M. A. HANNOVER).

1890.

99.4

Bj

INDLEDNING.

Den dansk-norske Adelslæggt Bjelke havde sin Hjemstavn i Skaane og blev først efter Reformationen knyttet til Norge. Da Hr. Truid Ulfstand 1537 sendtes op til dette Rige for at gennemføre dets Underkastelse under Christian III, var Fens Tillufsen Bjelke i hans Følge og fik hurtig norske Len. Tidspunktet var gunstigt for en dansk Adelsmand til at fæste Fod i Norge. De gamle norske Storætter var ved at uddø, og deres Arvtagere blev de danske Adelsmænd, som indgiftede sig i dem. Fens Tillufsen hørte til de heldigste; han ægtede en Datter af Norges sidste Rigshofmester Niels Henriksen Gyldenløve og Fru Ingerd Ottedatter, den ved sin tidligere Kjærlighed til sin Svoger Hr. Niels Lykke i Historie og Digtning bekjendte Lucie, og fik med hende Gaarden og Godset Østraat ved Trondhjems

Fjord. Deres Sønneson var Jens Bjelke. Han byggede videre paa den Grund, Bedstefaderen havde lagt, idet han ved Giftermaal med Sofie Brockenhuus arvede bl. a. Hovedgaardene Elingaard og Sande ved Christiania Fjord og Hovindsholm i Hedemarken, Godser, der tidligere havde tilhørt den norske Storæt Gyldenhorn. Senere forøgede han ved Kjøb sine Besiddelser, saaledes at blot efter tre Generationers Forløb Bjelkeslægten var bleven Norges rigeste Adelslæg.

I Aaret 1614 blev Jens Bjelke udnævnt til Norges Kansler, Rigets højeste Embedsmand efter Statholderen. I denne Stilling og i sin Egenskab af Lensmand over forskellige norske Len udfoldede han en betydelig Energi. Hans Virksomhed greb ind i en Mængde forskellige af Norges indre Forhold, og særlig var han utrættelig i at føre Pennen. Der foreligger fra hans Haand Masser af Betænkninger og Forestillinger, men hans Produktivitet indskrænkede sig ikke til hvad der fulgte med hans Embede; hans Ærgjerrighed var at være Digter, og han skrev talrige religiøse Vers, rigtignok uden Gnist af Poesi. Til denne Indbildning om egne Evner, ogsaa udenfor hans Embedsomraade, svarede en

Tilbøjelighed til at føle sig miskjendt og ikke tilstrækkelig paaskjønnet af Regeringen og sine Standsfæller i Danmark. Derimod havde han udviklet hos sig en vis norsk Patriotisme; han kæmpede ivrig for Udvidelsen af den norske Adels Rettigheder, og han var en Talsmand for Theorien om, at de danske Konger besad Norge som et Arverige og ikke i Kraft af det danske Rigsraads Valg, uden at han vistnok har haft Blik for den Modsigelse, der laa i paa engang at kæmpe for denne Udvidelse af Kongemagtens Myndighed og for Aristokratiets Privilegier¹).

Med sin Hustru havde han ikke mindre end 14 Børn, 8 Sønner og 6 Døtre. Af Sønnerne døde de fem unge. De andre tre var Ove, der fulgte Faderen som Norges Kansler, Henrik, der blev berømt som Rigens Admiral, og endelig Førgen Bjelke.

Førgen Bjelke blev født paa Elingaard 2. Juni 1621. Om hans tidligste Ungdom vides kun, at han i August 1641 blev indskreven ved Universitetet i Leyden, i hvis Matrikel han er

¹) Om Jens Bjelke se især Y. Nielsen, *Jens Bjelke til Østråt, Kristiania 1872*, og Bricka, *Dansk biografisk Lexikon II, 332-36*.

opført som Nordmand. Muligvis er han bleven i Holland, indtil Udbruddet af Krigen mellem Danmark og Sverig 1643 bestemte hans Livs Skæbne ved at kalde ham frem til væsentlig militær Gjerning. Efter sin Hjemkomst til Norge 1644 med hvervede Folk fra Holland blev han Kaptajn, men spillede ikke nogen betydelig Rolle i Krigen ved Grænsen, den saakaldte Hannibalsfejde. Efter Freden i Brømsebro drev hans Trang til Krigsbedrifter ham til Tyskland, og han valgte sin Plads hos Sverigs Fjender i den kejserlige Lejr. Endnu før Trediveaarskrigen var endt, vendte han dog hjem, og kort efter begyndte under Frederik III's Regering hans Opkomst og Indflydelse. Trods sit tidligere ven-skabelige Forhold til Hannibal Sehested benyttedes han af Kongen til en Undersøgelse af dennes norske Administration, fik skiftevis forskellige Len i Norge og udfoldede i flere Aar en frugtbart Virksomhed i dette Land. Ligesom Tilfældet havde været med hans Fader, stod han imidlertid ikke paa den bedste Fod med adskillige af de betydeligste Adelsmænd i Kjøbenhavn, særlig ikke med Kansleren Christian Thomesen Sehested. Efter hans egen Fremstilling i Selvbiografien,

som man dog maa erindre er nedskreven under Enevælden, mærker man desuden Spor til en ren politisk Modsætning i den nedsættende Maade, paa hvilken han skal have udtalt sig om Betydningen af Kongens Haandfæstning, og højst sandsynligt er det ogsaa, at han nærmest har søgt sin Støtte ved Tilslutning til selve Kongen. Saa brød 1657 Krigen med Sverig ud, og midt under Danmarks Ulykker blev de nærmest følgende Aar de for ham heldigste og mest tilfredsstillende i hans Liv, idet han først som Generalkrigskommissær og derefter som Generallieutenant for en stor Del ledede og personlig deltog i de Krigsbegivenheder, hvorved Fjemteland midlertidig tilbageerobredes og senere de svenske Angreb paa Norge bleve afslaaede. Ved sin rastløse Energi spillede han en særdeles hæderlig Rolle, og hans Navn i Historien maa fortrinsvis være knyttet til disse Begivenheder. Men ogsaa i Løbet af disse Aar havde han ikke undgaaet Strid med den norske Repræsentant for det danske Aristokrati, Statholderen Niels Trolle, hvem han atter og atter bebrejdede hans Mangel paa Iver og Fasthed.

Saaledes syntes Fjergen Bjelke saa vel ved sine Sejre i Norge som ved sin Modsætning

til adskillige af Aristokratiets Spidser og sin Sympathi for et kraftigere Kongedømme at være selvskreven til Magt og Indflydelse under det ved Statsforandringen 1660 skabte nye Regimente. Han blev ogsaa i Novbr. s. A. udnævnt til Rigens Raad og kort efter Medlem af de nyoprettede øverste Myndigheder, Statskollegiet, Krigskollegiet og Højesteret. Men i Virkeligheden var hans Indflydelse kun ringe. Bortrykket fra Norge til Danmark havde han ligesom tabt Grunden under Fødderne. Der var ikke noget godt Forhold mellem ham og Rigens Skatmester Hannibal Sehested, som i alt Fald tilsyneladende var den mægtigste af den gamle Adel. Endnu mindre kunde han finde sig til Rette imellem den Kreds af tyske Militære, der omgav Kongen. De Officerer, der under Frederik III's Øjne havde deltaget i Kjøbenhavns Forsvar, var nærmest til hans Gunst; Generallieutenant Claus Ahlefeldt blev udnævnt til kommanderende General i Norge trods de Fordringer, Bjelke i Kraft af sin Fortid havde paa denne Stilling, og i Krigskollegiet var han i Minoritet, naar han anbefalede Hærens Formindskelse. Hans Mangel paa Gunst ved Hove viste sig ogsaa ved, at han mistede sit norske

Len, ikke fik sine Udlæg under Krigen og i flere Aar heller ikke sin Lønning betalt. Vel blev han 1664 udnævnt til Amtmand over Kalundborg og Holbæk Amter, men største Delen af disse var udlagt til Kongens Kreditorer. Det Ægteskab, han i Juni 1661 havde indgaaet med Righofmesteren Foakim Gersdorfs Datter Magdalene Sibylle, kunde ikke styrke hans Stilling; thi Svigerfaderen var død under hans Forlovelse faa Maaneder før Brylluppet. Misfornøjet af Naturen, krænket over en Tilsidesættelse, som han følte saa meget mere, fordi han altid var tilbøjelig til at overdrive sin egen Betydning, har han næppe vogtet paa sin Mund og vel derved givet Anledning til, at Korfits Ulfeldt i sine bekjendte Forhandlinger med den brandenburgske Generalmajor Spaen 1663 angav ham som tilhørende det adelige Oppositionsparti. Skjønt dette næppe kunde siges med Rette paa Grund af hans rimeligvis meget isolerede Stilling, forbedrede denne Angivelse, der blev bekjendt for Regeringen, sikkert ikke hans Position. Forgjæves søgte han ved Smiger, idet han lod sine Børn opkalde efter Kongefamilien, at tilkæmpe sig større Gunst. Han fik vel Trudsholm Gods udlagt for en Del af sin Fordring paa

Kronen, men selve Kongens Venskab formaaede han næppe at vinde, og hans Finanstilstand var alt andet end god. Faderens store norske Godser var efter hans Død 1659 bleven delt mellem de mange Børn; han selv havde faaet Hovindsholm, men hverken Indtægterne heraf eller hans andre Midler formaaede at standse hans Kreditorers Paatrængenhed.

Med Christian V's Tronbestigelse i Febr. 1670 indtraadte der en væsentlig Forandring i hans Stilling. Allerede i Marts blev det overdraget ham i Forening med Statholderen Ulrik Frederik Gyldenløve at afgive en Betænkning om Norges Forhold, og i deres store fælles Forslag af Juni s. A. spores paa flere Steder lignende Tanker som de, Bjelke gjør sig til Talsmand for i sin Selvbiografi. I Maj tilbød Kongen ham endvidere Stillingen som Generallieutenant over den norske Militz. Dette Tilbud gav imidlertid efter Bjelkes egen Fremstilling Anledning til et Brud mellem ham og Gyldenløve, idet han nægtede at staa under Statholderen; efter en anden Beretning synes Bruddet at have hængt sammen med en Spænding, der indtraadte mellem Gyldenløve og en Del af Adelen, idet denne saa sig skuffet i de

Forventninger om større Friheder, den havde knyttet til Christoffer Gabels Fald og Gyldenløves Opkomst. Under disse Omstændigheder nærmede Bjelke sig stærkt til Oversekretæren Peder Schumacher. Et venskabeligt Forhold mellem disse to Mænd var i og for sig ret naturligt, idet Bjelke nærmest var en Tilhænger af det enevældige Kongedømme, men tillige en Modstander af den Kreds af tyske Hofmænd og Officerer, som havde spillet en fremtrædende Rolle under Frederik III, men som nu trængtes tilbage af den med fuld Fart mod Lykken styrende danske Statsmand. Men langt mere end denne Sympathi betød dog et andet Forhold. Førgen Bjelkes Hustru, den livsglade og nydelseslystne Magdalene Sibylle Gersdorf, blev Griffenfelds Elskerinde, og den utvivlsomt ikke synderlig karakterfaste Ægtefælle trodsede ikke sin Medbejler, men nød de Fordele, der fulgte med dennes mægtige Beskyttelse. Fra hvornaar Forholdet mellem Magdalene Sibylle og Griffenfeld stammer, kan ikke bestemt angives; sandsynligvis skriver det sig fra Slutningen af 1671 eller Begyndelsen af 1672. Med dette Tidspunkt indledes ogsaa en for Bjelke i ydre Henseende gunstig Periode. I Oktbr. 1671 blev han Danebrogsridder og fik

derved et længe næret Ønske om Ridderværdigheden opfyldt, og i Januar 1672 fik han anvist en aarlig Lønning af 4000 Rdlr. Endelig blev han i Maj 1674 under Kongens Fraværelse Statholder i Kjøbenhavn og i Juni 1675 udnævnt til Statholder i Sjælland og Overkommandant i Kjøbenhavn. I denne Egenskab holdt han under den skaanske Krig ved talrige Skrivelser Griffenfeld bekjendt med hvad der foregik i Hovedstaden og særlig med Raadslagningerne om Flaadens Operationer. Helt tilfreds med sin Virksomhed var han dog ikke, og han skjulte ikke sit Ønske om at komme til at deltage i selve Krigsbegivenhederne. Griffenfeld synes ogsaa at have tænkt paa at benytte ham i en større Stilling, idet Bjelke paa et af hans Papirer nævnes som tilkommende Rigsfeltherre og hans Hustru som Overhofmesterinde.

Da blev Griffenfeld fængslet 11. Marts 1676. Med den mægtige Ministers Fald rokkedes Førgen Bjelkes Stilling. Forgjæves søgte han endnu samme Aften ved en Audiens hos Kongen at formilde dennes Sind mod sin Hustrus Elsker og sin egen Beskytter. Magdalene Sibylle fik Ordre til at forlade Kjøbenhavn og begav sig til

Kalundborg, han selv fik Befaling til at rejse til Aalborg for at have Tilsyn med Brevvexlingen mellem Danmark og Norge. Selv siger han herom, at »Kongen blev overtalt til at give ham denne Bestilling for at avancere fremmede Officerer«; muligvis vilde man dog først og fremmest hævne sig paa hans Hustru og sikre sig mod hendes Intriguer og dernæst have ham selv bort, medens Processen mod Griffenfeld stod paa. Thi da dennes Skæbne var afgjort, fik Bjelke i Juni Befaling til at vende tilbage til Kjøbenhavn, hvor han paany overtog sit Embede som Statholder og Overkommandant og deltog i Statskollegiets Forhandlinger. Hans Stilling var dog alt andet end sikker; han fik ikke sin Lønning fuldt udbetalt, og han plagedes stærkt af sine Kreditorer og saa sig omgivet af Uvenner og Modstandere allevegne. Snart blev der ogsaa gjort Indgreb i hans Embeder og Værdigheder af forskjellige tyske Officerer, og han lodes sikkert ikke i Fred af sin Hustru, hvem det stadig var forbudt at komme tilbage til Kjøbenhavn. En ny Katastrofe indtraadte ved, at hun trods dette Forbud i Maj 1677 med sin Datter tog Ophold

paa det nuværende Frederiksberg¹⁾. Da hun var syg, henvendte Bjelke sig til Kongen om Til-ladelse for hende til at flytte ind i Byen for at underkastes Lægebehandling. Som ved flere lignende Lejligheder fortæller Bjelke, at Kongen først var stemt derfor, men hurtigt blev paavirket i modsat Retning af hans Fjender. Sikkert er det i alt Fald, at to Dage efter, 13. Maj 1677, fik Bjelke Befaling til at begive sig til sit Amt. Hvor ængstelig man i Kongens Omgivelser var for hans Tilstedeværelse i Kjøbenhavn, fremgaar af et nogle Dage senere opsat Udkast til en Ordre fra Kongen til Storkansleren Frederik Ahlefeldt, hvorefter det skulde betydes ham, at da han trods den udstedte Befaling endnu befandt sig i Kjøbenhavn, skulde han strax forlade Byen, og hvis han dog blev, skulde han bringes i sikker Forvaring til Kastelet. Af andre Udtryk i Ordren fremgaar, at man samtidig i Kongens Omgivelser har haft Opmærksomheden fæstet paa frygtede oprørske Planer fra den gamle danske Adels Side, Planer, som man i Enevældens

¹⁾ Ikke, som oftere sagt, paa Amager, thi »Prinsessernes Gaard«, hvor hun boede, laa paa Ny-Amager, det nuværende Frederiksberg.

første Tid ofte anede ved Hoffet og maaske endnu oftere lod, som man anede, for derved bedre at kunne beherske Kongen. Har man, hvad der vel er rimeligt, bragt Bjelkes Navn i Forbindelse hermed, var han umuliggjort. Selvfølgelig begav han sig under disse Forhold strax til Kalundborg, og fra dette Øjeblik var hans Skæbne endelig afgjort. Skjønt han i den følgende Tid oftere kom til Kjøbenhavn og atter og atter søgte at vinde Christian V ved den stærkeste Smiger og ved Forsikringen om sine Fortjenester og sin Uskyldighed, blev hans Liv fra nu af kun en Kjæde af Sorger og Gjenwordigheder. 1679 fik han formel Afsked fra sit Embede som Statholder og Overkommandant i Hovedstaden, men først og fremmest var hans økonomiske Stilling fuldkommen undergravet. 1682 maatte han sælge sit Arvegods Hovindsholm i Norge, efterhaanden faldt hans andre Hovedgaarde i hans Kreditorers Besiddelse, selv hans Bolig i Kalundborg maatte han skille sig af med og flytte ud til en Avlsgaard Avindsøgaard, den nuværende Agnsøgaard, et Par Mil Øst for Kalundborg. Her døde han 17. Febr. 1696. 11. Marts blev hans Lig ført til Kjøbenhavn og nedsat om Aftenen i hans Grav-

sted i Trinitatis Kirke. 10—11 Aar i Forvejen, 6. Oktbr. 1685 var hans Hustru Magdalene Sibylle død. Man fristes til at tænke paa hendes berømte samtidige, Marie Grubbe, naar det hedder om hende i en lille Notits: hun døde paa Amager i den lystige Nilles Hus. Ogsaa over Børnene var Vanheldets og Tilbagegangens Præg udbredt. De var 6 i Antal, 5 døde som ganske smaa, kun en, Datteren Sofie Amalie, overlevede Faderen, men var gift udenfor Adelsstanden med en Præst¹⁾.

Da Jørgen Bjelke blev udnævnt til Ridder 1671, opgav han som sit Valgsprog: *Patientia remedium malorum, Taalmod overvinder Ulykker.* Han havde dog tillige et andet Trøstemiddel, nemlig *Pennen.* Ogsaa i denne Henseende var han sin Faders Søn. Vel stræbte han ikke egentlig efter at blive Forfatter, men han fandt en ubetinget Tilfredsstillelse i at skildre den Uret, der var

¹⁾ Om Jørgen Bjeikes Liv henvises særlig til Rigsarkivar Birkelands Fremstilling i Dansk biografisk Lexikon II, 338—44. Til den i Texten givne Skildring er foruden denne Fremstilling og Bjeikes egne biografiske Optegnelser fortrinsvis benyttet hans Breve til Griffenfeld (Rigsark., Griffenfelds Sager, Fasc. 16) og til Rentemesteren Peter Brandt (Rigsark., Personalia 1660—99, Bjelke) samt Samlinger til den danske Adels Hist., Fasc. 3 (tidligere i Kgl. Bibl., nu i Rigsark.).

overgaaet ham, og hver Gang han søgte om en Gunstbevisning, udmalede han med største Iver sine Fortjenester. I større Maalestok skete dette første Gang i et Indlæg til Frederik III af 2. Maj 1667¹⁾, hvori især hans Virksomhed under det sidste Felttog i Norge er vidtløftig fortalt. Dernæst forfattede han eller lod forfatte et større biografisk Aktstykke, som i det bevarede Haandskrift, der dog ikke er egenhændigt, bærer Titlen: Hr. Fjergen Bjelkes Akter²⁾. Det giver en temmelig kortfattet Fremstilling af hans Arbejde i Statens Tjeneste indtil 1670 og indeholder for Tiden efter dette Aar væsentlig Breve fra ham selv og kongelige Ordre til ham indtil 1683 med hist og her indstrøede Overgange af fortællende Karakter. Nyerup har i Aaret 1806 i Nye Danske Magazin II, 129—42 givet et Uddrag af det, men det staar i Interesse meget tilbage for den større Selvbiografi, der her udgives.

Af denne Selvbiografi findes, saa vidt vides, kun et Haandskrift, nemlig det, som bevares paa

¹⁾ Rigsark., Reg. 89 b, Fasc. 61.

²⁾ Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., Fol., 1301. Det af Birkeland benyttede Hdskr., Gl. kgl. Saml., Fol., 1095, er en Afskrift heraf. Et Uddrag findes i Ny kgl. Saml., Fol., 1301 c.

det herværende Universitetsbibliothek i Samlingen Additamenta, 4to, Nr. 336¹). I Haandskriftet mangler Begyndelsen, sandsynligvis er Talen dog ikke om mere end om et Blad; endvidere er i det følgende paa et enkelt Sted udrevet et Blad (se ndfr. S. 11), men forøvrigt er det fuldstændigt. Det er skrevet med en Skrivers Haand, der sikkert tilhører Slutningen af det 17de Aarhundrede, og som i det hele er tydelig og let læselig. Spørgsmaalet er nu, hvilken Karakter man bør tillægge dette Haandskrift. Rigsarkivar Birkeland har kaldt det en Afskrift²), og det er det jo ogsaa, for saa vidt som det ikke er skrevet med Førgen Bjelkes egen Haand. Men om der har været et andet fuldstændigt og udformet Manuskript, der har tjent som ligefremt Forlæg, er dog meget tvivlsomt. Man kunde fristes til at antage, at i alt Fald Dele af det er nedskrevne efter Diktat, og at der for andre Dele snarest har været flere mindre Forlæg, dels Førgen Bjelkes til forskjellige Tidspunkter af hans Liv

1) I Virkeligheden er det en lille Oktav.

2) Tilmed »en slet og defekt Afskrift«; men skjønt der er Fejl og de ovfr. nævnte Mangler i det, er dette Udtryk meget overdrevent.

nedskrevne biografiske Optegnelser, dels Breve vedrørende hans Virksomhed. Navnlig viser den Maade, paa hvilken Brevet af 2. Jan. 1660 er indført (S. 152 f.), hen til, at det vistnok er sket, efter at den nærmest efterfølgende Beretning var nedskreven. Andre Steder er ladet Plads aaben til nærmere Fremstilling (S. 165, 171) eller til Indførelse af Datoer for Aktstykker, som øjensynlig først skulde efterses (S. 185 f.). Nogle sandsynlige Fejl (S. 60, 71) har Karakteren af Misforstaaelser efter Diktat. Men hvorledes det end maatte forholde sig hermed, saa er det sikkert, at selve det foreliggende Haandskrift har været i Førgen Bjelkes egen Besiddelse; thi hans Haand, som man har en stor Mængde Breve fra, især i Rigsarkivet, findes adskillige Gange i Rettelser og Tilføjelser til det¹⁾. Herved faar Haandskriftet som saadant en langt større Værdi end den, man hidtil har været tilbøjelig til at tillægge det. Det indeholder ikke alene, hvad man tidligere

¹⁾ Alle disse Rettelser og Tilføjelser er bemærkede i Noterne til Udgaven. Opmærksomheden henledes særlig paa S. 6, 16, 23, 55, 119, 138. — Paa det sidste Blad i Haandskriftet er med en fremmed Haand tilskrevet en Notits om Bjelkes Død og Begravelse.

har været enig om, en *Selvbiografi*, skjønt Forfatteren omtaler sig selv i tredje Person, men den Form, hvori denne *Selvbiografi* foreligger for os, er godkjendt af Forfatteren¹). Tidspunktet for *Biografiens* Affattelse er det derimod ikke muligt at bestemme nøjere; Førgen Bjelkes Haand er dog, hvor den findes, saa gammelmandsagtig, at man bliver tilbøjelig til at tro, at i alt Fald hans Tilskrifter og Rettelser stammer fra hans ældste Dage.

Haandskriftet har ikke været udgivet tidligere; dog har det været benyttet af forskjellige Forfattere, oftest til Belysning af Enkeltheder, men i dets Helhed af Rigsarkivar Birkeland, for hvem det sammen med »Hr. Førgen Bjelkes Akter« har tjent som Hovedkilde i hans ovfr. nævnte *Biografi af Førgen Bjelke i Dansk biografisk Lexikon*²).

¹) Naar der i Haandskriftet, dog uden Konsekvens, findes adskillige *Norskheder* (f. Ex. *Soldater som Flertal af Soldat*, saag som *Imperfekt af se*), kan man ikke vide om dette skyldes Bjelke selv eller den Omstændighed, at Skriveren har været en Nordmand. Sandsynligst er vel det sidste.

²) I det *Genealog-heraldiske Selskabs Samlinger* (i Rigsark.) findes en haandskreven *Biografi af Bjelke*, der helt igjennem støtter sig til *Selvbiografien*.

Den nærværende Udgave følger i det hele og væsentlige Originalen bogstavret; dog er intet Hensyn taget til dens store og smaa Bogstaver og nogle Afvigelser foretagne i Brugen af u og v og i Adskillelsen eller Sammensmeltningen af sammensatte Ords Dele. Originalens ganske principløse Benyttelse af latinske Bogstaver til mange Ord er ogsaa forladt.

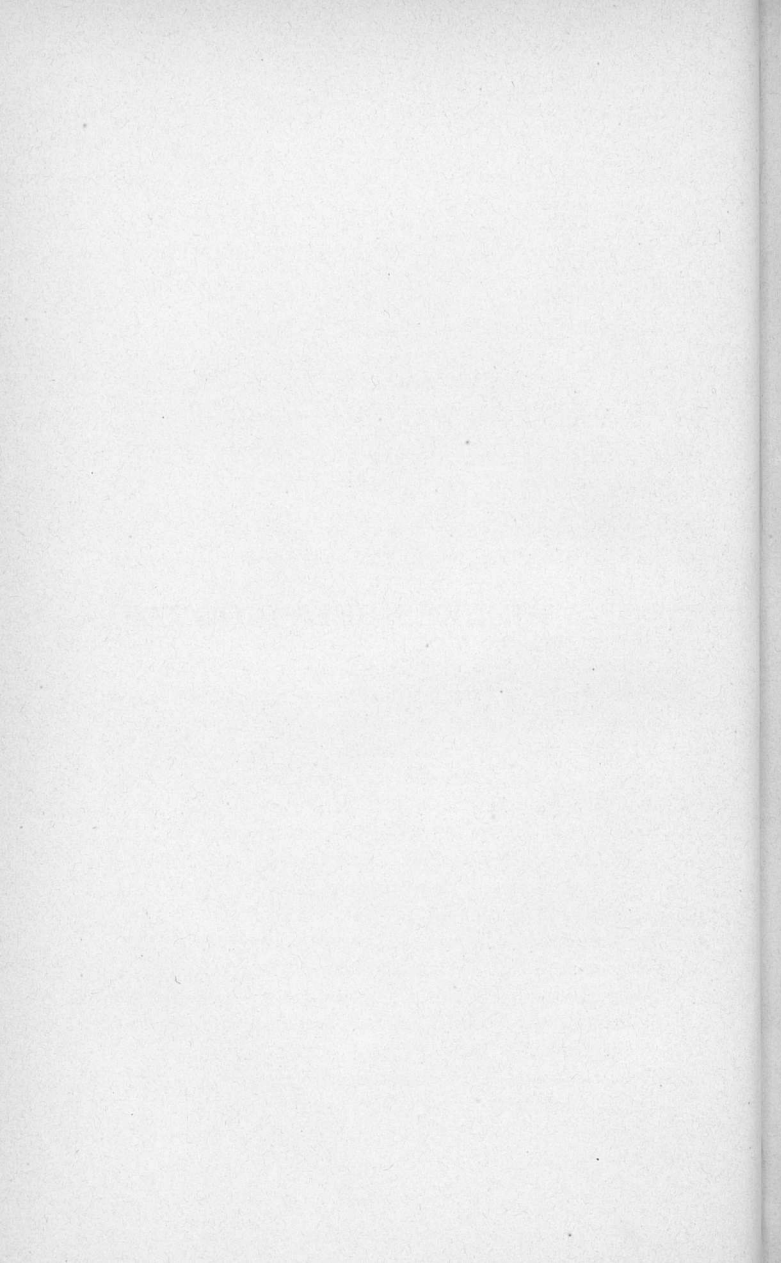
Selvbiografien begynder med en Udsigt over Forfatterens Fader, Jens Bjelkes Fortjenester og ender med Frederik III's Død 1670. Til Forstaaelse af hvad den medtager og hvad den udelader maa bemærkes, at den har et bestemt Formaal i Lighed med det, der, som ovenfor omtalt, i det hele var bestemmende for Førgen Bjelkes Forfatterskab, om man kan bruge dette Udtryk, i hans senere Dage. Den er et Indlæg i hans Livs store Proces, et Selvforsvar med Fremhævelse af hans Fortjenester som civil og militær Embedsmand og med Angreb paa hans Modstandere og Paa-visning af den Uret, der var overgaaet ham efter 1660. Den har allerede derved en Del af Tendensen i sig; den er først og fremmest en Selvførherligelse, og den bliver det yderligere derved, at Førgen Bjelke viser sig som en forfængelig

Natur, der er tilbøjelig til at tilskrive sig den næsten udelukkende Ære for alle de Bedrifter, han sammen med andre har deltaget i. Selvfølgeligelsen faar ofte et ligefremt komisk Præg. Der er i Jørgen Bjelke som Officer noget af en Jakob von Thyboe, hvilket stærkest fremtræder i Skildringen af hans Deltagelse i Trediveaarskrigen, hvor det er ham, der lægger Planerne for de i Feltlivet hærdede kejserlige Generaler, og hvor han imponerer dem alle ved sit Heltemod. Ogsaa i Fortællingerne om Krigsbegivenhederne i Norge dvæler han stadig ved sin egen Koldblodighed og sin egen Uforfærdethed; hvor Lejlighed gives, udmaler han den Forundring, i hvilken han ved disse Egenskaber satte sine Omgivelser. Saaledes maa man paa adskillige Punkter regne med Overdrivelser. Men netop disse Overdrivelser giver Skriftet psykologisk Interesse, og idet Forfatteren behandler disse og talrige andre Enkeltheder med særlig Forkjærlighed, indeholder Biografien en Mængde karakteristiske Bidrag til Belysning af Datidens Liv i Danmark og Norge. Men ogsaa i videre Forstand har den Betydning. Den er den fyldigste Beskrivelse af Krigsbegivenhederne i Norge 1644—45 og 1657—60, som i det hele

haves; den giver dernæst et Indblik i det militære Liv i Trediveaarskrigens Tidsalder med Uroen i Hærene, Lejesoldaternes Grumhed og Opsætsighed og Bøndernes Frygt for deres Plageaander, som ingen anden samtidig Skildring her hjemmefra meddeler, og den indeholder endelig et vigtigt Bidrag til Karakteristik af Hofintriguerne i Frederik III's Tid. I literær Henseende er Selvbiografien vel intet Produkt af Rang, og særlig skæmmes Stilen ved en knudret Brug af relative Pronominer, men den er paa engang et Udtryk for en ejendommelig Personlighed, der har adskillige af sin Tidsalders Mærker, og et virkelig historisk Kildeskrift.

De til Udgaven føjede Noter er væsentlig af forklarende Karakter; dog er tillige i dem, saa vidt muligt, gjort opmærksom paa de Fejl, i hvilke Forfatteren har gjort sig skyldig. Paa flere Steder er ogsaa tilføjet supplerende Oplysninger fra hidtil utrykte Kilder. Det vedføjede Portræt af Jørgen Bjelke er en Gjengivelse af Maleriet paa Rosenborg.

JØRGEN BJELKES SELV BIOGRAFI.

. . . I det samme Aar 1611¹⁾ blef welermelte Jens Bielche til Østraad af allerhøystbemelte sin allernaadigste Herre og Konge opsendt Oberst

¹⁾ Som bemærket i Indledningen, mangler i Haandskriftet Begyndelsen af Biografien, sandsynligvis dog ikke mere end et Blad. Foran det i Texten trykte findes en Side, som er nøje knyttet til det foregaaende tabte Stykke og lyder saaledes: achtet og æret af hans kongl. May^{ts} Herr Fader sl. og høyloffeligst Kong Friederich den 2^{den} i allemaader og i Særdelighed formeedelst hans May^{ts} allernaadigste Besøgelse paa Sandegaard og Befahling, at welbemelte Erich Brochenhuus schulle begiere huad hand wille hafue, som allerydmygist tachede og begierde en lille Bondegaard nest hoes bem^{te} hans Hoffuitgaard. Hans kongl. May^{tt} allernaadigste spurde ham, hui iche meere, saa swarede hand allerunderdahnigst, at mand iche burde begiere megit af sin naadig Herre og Konge, og at hans sahl. Broder hafde kun efterladt sin Frue og een datter udi Velstand, og at hand ingen anden Arfuing hafde. — Erik Brockenhuus til Kanestrøm døde 1583; sandsynligvis burde det dog snarere være henført til hans Broder Peder B., der ejede Sandegaard, hvilken Hovedgaard efter hans Død 1608 tilfaldt Sophie Brockenhuus, en Datter af en tredje Broder Henrik B. Sophie ægtede 1610 Jens Bjelke (Hist. Tidsskr. 4. R. V, 131).

Lieutenants Bestalling med tuende Capteiner og naadigst Ordre at schulle oprette een Militie og defendere Trundhiem By og Lehn imod formodelig Attaque, hvilchet hand troschyldigst effterkom imod Attaque af geworbene Krigsmacht paa sex Aarlogschibe fra Holland med General Mønichou, som blef afslagen fra Byen og dereffter sat i Land udi Verdahlen, huorfra hand marcherit med Krigsfolchit ofuer til Jembteland og derfra igiennem Sverrig nedentil Secours for Calmer, som hans kongl. May^{tt} hafde beleyret og derfor maatte bryde op og marchere till Dannemarch ¹⁾). Da

¹⁾ Oberst Johan v. Mönnickhofven havde under Kalmarkrigen hvervet 1200 Mand i Nederlandene for Sverig og ankom i Juli 1612 med dem ombord paa en lille Eskadre til Trondhjemsfjord. Det var ikke hans Agt at angribe Byen, men Jens Bjelke tillagde sig senere Æren for at have forhindret Angrebet ved en Kanonade, og det er hans Beretning, som gaar igjen hos Sønnen. I Virkeligheden satte Mönnickhofven Kursen NV. mod Stjørdalen og landsatte der sine Tropper. Da hverken Bønderne her eller de fra det Nord derfor liggende Værdals Præstegjæld gjorde Modstand, lykkedes det ham at føre sin Skare over Grænsen ind i Sverig. Imod Gustav Adolfs Ordre marscherede han til Stockholm, og hans Ankomst her (ikke ved Kalmar) medvirkede til at bringe Christian IV's Angreb med sin Flaade paa den svenske Hovedstad til at strande. Se herom Y. Nielsen, Jens

effter Freden blef welbaarne Jens Bielche suplicando underdahnigst for hans kongl. May^{tt} høye-
ligen og grofueligen ahngiffuit og beschylt for
store Forseelser med Capteinerne at hafue giort,
huilch[en] Suplic hans kongl. May^{tt} opsendte til
ham i sin Schrifuelse og Befaling at maatte udføre
ved Lov og Ret, som hand ogsaa gjorde og blef
omsider med Capteinerne dømt fri af hans kongl.
May^{tt} og Rigens Raad, og hans Vederparter
dømbt fra Ære og en Del fra Lifuet og Gods¹).

Bjelke S. 313. Meidell, Bille-Ættens Historie II, 310 ff.
A. Larsen, Kalmarkrigen S. 237 f.

- ¹) I det i Indledningen omtalte Haandskrift: »Hr. Jørgen Bjelkes Akter« hedder det, at Christian IV's i Texten omtalte Skrivelse var skreven »med egen Haand«. Imidlertid viser de Aktstykker, som er bevarede angaaende Undersøgelserne om de Forsømmelser, der var begaaede i Norge under Krigsbegivenhederne, at Jens Bjelke næppe er bleven ligefrem tiltalt og derfor heller ikke frikjendt. Han stævnedes sammen med Lensmanden Sten Bille og Kaptajn Hans Basse til at møde for Herredagen i Juni 1613, men vistnok nærmest som Vidne. Dog havde han i Forvejen indgivet en Supplik om Skaansel, og at han allerede tidligere har haft Modstandere ved Hoffet, viser en Skrivelse fra ham af 15. Maj 1612 til Kansleren Christian Friis, hvori han omtaler vrang Angivelser ved Hove om hans Person »saa som den, hvis Skjæbne synes at være i denne Tid at bære mange andres Byrde«, Udtryk, der stærkt

In Anno 1615 kom hans kongl. May^{tt} med sine Schibe op i Obslo Fjord og allernaadigst fuldte Jens Bielche paa hans Jagt til Ellindgaard, hvor hans May^{tt} med ald sit Følge forblef løstig ofuer 8te Dagers Tiid, indtil Vinden blesde føyelig till Agersshuuss Slot, huor hans kongl. May^{tt} holt Herredag. Og som Norgis Rigis Cancellar welbe^m Anderss Gren¹⁾ war død, da befoel hans kongl. May^{tt} naadigst welbohrne Jens Bielche at betienne Retten i be^m salig Cancellars Sted og allernaadigst gaf hannem Bestalling paa at were sin og Norgis Rigis Cancellar med sambt Forlehningsbref paa Nunne Closter og Omssø Lehne²⁾ uden Rigeds Raads Videnschab, udi naadigste Henseende til, at Norige var sit Arfue Rige³⁾, og

minder om Sønnens Skrivemaade. Muligvis sigter han ved »sine Vederparter« bl. a. til Sten Bille, der dømtes til at »staa Kongen til Rette«. Meidell, anf. Skr. II, 318. Secher, Kongens Rettertings Domme 1605—14 S. 487 ff. Bricka, Dansk biografisk Lexikon II, 334.

- ¹⁾ Efternavnet er vistnok skrevet med Jørgen Bjelkes egen Haand.
- ²⁾ Aarene er forveklede her. Jens Bjelke blev udnævnt til Norges Kansler i Decbr. 1614 og fik samtidig Lensbrev paa Nonneseter Kloster og Onsø Len. Derimod afholdtes den omtalte Herredag først i Sommeren 1616.
- ³⁾ Om Hensynet til Kongehusets Paastand om, at Norge var et Arverige, har spillet nogen Rolle ved Jens Bjelkes

til at welbaarne Jens Bielcke hafde mange Missunderere og U-Venner, og fordi hand troschyldigst hafde forrettit Commissioner effter hans kongl. May^{ts} allernaadigste Befalinger til hans May^{ts} Interassis Befordring ved Maste Skougerss Besichtelse og Hegn til Flaadens stohre Fornødenhed, huilche andre hafde ladt bruge til deris egen og Hollenderss Profit, dernest formeedelst andre Commissioner effter Bønderniss underdahnigste Suplicationer og Klage ofuer en Part Lehnsmend og deris Fougders haarde Medfart, huorfor hans kongl. May^{tt} hafde sendt op til ham Cancelli Herremænd, som war fød i Norige og schulle underdahnigst referere for hans kongl. May^{tt} Sagernis Beschaffenhed udi ald Sandhed og der-effter straffe enhver som forschylt. Saaleedis hafde Cancellor Jens Bielche idelig hafft een og firsindstyfue Commissioner ¹⁾ og blef handthæfuit af hans kongl. May^{tt} ved sin og Norgis Cancellers Bestilling, sambt til de forige be^m Nunne Closter

Udnævnelse, maa man lade staa hen; derimod optraadte Kansleren til Fordel for denne Theori ved Frederik III's Hylding i Christiania 1648. Budstikken VI, 491. Meddelelser fra det norske Rigsarchiv I, 268 f.

¹⁾ Jvfr. Y. Nielsen, Jens Bjelke S. 208 ff.

og Omssøe forlehnte ham med Bergenhuus Slot og Lehn¹⁾ i naadigst Henseende til, at hand skulle stille de u-rolige Hofueder udi Bergen og forhindre, at hans kongl. May^{tt} ey skulle blifue molesterit med u-nødvendig Suplicationer saa ofte som tilforn, som hand ogsaa troschyldigst gjorde. Og som Herr Cancellen hafde werit forlehnt med Bergenhuus Slot og Lehn i ni Aarss Tid og af store Besueringer træt og kied, da erholdte hand allerunderdahnigst hans kongl. May^{ts} allernaadigste Tilladelse at maatte vere forlehnt med Stavanger Lehn og welbohrne Hendrich Tott derfra at komme til Bergenhuus Lehn²⁾, som hans kongl. May^{tt} ogsaa allernaadigst bevilgede, og siden at Cancellern blef forlehnt med Rachestad Lehn nest hoes Nunne Closter og Omsøe Lehne, for at hand dissbedre kunde betienne Cancellers Bestilling syndenfields³⁾. Imidlertid hafde hans kongl. May^{tt} allernaadigst ahntaget hans eldste Søn Ofve Bielcke for Cancellie Joncher og dend anden Søn Hendrich Bielche

¹⁾ I Juni 1633.

²⁾ Denne Forandring med Lenene foregik i Maj 1641.

³⁾ I Maj 1646 forlenedes Jens Bjelke med Mariæ Kirkes Provsti i Oslo, hvortil bl. a. hørte Rakkestad Distrikt.

allernaadigst gifuet Recommendations Schrifuelse till Prindtzen af Ovraniem, som naadigst ahntog ham for sin Hofjuncher og effter trei Aars Forløb gaf ham it Compagnie til Fods, huoreffter Ofue Bielcke effter naadigste Befaling reyste først med Ambassadeur Hr. Graf Christian Rantzov til Vien og siden med Ambassadeuren Hr. Hanibal Sehested til Spanien¹⁾, huoreffter hand ogsaa blef betrod den Commission at møde suendsche Deputerede ved det nylig opfunden Sølf Ertzbierg, som laa imellem Norgis og Suergis Grentze udi Lapland paa di bare Klipper langt fra Schovge²⁾, hans kongl. May^{tt} hafuendis allernaadigst forlehnt ham med Nordlandit³⁾ og antagit hanss⁴⁾ tredie Søn welbohrne Christian

1) Ove Bjelke, der var bleven ansat i Kancelliet 1636, ledsagede 1640 Hannibal Sehested paa hans store Gesandtskabsrejse til Spanien; derimod beror Beretningen om, at han har fulgt Christian Rantzau til Wien, vistnok paa en Fejltagelse.

2) I April 1638 fik Ove Bjelke sammen med Henrik Thott Fuldmagt til at mødes med svenske Kommissarier i Nordlandene i Juli Maaned for at undersøge Ejendomsretten til nogle ved Grænseklipperne fundne Sølv- og Blygruber. Norske Rigsregistrarer VII, 394 ff.

3) Ove Bjelke forlenedes med Nordlandene i Aaret 1645.

4) o: Jens Bjelkes.

Bielcke for Hofjoncker¹⁾. Og effterat welbohrne Captein Hendrich Bielcke hafde werit paa Schibet hos Admiral Tromp i det Siø Slag imellem dend hollandsche Flaade og dend spansche Flaade i Dynis under Engeland²⁾ og schichit af Printzen til Dannemarck for at gjøre underdanigst Relation for hans May^{tt} om det Siø Slag, da forlehnte hans kongl. May^{tt} ham med Ide og Marcker Lehn, huorfra hans Fasters Mand welbohrne Gierloff Nettelhorst salig war død³⁾, og gaf ham dertil Oberst Lieutenantz Charge.

Effter dend suenske Ruptur og Indfald med Armeen under welbohrne Lehnert Torstensens Commendo⁴⁾ da søgte welbe^m Henrick Bielche at faa sin Afreigning og Betaling for sin resterende Besoldning⁵⁾. Imidlertid hans Broder wel-

1) Christian Bjelke, der blev Hofjunker 1640, faldt 1642 i en Duel med Bertram Rantzau.

2) Det afgjørende Søslag ved Dynerne, hvor den nederlandske Flaade under Martin Tromp sejrede over den spanske, i Oktbr. 1639.

3) Gerlof Nettelhorst til Ousgaard, der var gift med Vibeke Bjelke, døde 1643, og samme Aar forlenedes Henrik Bjelke med Ide og Marker Len i Norge.

4) I Randen er skrevet: in Anno 1643.

5) Nemlig hos Prins Frederik Henrik af Oranien.

bohrne Jørgen Bielcke rejste til alle Garnizonerne og offuertalede bekiendte Danshe, Nor[sche]¹⁾ . . .

. baglængs ud af Dørren og dereffter slap Hendrich Bielcke Fendricken, som blef tilspurd^t af nordsche og dandsche Indwoernerer i Ambsterdam paa Gaden, om hand hafde di Bielcker, og spottede ham. Hand suarede, at di vare vel tusinde Mand stercke i Logement. Om Morgenen gick di Bielcker op paa Stadshuusit for Herrerne og hafde med dem hans May^{ts} Factor Seig^r Gabriel Marselis, som war ofuertalit til at fragte et Orlog Schib og derudi hafde indschibet Gewehr og Ammunition for ti tusindé Mand, sampt og deris Faderss Factor Seig^r Johan de Laden og beklagede for Herrerne ofuer dend Affront, som Mayoeren hafde gjort dem. Borge-

1) Her mangler et Blad i Haandskriftet, hvor maa have været omtalt Henrik og Jørgen Bjelkes Virksomhed for i Holland at faa Danske og Nordmænd til at vende tilbage til Fædrelandet under Krigen med Sverig og den Støtte, de ydede Kongens Faktor i Amsterdam Gabriel Marselis i hans Bestræbelser for at indkjøbe Vaaben og fragte et Orlogsskib. Generalstaterne lagde Hindringer i Vejen for disse Bestræbelser, og efter det følgende maa der være udstedt Arrestordre mod Bjelkerne. Se nærmere herom Fridericia, Danmarks ydre polit. Hist. 1629—60 II, 413 f.

mester Bicker sagde, at di werfuede imod Forbud. Hindrich Bielche suarede, at Mayoren schulle bewiise og stille Borgen for sig, og derfor war begge Factorerne, som vilde borge for ham til Sagens Uddrag. Derhoess spurde hand, om Herrerne ville forbiude hans kongl. May^{ts} Under-saatter at fare hiem til deris Fæderneland. Da suarede be^m Borge^m Bicker, at dermed schulle blifue seet igiennem Fingre, om di iche andre verfuede. Saa kom di fire dansche Herremænd ud og fuldte med de Bielcker til deris Logement. Faa Dagers Tid dereffter begaf Hendrick Bielcke sig med de fleeste till Schibet, som Kongens Factor hafde fragtet, og som iche alle kunde komme derpaa, saa fragtede Hendrich Bielcke en Kreyert af Poull Christensen Fyen, som war islands Kiøbmand til Kiøbenhavn, og indtog Resten af Folchitt, og som Kongens Factor frøchtet, at Schibet schulle blifue arresterit i Fliet¹⁾, saa fuldte hand med Jørgen Bielcke paa en Smacke, og der di kom i Fliet, da gick Schibit under Seyl. Capteinen og Schipperen frøchtede, at paa Smachen war de, som schulle forkynde Arrest,

¹⁾ Vliestrømmen, Forbindelsen mellem Havet og Zuyder-søen Nord for Øen Vlieland.

mens Hendrich Bielcke sagde, at derpaa var hans Broder. Saa tøfuede de, til Jørgen Bielcke bragte med sig sex Karle, og saa hand med Factoren tog Afscheen den 2. Februari 1644. Saa vende Jørgen Bielcke og Factoren om med Smachen til Amsterdam, og Jørgen Bielcke blef i Amsterdam, Factoren til Trøst og Vidne at hafue frachtit Schibet, om det kunde komme til U-Løcke at blifue undervegs. Og der di fick Brefue fra Hendrick Bielcke at verre løckelig kommen til Kiøbenhafn med Schib, Folck og Gods, da blef Factoren veltilfreds, og Jørgen Bielcke imidlertid wed Schrifuelser hafde faait samelit een Deel Officerer hoess sig i Ambsterdam fra Breda og fra andre faste Steder, huoreffter hand ahntog fleere imod strengt Forbud, og mange maatte hand lade gaade (!) til Svensche, som werfuede frit. Derfor frøchtede hand, at fleere schulle gaa fra ham, og lod transportere ofuer til Siøstæderne udi Friisland, saa fuldte hand effter og hafde tagit til sig welbohrne Peder Jul og welbohrne Tønne Retz, først till Medelblich, saa til Horn, Enchysen og Hindlopen, og ofuertalede bekiendte Schippere at indtage paa huer Sted hans Faderss, Brøderis og Svogeris Tiennere og føre ofuer til Norige, huortill

Schippernis Koner raade og sagde, at di kunde legge deris Schibe ud til Siderne og indtage saa mange Folck, som di ville, for Cancellers Schyld, som hafde giordt dem i Norige saa megit til Goede, og for hans Schyld, som hafde werit hoes dem tilforn og fahrit ofuer til Francherig og Norige, saa at hand med alle hosshafuende Officerer, 272, effter Beslagit paa Schibsflaaden war opgifuen, blef løchelig og wel bragt ofuer til Norge og vel ahntagen af Statholder og General Herr Hanibal Seehested paa Agersshuus Slot den 23. Junij, huorpaa hand hafde ahnwendt 28 tusinde Gylden formeedelst sin Credit og strenge Obligationer.

Imidlertid hafde hans Broder welbemelte Hendrich Bielcke bekommit 3000 Rxdr. for hans Bekostning og verit paa Schib med hans kongl. May^{tt} for Gohtenborg, som naadigst gaf ham Ordre til hans Excellence at gifue ham it Regimente¹⁾.

1) Henrik Bjelke var 24. Marts 1644 bleven udnævnt til Oberst og havde faaet Kommandoen paa Bahus Slot, men under et Besøg hos Christian IV, der i April laa med sin Flaade udenfor Göteborg, fritoges han for den sidste Stilling og fik Ordre til at begive sig til Hannibal Sehested. Norske Rigsregistranter VIII, 312. 316. Det er Hannibal Sehested som Statholder og Øverstkommanderende i Norge, der i det nærmest følgende stadig omtales som hans Excellence.

Welbemelte Jørgen Bielcke vilde icke ahntage Oberst Lieutenants Charge, mens lod sig benøye med, at hans Excellence forfremmede eenhuer af med sig bragte 272 Officerer til høyere Bestilling, og med at hans Excellence gaf hannem Befaling paa sine Vegne udi Agersshuus Lehn at werfue til Lif Regimentet og udschrijfue unge Karle til det Agershuusche Regiment, som hand troschyl- digst effterkom, til begge Regementerne ware completerede, huilcke begge Regementer hans Broder blef af hans Excell. paa hans kongl. May^{ts} Vegne betrod til at commendere og werre ofuer begge Oberste til Fods. Saa ahntog Jørgen Bielcke Capteins Charge og hans Broder Hermand Bielcke¹⁾ Fendricks Bestilling under Lif Regimentet. Hans Excellence fich i Sinde at ville reyse op til Trundhiem at fornehme Militiens Tilstand under General Mayor Jocum von Bredavs²⁾

1) Denne Jens Bjelkes næstyngste Søn døde allerede 1647 20 Aar gammel i Frankrig.

2) Joachim v. Breda (eller Bredow), af en brandenborgsk Adelsslægt, var traadt i Christian IV's Tjeneste, bleven Hofjunker, Jægermester og 1643 Oberst over det jyske Regiment. I April 1644 blev han udnævnt til Generalmajor under Hannibal Sehested. Senere var han under en stor Del af Kjøbenhavns Belejring Kommandant i

Commendo, effter at hand¹⁾ med di andre fremmede Officerer hafde ført een Armee paa Hissing Land tuert ofuer fra Bahuus Slot og retirerit fra Feldt Støckerne i en Hast af Frøgt for, at Fjenden skulle saa hastig komme ofuer Aaen effter, huilche Støcker blef staaendis paa tredie Dag, førend di Suenske lod giøre²⁾ Flaader og der paa føre Støcherne ofuer paa Suerrigs Land uden nogen Krigs Folch at hafue sammelir. Og som hans Excell. gierne villet hafue nogen med sig af Cavalierer, saa tilbød Captein Jørgen Bielche at ville opwarte paa Reysen. Hans Broder Obersten sagde, at hans Excell. pleyede at ride sterch, saa at andre Herrer med paa Reyser hafde spøtted Blod, og at hans Excellence vil kun hafue faa Tienner. Da suarede Capteinen, at deris Faderss Schøtte skulle vere Forbud at

Staden. Han døde i Septbr. 1660. Se nærmere om ham Bricka, Dansk biografisk Lexikon III, 21.

- ¹⁾ Det maa vel være Breda, der tænkes paa, og hvem Hannibal Sehesteds mislykkede Forsøg mod Hisingen og Göteborg lægges til Last; se om dette Forsøg Slange, Christian IV's Hist. S. 1259.
- ²⁾ Dette Ord er uden Tvivl skrevet med Jørgen Bjelkes egen Haand i Steden for et Par overstregede Ord.

bestille Feridschab¹⁾), og at hand vilde tage sin Linklæder i een Wadseck hoess sig paa Hesten og ride Nat og Dag. Hans Excellence sagde at hafue tenck[t] at begiere hans Seldschab og tachede saa megit mehre, for at hand gjorde self Tilbud. Paa Rejsen søgte hand Leylighed at fordrifue hans Excell. Tiden; iblandt andit faldt for i Guldbrandsdalen, at Ober Berghofmand welbyrdig Iffuer Prip²⁾) kom til, som var een lystig Humeur og hafde it stort Skieg. Captein Bielcke raade ham til at lade rage Skieggit af, effterdi hans Exell. sad og lod sig balbere. Effter lang Undschylding lod hand sig ofuertale og saaeg sig siden i Speill med Forundring og Indbiling at schulle blifue Oberste Fox³⁾) liig, om hand fick it Plaster for det eene Øye, som Balberen strax satte. Bielcke gick forud til hans Tienner og gaf ham een Rixdlr. for at suare sin Herre, naar hand raabte: huor er Ifuer Prip, at viste icke. Dernest paa Veyen, som de reed, sagde Iffuer

1) o: Føringskab, Befordring, Kjørsel.

2) Iver Prip, Berghauptmand i Østerdalen, døde kort efter som den sidste Mand af den adelige Slægt Prip.

3) Oberstlieutenant Fuchs. Samlinger til d. norske Folks Sprog og Hist. II, 538.

Prip, at hand burde ride med den Stridshammer, som Bielcke hafde i Handen, fordi hand hafde werrit i Polen. Bielcke resolverede og bød sig til at wille lewere ham Stridtzhammeren, om hand maatte føre hans Kiep, og saa ride imod huerandre. Det blef resolverit. Hans Excellence paa den eene Side og Bielcke paa den anden schar Tømmen og Stielerit half af, saa satte de dem i Positur at begiegne huerandre. Bielcke imod Prips hastig Ahnkomst vende om og reed til Skoven, Prip forfuldte og maatte fatte i en Green, der Tømmen paa den eene Side og Stielærit paa den anden Side gick i Støcker, og Hesten løb bort. Bielcke tog sin Stridshammer fra ham og slog ham paa Henderne, saa hand dump neder paa Jorden og blev skamfuld. Der hans Excellence holdt Middags Maaltdid, da drack Bielcke hans Excell. Schaal og bad Prip om Forladelse og at wille vere hans Ven som tilforn. Dend Schaal ahntog hand og blef i god Humeur; effter Middag velbeschienckt tog hand Afscheen og reyste hiem.

Hans Excellence gaf Hesterne aldtid Sporer og reed i fuld Gallop, indtil hand kom paa Dofrefield og størdt med Hesten neder af den

slemme Wey Kringelen til Aaen, drifuen udi Vandit og blef hiulpen af Capten Jørgen Bielcke op, huorfra hand maatte ride sagt og waad, til hand kom ind udi een Fattigmands Hytte, huor Bielcke førte ham i een af sine Schiorter, lod een Dyne legge paa Bordit og sin Kappe Halfparten under og den anden Halfparten ofuen paa, saa hans Excell. kom i en roelig Søfn, indtil Cammer-tieneren med de andre kom effter silde paa Afften og klæde hans Excell. i sin egen Schiorte og Klæder. Dereffter begaf [de] sig til Hest og reed til Opdals Prestegaard og om Morgenens derfra til Trundhiem og erfore strax af General Commissarien Ofue Bielcke Militiens Tilstand udi Jemteland under Genral Mayor Bredous Commendo. Saa forblef hans Excellence hoess Lehnsherren welbohrne Friderich Urne paa Kongsgaarden ungefer i 8te Dagers Tid og forløstit sig til Giæstebud udi Trundhiem hoess de fornemste og dereffter begaf sig paa Hiem Reysen, og underwegs i Giæstgifuerens Stue paa Dofrefield hafde lagt sig paa Benchen, førend Bielcke kom ind, som hand tilspurte, hui hand fuldte icke saa snart som aldtid, og om di i Trundhiem icke hafde baaret ham stor Respect.

Bielcke suarede: Gud gifue af it got Hiertelaff. Hans Excellence sagde, at de af Frøckt skulle eldsche og ære sig. Bielcke maattè sige: bedre af Affection og got Hiertelaff, som ham siuntis for sin Person at wille og ellers icke kunde af Tvang. Da sagde hans Excellence, at naar nogen fantis af hans Humeur, da fick mand schicke sig dereffter.

Effter at hans Excell. var vel kommen til Agersshuus Slot, og Captein Bielcke schulle lade Officererne af Lif Regimentet annamme Proviant til Soldatterne, da commenderte hand af sine Under Officerer at schulle først annamme Proviant for sit Compagni, og dersom deraf befandtis nogit u-døgtig, da schulle de icke annamme det, og om Proviantmesteren¹⁾ ville true dem dertil, da schulle de støde Proviantet med Foden af Tønden ud paa Gaaden, huorfor Proviantmesteren gick strax op paa Slottit og klagede for hans Excellence, som strax sendte sin Page til Bielcke, og der hand kom op, sagde hans Excell. til ham

¹⁾ Jørgen Villumsen (Rosenvinge) var i det mindste 1645 Proviantmester paa Aggershus. Samlinger t. d. norske Folks Hist. III, 104. V, 459.

at hafue fornummit, at hans Compagnie hafde rebellerit. Hand bad, at hans Excellentz ey wille tro det, som atter sagde: Hafuer di icke foragtit Kongens Proviand og stødt det ud paa Gaaden. Da suarede Bielcke at hafue befalit det og icke kunde gjøre hans May^{tt} Tienniste til Fiendens Afbreck med nogen sultne og syge Soldatter, og ville hans Excell. umage sig og see det, da schulle befinde, at ey var saa døgtig Proviand, som hans Excellence vel hafde befalit, og om icke dertil var gifuen reede Penge. Hans Excellence vende sig strax om til Proviandmesteren og spurde, huorfor hand gaf icke døgtig Proviand, og som hand intet suarede, gaf hand ham Repremend og Befaling at holde det, som døgtig og gott kunde werre etc.

Siden begaf hans Excellence og Oberste Bielcke dem paa Reysen til Winger at besichte den Tranchement, som der var gjort af Tømmer og Stacketter til it Leyer¹⁾, [hvor] at hans Excellencis

¹⁾ Talen er øjensynlig om Begyndelsen til Anlæget af Fæstningen Kongsvinger. Der er bevaret et Brev fra Jørgen Bjelke til den bekjendte Præst og Krigsmand Kjeld Stub, dat. Vinger 5. Decbr. 1644; det findes i Stubs Samlinger til Krigens Historie i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., Fol., 1056.

Fuldmechtig ey vild tage sig ahn at persuadere Borgemester til at lade komme en Captein fra Bergen med 300 Mand at inquaretere og suarede Captein Bielcke, at di vel kunde staa der udenfor Byen. Capteinen sagde, at Hr. Laugmand hafde icke forsøgt at holde Schildtvagt ude i saa haard Kuld om Vinterdagen, og strax befoel Capteinen at marchere ind i Byen med Soldatterne og stille dem for Laugmandens og Borgemesters Gaarder til vidre Ordre, om ham ey blef gifuen Quarter Sedler. Der hans Excellence var hiemkommen, da begyndte Frue Statholderinde Frøcken Christiane¹⁾ at sige ofuer Taffell, at Laugmanden og Borgemester var ey respecteret. Bielche stod op at ville gjøre sin Undschylding, mens hans Excell. sagde, at hand vilde gifue sig tilfredtz.

Sidst in Decembri²⁾ blef alle Trupperne til Hest og Fods samlede i Leyerit og Oberste

¹⁾ Christian IV's Datter med Kirstine Munk, der 1642 var bleven gift med Hannibal Sehested.

²⁾ I Randen er skrevet: 1644. Efter andre Kilder blev Mora Skansen, der laa i Vermeland lidt SV. for Kongsvinger, dog indtaget 19. Novbr. (Wolf, Diarium sive calendarium ecclesiasticum, politicum et oeconomicum, Kbh. 1648, S. 600. Slange, Christian IV's Hist. S. 1260).

Lieutenant Georg Reichvin¹⁾ ofuer Lif Regimentet commenderit med it Parti till Grendtzepassen, som Captein Bielche hafde forfarit, til Moratz Skandtzen at bemegtige den, som hand i een Hast gjorde. Huoreffter hans Excell. brød op med Armeen²⁾, marcherte derofuer Passen ind udi Vermeland til Eyde Sogn³⁾, huorpaa een anden Pas vidre ind udi Suerrig. Landshøfdingen welbohrne Oluf Stacke paa begge Sider i Braader hafde 2000 Bønder og med 4re Compagnie Rytteri

1) Georg Reichwein, født i Hessen, nævnes allerede 1629 som Kaptajn i Norge; 1641 blev han Oberstlieutenant over det bergenuske Regiment og var 1647 Oberst i Aggershus Len. 1655 blev han adlet, deltog med Berømmelse i Krigen med Sverig som Generalmajor og døde 1667 som Befalingsmand over Bergenhus Len. Samlinger t. d. norske Folks Hist. I, 428.

2) I Randen har Jørgen Bjelke skrevet her: in Anno 1645 den 4. Januarij. Dette stemmer godt med, at medens Hannibal Sehesteds Breve endnu 4. Januar er daterede fra Aggershus, er det næste bekendte Brev fra ham dat. Sillerud (i Vermeland), 8. Jan. I Om-talen af den følgende Træfning med den svenske Felt-herre Oluf Stake er der maaske dog indblandet Træk fra den Fægtning, som berettes at have fundet Sted allerede 22. Decbr. ved Nysager. Se Samlinger t. d. norske Folks Hist. II, 532. 542. Jvfr. Copi af tvende Skrivelser som en høj fornem Person har skrevet her-ned fra Norge, Kbh. 1645.

3) Ed Sogn i Vermeland ved Venern.

giorde Resistance og di Nordsche, som attaque-rede, stor Afbrech, indtil Captein Bielche kom med Feldtstøckerne, og Captein Petter Normand¹⁾ var commenderit med fleere Officerer og 300 gemeene, som marcherte op i Skougen paa it høyt Bierg, og kommen omkring ofuen ofuer di suendsche Bønder, som hastelig blef chargerit og jagit aff Braaden, der Captein Bielche tillige lod fyre scharp, huoreffter Landshøfdingen be^m Oluf Stacke med Rytteriet retirerte. Og som blef seent paa Afftenen og mørckt, lod hans Excellence inquartere Armeen og om Morgenen tillig satte sig paa sin Hest og reed af Hofuit Quarterit i Meening at ville hafue visiterit de andre Quarterer, mens kom hastig og møtte det commenderit Rytteri, som med ham kom igien til Hofuit Quarterit af Frøgt for it sterck svensk Parti. Huorfor Captein Bielcke, som hafde Hofuitwachten, lod strax sette een Muqueterer bag paa Hesten hoes huer Rytter, og saa marcherte hand dermed i Forhaabning at ren-

¹⁾ Vistnok den samme Peder Olufsen Nordmand, der udmærkede sig senere ved Belejringen af Frederikshald under Krigen med Sverig 1658—60. Samliger t. d. norske Folks Hist. II, 549.

contrere it suensch Parti, mens hand fornam indtet og fandt hans Excellencis sorte Fløyels Hue paa Weyen schut igiennem med een Kugle, som hand lefuerte til hans Excell. og derhoess sagde at hafue verrit farligt, om hans Excellence hafde verrit træffit til Døde for Norigis Defension, fordi baade Estatz og Militairs Affaires schulle vere i Confusion, og bad ydmygst, hans Excell. vilde vel tage i Consideration hans troschuldigste Erindring og Raad at ville begifue sig fra Armeen til Norige igien.

Hans Excellentz tog vel op og spurde, paa huad Maade. Capteinen begierte Ordre til sin Broder Oberste Hendrick Bielcke at komme med de andre fornehme Officerer til Hofuit Quarterrit, efftersom hand var eldste Oberst ofuer Lif Regimentet og det Agerhuusche Regiment. Der Obersten med de andre kom i Hofuit Quarterrit, da blef strax holdt Raad og for nødvendig befunden, at hans Excell. begaf sig fraa Armeen ind udi Norige igien. Saa gaf hans Excell. Oberste Bielcke Ordre i sin Sted at commendere Armeen og begaf sig paa Reysen ind udi Norige igien¹).

1) I Følge et Brev fra Hannibal Sehested til Admiral Ove Gjedde af Sillerud Præstegaard 8. Jan. 1645 var det

Der Obersten war avancerit med Armeen derfra til Arboga, da maatte hand der tøfue i 3 Ugersstid, indtill Proviantet blef sendt fra Norge. Siden paa Marchen¹⁾ blef Captein Bielcke gifuen Ordre at recognossere Passerne igiennem store Schovge og ofuer Iiser paa fersche Søer til Eyds Sogn udi Vermeland, huor Captein Bielche gick Hofuit Runden om Midnadstid paa een half Mil omkring Armeen og blef forfrøsen ført ind i Hofuit Quarterit og kast udi et Degetrov kaldt Vand, saa hand blef ved Lifuet. Oberste Bielcke effterlod i Eyds Sogn hans Oberstlieut. Reichvin med Lif Regimentet og Oberstlieutnant Kredtz²⁾ med den nordsche Squadron Rytteri og marcherte

hans Agt den følgende Dag at begive sig tilbage over Grænsen til Halden. Henrik Bjelke fik derimod Ordre til at marschere videre mod Øst til Carlstad. Samlinger t. d. norske Folks Hist. II, 545 ff.

- ¹⁾ Det vil sige Tilbagemarschen gjennem Vermeland til Dalsland, hvorhen Henrik Bjelke naaede i Slutningen af Januar, efter at Hannibal Sehested i flere Uger havde været i Uvidenhed om hans Skjæbne. Jvfr. Samlinger t. d. norske Folks Hist. II, 557. 569. 577 f.
- ²⁾ Bendix Kretz, hvem Christian IV 1643 havde taget i sin Tjeneste. Han blev senere dømt til Døden for begaaet Drab paa nogle Soldater og henrettedes 1649 i Trondhjem. Se om ham Bricka og Fridericia, Christian IV's egh. Breve 1641—44 S. 286.

til Wennersborg med det Agerhausche og Smaalendsche Regimenter til Fods samt een Squadron tydsche Ryttere under Oberstlieut. Rosenvings¹⁾ Commendo og tuende Squadroner Dragoner under Oberstl. Gerstorfs²⁾ og Oberstl. Judelsbachs³⁾ Commendo⁴⁾. Be^{mte} Oberstlieut. Kredtz schref med sin Mayor Claus Jul til hans Excell., at hand icke lenger kunde blifue med Rytteriet i Suerrig for Mangel paa Høe. Hans Excell. spurde Captein Bielcke, som med Mayoren var kommen til Halden, og fick at vide, at der mangelte indtet Høe, icke heller Underholding for Officerer og Ryttere, og Captein Bielcke sagde derhoess, om hans Excellence behagede at schicke Brød i Kløf paa 20 Heste til Lif Regimentet og Ordre til Oberstl. Reichvin og Oberstl.

1) Frederik Villumsen Rosenvinge. Se om ham Samlinger t. d. norske Folks Hist. V, 459 ff.

2) Den senere Generalmajor Christoffer Frederik Gersdorff, der var gift med Elisabeth, en Søster til Jørgen Bjelke.

3) Oberstlieutenant Johan v. Judelsbach, fra hvem der findes flere Breve i Kjeld Stubs ovfr. S. 21 nævnte Samlinger. Der er rettet i Navnet vistnok med Jørgen Bjelkes Haand.

4) Dette stemmer godt med Hannibal Sehesteds Ordre af 28. og 29. Jan. Samlinger t. d. norske Folks Hist. II, 580 f. III, 66.

Kredtz at marchere strax og conjungere dem med hans Broder Oberste Bielcke, da schulle verre fornøden, at Armeen blef samblit igien, som hans Excellence vel behagede og sendte strax Ordre med ham og Mayoren¹⁾, som misshagede Oberstl. Kredtz. Den første Dag, de opbrød, blef Rytteriet foran, og Captein Bielcke commenderit med Avanguarden til Fods, som bestod udi hans Compagnie og 200 Soldatter med Øxer. Der hand kom til Schovgen, da hafde Oberstl. Kredtz sat sig med Rytteriet ved neste Bondegaard, som raabte til Captein Bielcke, at hand schulle tage sig Ware for Fienden der udi Schovgen. Bielcke agtet intet hans Raaben, steg fra sin Hest, marcherte med sin halfue Pig for Soldatterne, slog de Suendsche paa Flugt. Imidlertid blef de store Trær, ofuer Veyen laa, afhuggen og Weyen rydlig giort, huorigiennem de andre til Hest og Fods fuldte ham effter. Om anden Dagen blef hand commenderit at recognossere Passen, til de kom udi nogle Bøndergaarder, som laa paa it Bierg een half Miil fra Leyret,

¹⁾ En saadan Ordre udstedtes af Hannibal Sehested 6. Febr. Saml. t. d. norske Folks Hist. III, 82.

huorfra Vennerssborg var blefuen attaquerit til for-
giefuis. Oberstlieut. Kredtz om Morgenen tillig
sendte en Cornet til Oberstlieutⁿ Reichvin at for-
nehme, om hand icke vilde bryde op og marchere
til Leyret, som blef suarit, at Stycke og Bagage
Hestene var sendt effter Proviant at hendte ofuer
Grendsen i Bahuus Lehn. Kort dereffter sendte
Oberstl. Kredtz Corneten og lod vide, at hans
Capteinlieut. med it Parti hafde seet Fiendens
Trouper med 18 Fahner. Saa blef suarit, om
hand icke torde blifue, da kunde hand komme
med Rytteriet og blifue defenderit af Fodfolchet
med Musqueter og Feldtstøcher. Saa blef hand
dog i sit Quartier og om Natten sende en Cor-
poral til Oberste Bielche og begierte Ordre at
maatte retirere, mens Carporalen blef vist tilbage
og fick ingen Ordre. Dessuanset marcherte
hand med Rytteriet forbi Lif Regimentet til
Hofuet Quarterrit og gjorde een stor Allarm¹⁾,
huorfor Oberste Bielcke gaf sin Broder Captein

¹⁾ Smlgn. Hannibal Sehesteds Skrivelse til Henrik Bjelke af 14. Febr., hvori han omtaler Modtagelsen af Bjelkes Brev af 12. Febr. om Kretz' og Reichweins Ankomst, »Allarm«, Vagt osv. Saml. t. d. norske Folks Hist. III, 93.

Bielcke Ordre til Reichvin, at hand strax skulle bryde op med Lif Regimentet og marchere til Hofuit Quarterit, og som blef opholdt, til Proviantet blef førdt og Støckhestene spent for, saa at hand maatte marchere i Mørckningen, hafuendis een Cornet med 40 Ryttere i Arrieregarden, indtil hand kom ofuer Schovgen og fandt icke Oberste Bielcke eller nogen Trouper effterlat uden Captein Bielckis Cammertienner, som berettede, at Oberstlieut. Kredtz hafde ofuertalit Oberste Bielcke til at retirere og befale, at Lif Regimentets Officerers Lifschötter med Bagagien skulle retirere ofuer Grendtzen ind udi Bahuus Lehn. Strax marcherte Corneten bort med Rytteriet forbi Lif Regimentet. Captein Bielcke, som hafde Avan Garden lod strax gifue Fyr effter dem i Meening, at de skulle tøfue. Da spurde Oberstl. Reichvin Captein Bielche, huad ham siuntis, om de skulle marchere lige til dend Ild optend eller icke, som kunde saa vel vere Fiendens som deris egen. Bielche suarede: bedre at fecte end som at fryse forderfuet i dyb Snee og sterck Frost. Effterdi de fandt ingen Vey, saa kom de omsider til Oberste Bielcke, og strax blef imod Dagen opbrøt med Armeen og marcherit til et

Bøydela¹⁾), huor udi Gaardene ey nogit Mennische fandtis saa vel som i alle andre Gaarder, effterdi Bønderne var befalit i Suerrig at rømme bort og icke giøre nogen Hielp med Proviand. Om Aftenen kom Oberstl. Kredtz fra Rytter Quarterit og til Hofuit Quarterit og sagde til Oberste Bielche, at hans Broder Captein Bielcke hafde ladt effter i een Høelade udi Høit nogen Ammunition, om dend icke schulle afhendtis. Imidlertid var Capteinen med Mayoren Juo Wacherbart²⁾ ude at besette Posterne omkring med Wacht og commenderte een Gefrider med sex Musqueterer at schulle hente tuende Bembeler med Kugler og sex Vaaben sambt fire Musqueter, som hafde werit ført hoes trende syge Soldatter paa Capteimens egne Heste, og hand self med sin Cammer-tienner maatte gaa til Fods dend gandsche Nat. Imidlertid Mayor Vacherbart og Captein Bielche spasserede paa Isen i Vente effter forsk^r Gefrieders og Soldatterss Ahnkomst, sagde Mayoren: see de letfærdige Ryttere, som marcherte af deriss

1) Bygdela^g. Der er rettet i Ordet, maaske af Jørgen Bjelke.

2) Joachim Ivo Wacherbarth. Se om ham bl. a. Berg, Historisk Underretning om Landværnet S. 257.

Quarteer saa sterch og hastig uden deris røde Kioler op paa, og Oberstl. Kredtz hafde sagt, at alle Rytterhestene var icke beslagne, og derfor kunde icke it Parti commenderis. Een half Time dereffter kom Gefrideren igiennemschut med een Kugle og berettede, at it Parti Ryttere hafde schudt Soldatterne ihiel stiltiendis, og wiste icke andit, end som Gefrideren laa ogsaa død. Oberstl. Kredtz sendte strax dereffter een tydsch Corporal, som beretted for Oberste Bielcke, at it suensch Parti hafde schøt Soldatterne neder. Captein Bielcke greb strax fat paa Corporalen og sagde: du est den Schelm, som har verrit med Partiet og schal blifue i Arest. Hand blef saa bange, schalf og talte icke it Ord, mens Oberste Bielcke lod ham dog fare bort af Frøgt for, at Rytteriet schulle rebellere, og derfor om Morgen brød op og marcherte ofuer Grendsen ind udi Bahuus Lehn, huor Statholder og General var og icke lod straffe saadanne Schellemstöcker, fordi at Oberstlieutnant Kredtz hafde Printz Christians¹⁾ Recommendation.

¹⁾ Den udvalgte Konge Prins Christian, som døde 1647.

Den 3. April da blef Armeen adschildt, og Lif Regimentet marcherit til Halden¹⁾ udi Quarter, som var sueckit og icke half saa sterck som tilforn, huorfor Oberstl. Reichvin fick Ordre at effterlade Captein Bielche og Captein Brochtorf²⁾ hoess Resten af Regimentet og med de andre Officerer begifue sig till Christiania og der complectere med andre gevorbene Soldatter. Imidlertid bekom Captein Bielche med Captein Brochtorf Ordre at marchere med hoesshafuende til Bahuus Slot, og der de var kommen, spurde Ober Commendanten paa Slottit welb^{rn} Oberste Hendrick Bielche sin Broder, om Soldatterne war fridsche til at fecte og ataquere de Suendsche paa Suerrigs Land, som canno[ne]ret³⁾ paa Kongens Schib, som var lagt paa Aaren for at forhindre Farten fra Vennerssborg neder til Gohtenborg. Captein Bielche suarede ja og bad Ober Commendanten at vilde lade holde i Bereedschab Prammer og Baader om Morgen en tilig før Dag, saa vilde hand marchere fra hans Quarter strax

¹⁾ Det senere Fredrikshald.

²⁾ Ditlev Brockdorff, der senere nævnes som Oberst.

³⁾ Der er rettet i Ordet, vistnok med Jørgen Bjelkes Haand.

i Fartøyet, huorfor Oberstl^{nt} Zigler¹⁾) blef gifuen Ober Commendo med it Parti af det Bahusche Regiment, og der Captein Bielche kom, da sagde Oberstlieut.: Fort, fort, huldr de bulder i Baaden. Captein Bielcke uachtit hans Ordre commenderte sin Lieutenant Jens Hanssen at begifue sig ind paa Prammene med alle Pigoenererne²⁾) og roe for ofuer til Landit under Faveur af Musqueteerne paa begge Sider udi Baader med sig og Captein Brochtorf, og der Lieutnanten hafde stilt Picherne i Ordre imod Rytteriet, saa trinte Captein Bielche dertil paa Landit og med sine underhafuende effter Oberstl. Ordre marcherte strax forahn op paa Biergit til di Suenske i Meening at bemechtige sig Støckerne. Effter ham fuldte Oberstl. med sine, og Captein Brochtorf med sine blef til Reserve hoess Fartøyet. Førrend Captein Bielcke kom op, da hafde de Suenske plantet deris Støcker paa et høyere Bierg og effterladt 30 Jernkugler, som hand tog med sig og conjungerte sine med Oberstlieut., efftersom

1) Vel den samme som den Vagtmester Gregorius Ziegler, der nævnes 1641 (Norske Rigsregistrarer VIII, 36).

2) Pikenererne, de Fødfolk, der var bevæbnede med Piker eller Spyd i Modsætning til Musketererne.

fire Compagnier Suenske til Hest stod paa Sletten og 3 Compagnier til Fods ved Schordalsgaarden¹⁾. Captein Bielcke commenderte sin Fendrich Eylerich Vissborg²⁾ med 6 Roeder Musqueterer at marchere forahn til det suenske Foedfolch, som blef i en Hast retirerit til deris Rytteri, som var tilsammen for stercke, og af Frygt for at di kunde afschiere Retriten til Fartøyet, saa marcherte Oberstl. og Bielcke i god Ordre og med alle kom lyckelig ind udi Fartøyet og vel ofuer til Slottit, førrend de Suenske til Hest og Fods ahnkom marcherende. Der Ordres blef udgifuen, og Regimenterne og Trouper til Hest schulle marchere igiennem Bahuus Lehn til Slottit, da supplicerede Bønderne til hans Excellence, at Captein Bielche maatte følgis med og hafue Inspection, til at ey nogen blef plyndrit og giort Gewolt paa Marchen, effterdi hand hafde med forsk^r Rest aff Lif Regimentet tilforn holdt god Justitz underveys samt betalt Øl, Melch og Blande³⁾, som hand hafde befalit Bønderne at

¹⁾ Vel Skørdal, lidt SV. for Bahus ved Gøtaelven.

²⁾ Den senere Major Ejlerik Jensen Visborg, der udmærkede sig i Krigen 1658—60.

³⁾ Sur Mælk, blandet med Vand, en almindelig Drik blandt Bønderne i Norge.

møde dermed om Morgen, Middag og Afften. I Særdeelis reyste hand først til Hastensund¹⁾, tog imod sex hundrede Soldatter og Officerer, som var sendt fra Christiania paa Schib til at complectere Lif Regimentet, og paa Marchen afvergede Disordres og Slagsmaal imellem Officerer og Soldatter, saa vel som at Bønderne paa Veyene icke blef giordt Ofuerlast, og effter at hand hafde redet med sin Hest tuende Soldatter ofuer Ende, som hafde passet derris brendende Lunter paa Musqueter imod ham, og fra deris Musqueter og Lunter forfuldte dem ind i Troupen, da raabte de fleeste Soldatter og bad for Gud Schyld, at hand ey vilde straffe dem, fordi eenhuer Captein og Capteinlieut. hafde forbødit deris underhafuende Soldatter at parere og respectere andre end som dem, og alle vare redit til Hest fra Soldatterne og i Bøndergaarderne, huorfor hand sendte Bud, og der di kom, sagde hand, at de schulle blifue i Arest og ey commendere. De bad ham strax om Forladelse, og at ey vilde gjøre dem dend Afront, saa lod han marchere til neste Bøndergaarder i Quarter, huor hand bød dem til Giest

¹⁾ Det nuværende Hafstensund, Syd for Strømstad.

og satte enhuer op i Rang effter deris forige Charger og Auancement, huoreffter eenhuer rettede sig og tackit ham, som hafde saa vel foreenit dem, med tilsagde store Løffter, at de schulle respectere og parere ham som derris Fader. Paa saadan Maade bragte hand alle med sig til Bahuuss. Dernest gaff hans Excell. ham Ordre, at høye og nidrige Officerer til Hest og Fods schulle parere og respectere ham paa Marchen i alle tilbørlige Maader, som ogsaa schiede, og hand blef elschit og ærit af enhuer. Og som Armeen var samblet ved Bahuus Slot, da blef den transportert og ført ofuer paa Hissingland, og hans Excell. Statholder og General velbe^m Her Hanibal Sehested begaf sig dermed, saavel som tog Ober Commendanten Oberst Hendrick Bielcke fra Slottet med sig, gaf Captein Bielche Ordre at blifue og bevare Slottit med samt en Flaadbroe nest ved slagen ofuer Aaen til Suerrigs Land, effterdi hans Compagnie var sterck 170 Soldatter foruden hand self og underhafuende Officerer.

Armeen¹⁾ blef samblet i Leyer paa Hissing-

¹⁾ I Randen er skrevet: in Augusti. Om Hannibal Sehesteds uheldige Krigsforetagende i August paa Øen Hisingen.

land tuert ofuer for det suenske Hospital¹⁾, og een lang Flaadbro slagen ofuer Aæn did og forahn med Vagt forsiunet. Imidlertid blef holdt en sterck suensch Vacht paa Suerrigs Land imod Captein Bielcke, som schref till sin Broder Oberste Bielche at vilde forsøge med it Parti Soldater paa Bønderhester, klæd i røde Rytterkjoler, paa den suenske Vacht, som hand og giorde og slog den suenske Vacht paa Flugt til Armeen udenfor Gottenborg, som blef i Alarm bragt, og effter hans Excell^{sis} Ordre maatte Captein Bielcke marchere til Leyret med sit Rytteri og der blef befalit at sætte sit Parti hoess Dragonerne og self blifue hoess hans Excellens til Taffell. Saa bekom hand Bref fra hans Lieutenant, at Suenschens Macht var for sterck, saa hand icke kunde giøre Resistentz derimod, om hand blef attaquerit, huorfor hans Excell. befoel strax, at Bielcke schulle med sit Rytteri marchere til sin Post igien. Anden Dagen blef Forvachten af de Suenske slagen paa Flugt, som giorde Broen løss og retirerte derpaa ofuer til Leyret paa

udenfor Gøteborg se Holmberg, Bohusläns historia och beskrifning I, 128.

1) Dette Hospital blev opbrændt af Hannibal Sehested. Slange, Christian IV's Hist. S. 1306.

Hissingeland, som blev derfor opbrøt og marcherit til Fergehuusit, huorfra transporterit ofuer Elfuen til Bahuus og derfra commenderit Trouperne til Hest og Fods til huer deris Post, Oberstlieut. Kredtz og Oberstl. Rosenving med deris underhafuende Rytteri og Mayor Vackerbarth med 4re Compagnier af Lif Regimentit till Gierdrum¹⁾ paa Grendtzen at forsuare Passen fra Wennessborg, de andre Compagnier af Lif Regimentet til Marstrand, og der Oberste Bielcke fick Kundschab, at Fienden hafde tagit Flaadbroen og begynt at marchere derpaa ofuer til Hissinge Land, saa gaf hand sin Broder Captein Bielcke Ordre at begifue sig til Marstrand. Og som hans Excell. var reist til Suanesund²⁾, saa fuldte hand strax effter og sagde hans Excell. dend Tidning, som var megit fortørnit ofuer, at begge Oberstl.nanterne til Hest var retirert fra deres Post og Grendtzepas, og Bielcke maatte dristig sige, at Standret burde holdis, mens hans Excell. gaf dend Ordre at marchere til deris Post, huor Mayor Vackerbarth blev staaendis, og saa begaf sig til Marstrand,

1) Vel sagtens Hjertum ved Gøtaelven.

2) En af Fjordene i Skjærgaarden NV. for Marstrand.

huor om Morgenens hans Excell. hafde befalit Scergeanten med Vacht for hans Logement at straffe dem, som løssnede deris Musqueter, og war af Captein Bønechhausens Compagnie, som hafde gifuen dem Øl at dricke og taget sin Afscheen. Scergeanten blef med Wachten slagen og desammerit. Captein Bielche kom i det samme med 19 af sine Soldatter at vilde styre til Fred, mens de fulde Soldatter passed Lundterne paa derris Musqueter imod ham, saa blef de snart slagen og ført i Hofuit Wachten og de blesserede til Feldtschierren at forbindis. Siden kom Captein Bielche og fick Frokost med hans Excell., som sagde, at de Soldatter burde straffis, og blef af Bielcke ofuertalit at pardonere. Saa gaf hans Excellence sig paa een Baad og kom til Indland der at begifue sig til Hest, mens Bønderne var paa Flugt med derris Gods. Captein Bielche bekom Ordre, at de Officerer og andre, som hand møtte, schulle vere ham lydig og følgagtig. Hand gick til Fods og mødte Oberstl. Gerstorf, som parerede Ordre og marcherede paa Passen ved Aaren til Landvachten. Dernest fick hand Bønderne til at komme til hans Excellence med Hester, huorfor hans Excell. begaf sig til Hest

og kom sildig paa Aftenen til Slottit¹⁾. Captein Bielche fuldte effter med sit Compagnie og om Morgenen tillig lod sig med sit Compagnie sette ofuer til Fergehuusit med Oberstens Consens for at forhindre de Suensche, som var commenderit til at tage Bønderne med Quegit til deris Leyr. Saa kom Bielcke i Chermysel med dem og omsider med suensche Troupen til Hest og Fods, saa hand maatte tage sig til Fordeel Steengierder og Kaalgaarder ved Fergehuusit, huor hand forsuarede sig till Klocken var ellefue Formiddag, førend Oberstl. Zigler og fleere Officerer med ellefue hundred Soldatter afløste ham, og som hand viste, der Fordeel kunde hafuis til Defention, bad hand, at de schulle holde dem sammen, fordi hand vilde secundere dem med Styckkugler af Batterierne paa Slottit, huor hand kom op, og Obersten bad ham at vilde commendere paa Batterierne, effterdi hand forstod det Handverck. Saa stilte hand alle Styckerne, og i det samme faldt et suensch Parti Rytteri ahn paa Oberstl. Zigler, og Oberstl. Kredtz med andre Officerer ofuer det nordsche Rytteri var paa Batteriet, raabte og

¹⁾ Bahus Slot.

sagde til Obersten, at hans Broder icke vilde lade fyre. Captein Bielcke sagde til Officererne for Rytteriet, at de icke schulle saa jammerlige schrige og klage, og Obersten spurde ham, om hand icke vilde lade fyre. Hand suarede nej og ikke var Tid, mens dereffter kom marcherendis vel 1000 suensch Rytteri og nogle hundrede til Fods, som faldt ahn. Da raabte Captein Bielche til eenhuer Constabeler effterhanden at fyre og strax stille Støckerne paa de samme Steder og sagde til Obersten: nu staar Sejeren i Guds Haand, og bad ham at vilde legge Prammerne med Støcker paa langs Elfuen, saa deraf kunde fyris paa de Suensche, som vilde marchere neden om til Ferghuusit og bag paa de Nordsche, der di Suensche blef bragt i Confusion og paa Flugt af Styckkugler, saa nogle hundrede Mand og Hester døde saa vel som Foedfolckit. Da kom de fridsche og vilde falde ahn bag paa de Nordsche, og i lige Maader aff Støcker paa Batterierne og paa Prammerne gifuen Salfuer, at mange blefue døde og de andre retirerte til dend suensche Leyer. Imod Aften var Captein Bielcke paa Prammen at vilde afløse sin Lieut. ved Fergehuusit. Da kom hans Excellence og foer ofuer med til

Fergehuusit, huor Oberstl. Zigler med de andre Officerer mødte og tackede Bielcke, for hand saa vel hafde secundert. Hans Excell. sagde, at hand hafde holdt sig som en braf Cavalier, gick og besaa de døde med stor Forundring ofuer, at saa vel og løckelig var fyrtit med enckel Kugler. General Feldt Marchalch Hr. Lauridtz Kag om Aftenen lod ved sin Trompetter begiere Stilstand¹⁾ og at vide, om hans fornehme Officerer vare fangen eller døde, som hand saufnede, huor iblandt fandtis allenne lefuendes Ritmeister Ugle²⁾, som blef slagen fra Hesten af een Soldat under Captein Bielchis Compagnie og fick Quarteer af hans Lieut. Jens Hanssen. De døde blef klæd i huide Schiorter og sendt med Trompetteren, og Feldt Marchalck Kag om Morgenen lod vide, at Freden war sluttit³⁾.

Hans Excellence Statholder oc General udi Norge Her Hanibal Sehested tilsagde welbaarne

1) Den svenske Feltherre Lars Kagg, der laa med sin Hær for Bahus, begjærede 18. Aug. en Stilstand paa 48 Timer af Hannibal Sehested. Saml. t. d. norske Folks Hist. V, 247.

2) Den svenske Ritmester Erik Uglå. Anf. Skr. V, 232.

3) Freden i Brømsebro sluttedes 13. Aug. 1645.

Jørgen Bielcke Mayors Charge og lofuede ham Befordring til Betalling for hans ahnwendte Bekostning paa dend Verfning udi Holland etc.

Huoreffter¹⁾ welbemeldte Offue, Hindrich, Jørgen og Hermand Bielcke begaf dem paa Reysen neder til Dannemarck, huor de allerunderdahnigst opwardtet hans kongl. May^{tt}, som allernaadigst ahntog welbe^{mt} Jørgen Bielche for Hofjuncher²⁾ og gaf ham Mayors Charge, disligeste ahntog Hermand for Hofjuncher og lod ham beholde Capteins Charge. Dereffter opvartet de hans kongl. May^{tt} paa Schibet op til Christiania udi Norige, som allernaadigst gaf Adelen lige Privilegier med Adelen udi Dannemarch til derris faarige Frihed for deriss tro erviste Tiennistis Schyld i Feide og Freds Tider³⁾, dernest gaff Oberste og Mayor Bielche Reysepas og Befaling at begifue dem til dend keyserlig Armee, enddog Mayoren war engagerit i dend fransche

¹⁾ Jørgen Bjelke har i Randen tilskrevet: in anno 1646.

²⁾ Hans Navn findes dog ikke i Listen over Hofjunckerne hos Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 152 f.

³⁾ Christian IV rejste 30. Maj 1646 fra Kjøbenhavn til Christiania og afholdt der en Herredag, hvor han 18. Juli tilstod den norske Adel Hals- og Haandsret over deres

Tienniste¹⁾). Saa begaf hans May^{tt} sig til Schibs neder paa Rejsen til Dannemarck igien, huor efter de trende Brødre begaf dem til Arendal og derfra paa Schib til Holland, huor udi den Haag de opwartet Encke Princessen af Oranien og Førsten af Brandenburg, som war forlofuet med den eldste Princesse²⁾), disligeste opvartede den danske Ambassadeur Ulfeld og andre fornehme Herrer paa 14 Dags Tid³⁾). Obersten og Mayoren tog Afscheed og begaf dem fra den Hag til Mønster⁴⁾), mens Capteinen ofuer til Franckrig

Bønder samt Skattefrihed for deres Ugedagsbønder ligesom den danske Adel. Erslev, Aktstykker til Rigsraadets Hist. III, 293.

- 1) 30. Maj fik Henrik Bjelke paa Anbefaling af Hannibal Sehested Brev af Kongen paa 200 Rdlr. maanedlig i Ventepenge, medens han opholdt sig i fremmed Krigstjeneste (Sjæll. Reg.). Da den franske Gesandt de la Thuillierie paa denne Tid bestræbte sig for at faa de ved Fredslutningen ledige danske Officerer til at gaa i fransk Krigstjeneste, er det vel ham, Jørgen Bjelke har truffet Aftale med.
- 2) Den senere saa bekjendte store Kurfyrste Frederik Vilhelm af Brandenburg ægtede i Slutningen af Novbr. 1646 Luise Henriette, en Datter af Prins Frederik Henrik af Oranien (der døde 4. Marts 1647) og hans Gemalinde Amalie af Solms.
- 3) Korfits Ulfeldt opholdt sig som Gesandt i Haag fra Juli 1646 til Marts 1647.
- 4) Jørgen Bjelke har i Randen tilskrevet: in anno 1647.

der at tage Tienniste under Militien. Imidlertid Obersten og Mayoren war i Mønster, opvartede de Ambassadeurerne, som var kommen at tractere om Freden og gaf dem fri Reyse Passer, huor med de begafue dem paa Reysen til Cøllen og saa til Franckfort, huorfra til Wands langs paa Rinstrømmen, indtil de kom til Backrack, derfra ofuer Land til Nørrenberg, saa fremdehlis derfra ofuer Land til Bøhmen, huor de lod dem og deris Tiennere med sambt Hester og Tøy paa Tømmerflaader føre langs ned paa Moldov Flod til Prag, huor hans keyserlig May^{tt} i sit Cabinet gaf dem naadigst Audientz og fri Reysepass med Recommendations Schrifuelse til General Feldt Marchalck Grefue Petter von Holst-Apel, som bewiste dem stor Ære saa vel som General Grundtfeldt udi Beyren ofuer Førstens Armee, disligeste alle andre høye Officerer i dend keyserlig Armee, som blef bragt ind udi Hessen ¹⁾. Huor-

¹⁾ Peter Melander, Greve af Holzappel, havde efter Feltmarskalk Gallas' Død i April 1647 overtaget Anførslen over den kejserlige Hær, sejrede i August over Svenskerne ved Eger, forenede sig i Oktober med den bajerske General Jobst Maximilian v. Grönsfeld og hærjede derefter frygtelig i Sachsen, Thüringen og Hessen.

fore Borgerschabit i de Steder, som icke war i nogen god Defension, og Bønderne i Landit flyde til Hofuit Staden Castel og under Faveure af Støckerne paa Voldene. Die sloge en Wognborig omkring dem og deriss Heste og Queg, saa ey fantis i Huusene uden nogit lidet Brød af Bogemeel og lidet Frugt i Hafuerne. Bønderne med derris Gevehr laa i store Schovge og gjorde stoer Afbreck paa Folckit, saa Armeen blef sueckit i fjorten Dagerss Tid, saa ey befandtis fleere af 6000 Soldatter til Fods end som ungefehr 1400, som vare fridsche og kunde fecte. Iblandt store og mordsche Gierning, som Bønderne hafde giort, blef fundit, der Mayoren Bielcke var med General Mayor og Generalquartermester von Reik¹⁾ udi it Kroehuus, 12 hofuitløsse Soldatter sidendis omkring it Bord med fem Kort i Henderne at lege om it Hofuit, som laa midt paa Bordit, og een Tromslager udi sin Trommerem ophengt udi een Bøg. Dereffter begaf hans Excell. sig fra Armeen udi Hessen og lod Oberste Bielcke følge med sig til Bergs Land, huor Førsten af Branden-

¹⁾ Navnet er rettet med Jørgen Bjelkes Haand. Han hed Carl Friedrich v. Reich.

borg møtte, og efter nogle Dags Conferentz schildtis ad ¹⁾).

Imidlertid holdt General Feldt Zeugmester Hr. Johan Frands von Perwidtz Friherre zu Ferlemont²⁾ og General Feldt Marchalck Lieut. Johan Wilhelm Vogt von Honosstein³⁾ Krigs Raad og tog Mayor Bielche imellem dem ind udi Conferentzen om at bemegtige den stoere Stad Marburg, og som de fornehmste hafde voterit og resolverit at attaquere Staden, saa sagde velbe^{mt} General Feldt Zeugmester til Mayoren, hui hand taug stille og var saa vel i hans May^{ts} Tienniste som di andre, hand skulle sige sit Betenckende. Da sagde hand vel at hafue hørt [om]⁴⁾ Attaquen og icke huorleedis. Een Oberst sagde at hafue een Brygge, huorpaa it 50 Mand kunde staa. Mayor Bielcke sagde, at hand icke fornam, om fleere støre Brygger var giort til at komme paa ofuer Graffen, og

1) 13. Oktober 1647 opfordrede Holzappel i en Skrivelse Kurfyrsten af Brandenburg til at forene sig med Kejseren. Droysen, Geschichte der preussischen Politik, 2. Aufl., III, I, 236. 285.

2) Johann Frantz v. Barwitz, Friherre af Fernemont.

3) Johann Wilhelm Voigt v. Hunoldstein.

4) Der staar ved en Fejlskrift: at.

ey heller huormed de tycke Pallizader skulle afhugis eller schierris eller Stormstiger til at bestige Muren. Saa bad Feldt Zeugmester Mayoren at vilde dog sige sit Betenckende, saa sagde hand, at mand viste vel, at Commendanten paa Slottit hafuer ey fleere end som 700 Mand til Guarnison og lod de fleeste vere i Staden, huorfore hans u-forgribelig Meening var, at naar Oberste Someda lod som at wille attackuere Slottit, at Commendanten skulle lade da Officerer og Soldatter retirere af Staden op til Slottit, dernest at Batterier kunde giøris paa it Bierg udenfor Staden, at derfra med Støcker fyris Ild udi it Huus, da skulle Borgerne begifue dem hiem med til deris Huuser, saa kunde mand faa Slagbommen og Porten slagen op med Petarder, hvilckit Anslag blef aproberit, og Mayor Bielche med Obersten ofuer Atolleriet lod ahnlegge Batterier og der paa Støcker satte. General Feldt Zeugmester von Ferlemon og General Feldt Marchalck Lieut. Honolstein kom paa Hest til Batteriet. Effter nogle Støcker war fyret til forgiefuis, saa begierte Mayor Bielcke at maatte stille Støckerne. Obersten raabte strax, at hand vilde komme, thi fire Øyen seer bedre endssom toe. Hand lod fløtte Batteriet og derpaa stille

strax it Støche og derudi een gloende Kugle, schiød lykkelig Ild i en Gavl paa it stort Huus. Der begge Generalerne det saag, da stack de deris Heste med Sporer og reed till Staden. Mayoren spurde Obersten, huor hand hafde Petarderne. Hand suarede: i sit Logement, og leverte Nøglerne til Mayoren, som fuldte effter paa sin Hest, tog to Petarder med sig og kom til deris Excellencer og med dend mindste Petard fick Bommen opslagen, saa vel som med en større Petard og Porten saa vit op, at en Soldat og hand kom ind i Staden, og Bor[ger]ne, som vare i deris Huuse nest ved Porten, ofuertaldte hand at lade deriss Tienner schuffe Møgit fra Porten formeedelst Løffte at vilde salvgardere dem og deriss Huuser. Huor effter General Wagtmester Wachenheim med sine marcherte ind og alle andre commenderte, som schildtis ad for at plyndre ¹⁾). General Feldt Zeugmester reed ind til Mayoren og spurde ham, huorfor hand icke salvgarderde nogle Huuser, som var nest hoess fornehmste Borgeris. Hand suarede at hafue lofuit dem, mens vilde icke stige

¹⁾ 4. December 1647 blev Staden Marburg indtagen af de Kejserslige.

fra sin Hest af Frøckt for, at Commendanten skulle sende it Partie neder aff Castelit, som kunde caputere mange og jage oss ud af Staden. Feldt Zeugmester raabte til General Vagtmester at samle sit Folck, Mayoren reed med ham omkring og bragte ungefehr 70 Mand, som toge Borde, Bencker og andit af Huusene, som de neppelig fick sat ofuer Strædit til Brøstvehr, før end Partiet af Castelit faldt ahn, mens effter een Salue war gifuen, retirerte op paa Castelit igien. Dereffter sagde Feldt Zeugmester til Mayoren, at hand vilde ride omkring til Feldt Marchalch Honolstein, mens hans Excellence maatte først sige ham at ville med god Wagt besætte Raadhuusit og Kirckegaarden nest ved Portene. Da reed hand bort til dend stoere Forstad, og der hand hafde sat sin Hest hoess dend første Schildtvagt, gick hand til Fods med begge sine Pistoler under Armene, og blef gifuen en Salfue af it Taarn under Castelit. Feldt Marchalch Honolstein raabte: lauf Hr. Mayor; hand tog sin Hat af og sagde: es ist al zu spät, uden at forandre Farfue eller gjøre it Trin hastigere, huorofuer baade hans Excellencen saa vel som General Feldt Marschalck Lieut. til Hest, Reimont Grefue Monte

Cuculi¹⁾ og General Vagtmester von Felix de Zinoga forundrede dem. Mayoren refererte huis passerit og Feldt Zeugmesterrens Begiering, saa lod de Indfalde i Staden giøre og ordinere Quarterer sambt Wachter at besette imod Muuren og Taarnene nest under Slottit.

Der Armeen var indquarterit i Staden, da kom General Feldt Marchalcken og fant Ordre for sig fra hans keiserlig May^{tt} at schulle tilbiude de Bielcker tuende af de gamle Regimenter at complectere og commendere, som hand viste strax Obersten Bielcke og begierte hans Resolution. Da sagde Obersten ey at kunde resolvere førend at hafue confererit med sin Broder. I det samme trindte Mayoren ind i Gemacket. Da sagde General Feldt Marchalcken: *Lupus in fabula*, Hr. Oberst, I maa tie stille, og til hans Broder Mayoren om Keyserrens Tilbud og schulle sige sit Betenckende. Hand vilde først vide sin Broders Resolution, mens bleb (!) befalit, at hand strax schulle resolvere. Da sagde hand at vere sin underdahnigst Resolution og wiste vel ogsaa sin Broders

¹⁾ Den bekjendte kejserlige Feltmarskalk Raimund, Greve af Montecuccoli.

iligemaade at werre kommen at tienne hans keyserlig May^{tt} for at vinde Ære og icke at sette en Styfuer til af sine egne Midler. Det Suar behagede General Feldt Marschalcken saalediss, at hand vilde schrifue det samme til hans keyserlig May^{tt} udi viss Forhaabning, at de schulle blifue vel acommenderit, og bad strax, at de vilde schrifue til bekiendte Officerer udi Nederlandene og forsickre dem om Avancement. Om anden Dagen kom Mayor Bielcke af Aprochen og møtte forschrefne General Wachtmester Reichs udenfor hans Quarter, sigendis, huad stor Fahre derudi var at formode om lys Dag at gaa derudi. Hand sagde: Hr. Mayor, ieg maa gaa derneder, og som hans Formaaning intet kunde hielpe, da tog hand Afscheed og reed til Staden. Om anden Dagen tillig blef General Feldt Marchalcken sagt, at General Vagtmester Carl Friderich von Reichs var død, og hans Fruis Begiering, at hans Lig maatte føriss ud af Hofuit Quarterit, hvorfor General Feldt Marchalcken lod begiere af Commendanten paa Slottit, at hand ey vilde, imidlertid Liiget blef udført, lade fyre med Støcker, som hand lofuede, mens strax lod bryde Huller igiennem Muuren, og effter at Liget var bortført, sticke store Bielcker

ud igiennem Muren, som Mayor Bielcke strax sagde til General Feldt Marchalcken at vilde tage sig Ware, om Batterier blef giort og Støcker plandt it paa hans Hofuit Quarter. Søndagen der-effter lod hand giøre Predicken, som varede lenger end som sedvanligt. En Time ofuer Middag, at Taffel schulle holdis, da blef fyr it af Slottit, saaledis at Tafflet med Maden blef schiøt omkring, huorfor Hofmesteren i een Hast sp[r]anch ned af Trappen, der General Feldt Marc[ha]lcken stod i Døren at vilde trine op med Førsten af Baden, som var Oberst, og Oberste Bielcke. I det samme kom en Styckkugle, som tog Hofuet af Schildtvachten og Eblet af Feldt Marchalckens Kind¹⁾ og Førsten af Kalchsteen slagit paa Laarit, og der Feldt Marchalcken raabte paa Feldtschieren, da fandtis ingen af hans Folch til Stede, mens die og alle andre paa Flugt af Hofuit Quarterit undtagen Oberst Bielckis Page, som blef sendt af sin Herre til Feldtschieren og til Mayor Bielcke, som sad ofuer Taffel med Feldt Zeugmester hoess

¹⁾ Jørgen Bjelkes Fortælling stemmer godt med andre Beretninger, om hvorledes Feltmarskalk Holzappel blev saaret under et Gilde, han holdt i Staden. Se Theatrum Europaeum VI, 13 f.

Feldt Marchalck Lieutenant Honolstein, og blef refererit, huorleedis var tilgaaen, huoreffter blef resolverit at bryde op og marchere med den keyserlig Armees af Hessen Land ¹⁾. Nogle Dage tilforn hafde die Bielcker bekommit Brefue, at deriss yngste Broder var død i Franckriig ²⁾, og at Gud hafde kaldit Prindtz Christian, udvalt til at succedere sin Her Fader Kong Christian den 4de ³⁾. Resolverede Mayor Bielcke at søge Leylighed at kunde paa Marchen komme fra Armeen og begifue sig paa Reysen til Dannemarck, efftersom Obersten fick tøfue til Resolution fra Keyseren, og war Mayoren løckelig, at Oberste Lowenstein med Lif Regimentet til Hest lod ham følge med til Grefuen af Førstenberg, som gaf ham Confoy af sit Regiment til Ernbredtstein, huor paa Slottit Commendanten, som tilforn hafde tracterit hans Broder og ham vel, da lod ham sette ofuer til Cobolentz. Derfra begaf hand sig paa een Baad

1) Jørgen Bjelke har i Randen skrevet: in Februarij 1648. Men allerede 23. Decbr. 1647 var dog Belejringen af Slottet Marburg opgiven.

2) Se ovfr. S. 15.

3) Prins Christian (V) var død 2. Juni 1647 paa Slottet Korbitz i Sachsen.

langs neder Rinstrømmen forbi Fæstningen, hafuendis fundit der i Staden Oberste Hans Friisis ¹⁾ Tienner med deriss allernaadigste Kongis Pass, som war gifuen Ritmester Tønne Ridtz, og dermed passerede fri til Keysersuerdtz, huor Mayoren og de andre blef af Commendanten opholdt for at referere huis passerit ved den keyserlig Armee og saa gifuen een Tromslager med paa Baaden neder til Recks ²⁾, huorfra til Yttrech og saa til den Hag og Amsterdam. Hafuendiss bekommit Penger af hans Faderss Cancellor Her Jens Bielckis Factor Seigr Johan de Luden, begaf hand sig paa Reysen ofuer til Svartzslus i Friisland, der igiennem saa vel som igiennem Embden, Stiff Brehmen til Hamburg, saa igiennem Holstein, undervegs opvarte Prindtz Friderick i Dannemarch og hans førstelig Gemahl i Flendtzborig ³⁾, og saa til Kiøbenhafn, kommen i diss Forhaabning

¹⁾ Den senere paa forskjellig Maade bekjendte Oberst Hans Friis havde ogsaa opholdt sig ved Holzappels Hær. Danske Magazin IV, 142.

²⁾ Skal vist være Rees ved Rhinen.

³⁾ Hertug Frederik, der snart efter blev Konge som Frederik III, havde paa denne Tid sin Residens i Flensborg som Statholder i Hertugdømmerne.

underdahnigst at erlange Betaling for hans ahnvendte Bekostning i Krigstider, mens paa Rosenborg maatte troschydligst opvarte hans kongl. May^t i sin haarde Svaghed Nat og Dag til saligt Endeligt, huiss Siel Gud glæder i sit æwige Rige ¹⁾).

Udi Kong Frederick den Tredies
berømmelig Regiering.

Effter at hafue werrit tilschrefuit af de fire Rigens Raad at wille begifue sig med Princessen fra Flendtzborg och werrit logerit paa Friderichborg Slot, saa vel som effter sin salig og høyløfflige højestbemeldte Her Faderss Afscheen fra Verden, Kong Christian dend fjerde, hyldet i Danmark og Norge ²⁾ samt siden cronet til Konge, saa sendte hans kongl. May^t sin Rigens Hofmester Her Corfitz Ulfeldt i Ambassade til Holland og naadigst befoel welbaarne Jørgen Bielcke at

¹⁾ Christian IV døde 28. Februar 1648 paa Rosenborg Slot. I »Hr. Jørgen Bielkes Akter« siges, at Bjelke i 8 Nætter og Dage opvartede Kongen, »som var meget svag og dog alligevel vilde høre hans underdanigste Relation om hvis passerede imellem Armeerne i Tydskland«.

²⁾ Jørgen Bjelke var til Stede ved Frederik III's Hvdling i Christiania 24. August 1648. (Norsk) Historisk Tidsskrift I, 33.

følge med Ambassadeuren¹⁾, for at kunde giøre hannem bekiendt hoess Herren Stathen, som formeentis at were bedre suensch og fransch end som dansch, som ogsaa schiede i den Hag, der hand lod sig ahnmelde med een af Herremendene, idet de af be^{mte} Stater lod sige ey var inde, førrend velbemelte Jørgen Bielcke dem opvartede, og Ambassadeuren i sin Caros kom for Døren og lod sig ahnmelde, saa kunde den af Herrene icke undskylde sig, mens gick neder og tog imod Ambassadeuren, som effter Conferentz ungefehr en Timiss Tid hoess enhuer blef vel bekiendt og siden imodtagit²⁾. Hans kongl. May^{tt} udi naadigst Henseende til welbaarne Jørgen Bielckis Bekostning paa Officerer og andre tro erviste Tiennister allernaadigst hafde forleht ham med Ide og Marcker Lehne, som inporterede aarligen

1) Jørgen Bjelke nævnes ogsaa i et Brev fra Rentemesteren Peder Vibe af 1. Febr. 1649 som en af de Adelsmænd, der skulde følge Korfits Ulfeldt paa Hans Gesandtskabsrejse til Haag. Rejsen tiltraadtes i Febr. Hist. Tidsskr. III, 386.

2) Det sande i denne Fortælling indskrænker sig uden Tvivl til, at Jørgen Bjelke har haft det Hverv officielt at anmelde Ulfeldts Ankomst.

med visse og u-visse 7 a 800 Rixdr.¹⁾, til Hof Junckers og Mayors Bestalling ofuer det Smaalensche Regiment udi Norige, og hans Broder Oberste Hindrich Bielcke, som med forskrefne Lehne hafde verit forlehnit, allernaadigste forlehnt med Island sambt gaf ham Ridder Ordren²⁾.

Effter at Ambassadeuren var løckelig og vel kommen til Dannemarck³⁾, da tilsagde hans May^{tt} allernaadigst bemeldte Befalingsmand og Mayor Bielcke Cammer Junckers Bestilling, naar Niels Banner⁴⁾ quiterede, og gaf ham Reysepass at maatte reyse udenlands igien, huoreffter hand begaf sig til Skaane og der paa Reysen langs Grendtzen igiennem Halland forbi Elsborg og igiennem Bahuuss Lehn og til sit Lehne Ide og

1) Lensbrevet for Jørgen Bjelke paa Ide og Marker Skibsreder kvit og frit uden Afgift udstedtes 30. Juli 1648. Norske Rigsregistrarer IX, 35.

2) Henrik Bjelke blev slaet til Ridder ved Frederik III's Kroning i Novbr. 1648.

3) I Randen er tilføjet: in anno 1649. Ulfeldt kom tilbage til Danmark i November 1649.

4) Niels Ottesen Banner, der stod i megen Yndest hos Frederik III, var Kammerjunker 1648—51. Han døde 1670 som Gehejmeraad.

Marcker og erfoer Grendtze Passerne og Veyer ofuer til Suerrig med sampt Indbyggernis Vilkor og Leylighed til een Armees Underholding. Og som hand hafde befundit stor Missforstand og U-Eenighed imellem Indvohnerne paa Halden og paa Landit, idet at enhuer leyede Karle til at flaade Tømmerit af Suerrig for at verre sterckist og diss hastigere at faa Tømmerit neder til Saugerne, saaleedis at der skeede offte Slagsmaal og Mord, Borgerne paafalden¹⁾ og andre Mænd til stoer Skade, idet at deris Tiennere støtte Tømmerit i Faarserne i dend Mengd, at een stoer Deel blef stickendis i Grunden og det andit adspreed paa de stoere fersche Søer, som flød hen paa Bøndernis Redschab, Ager og Engden til Schade, saa vel som Borgerschabit til Fortred og Skade paa deriss og til at betale Bønderne baade for deris Skadis Lidelse og for at førre Tømmerit af derriss Grunder etc.

Huorfor hand strax paa hans kongl. May^{ts} Veigne og naadigste Behag giorde dend Forordning, at Bønderne nest hoess boendis schulle flaade og støde Tømmerit for een huis Lønn,

¹⁾ Rimeligvis er »paafalden« en Fejlskrift for: paa Halden.

som icke til den tiende Deel kostit Borgerne som tilforn, og eenhuer fick sit Timmer i rette Tid uden Skade neder paa Saugerne, huilchen Ahn-ordning hans Formand¹⁾ icke hafde betenkt at gjøre til det gemehnis Beste. Derfra begaf hand sig op udi Marckerrød²⁾ og saa ofuer Grendtze-passen ind udi Vester Gylland og derfra udi Øster Gylland saa vel som videre omkring udi Suerrig og ehrfoer det Rigetz Passer ofuer til Norge med sambt Leylighed til at samle Regimenterne og til Underholding og det store Kaaberverk³⁾. Disligeste lerde hand videre at kiende Staten, verendis kommen udi Logement til dend dansche Resident udi Stochholm welbaarne Peder Jull, som omsider i Marti Maanet⁴⁾ bekom hans May^{ts} naadigste Missive og Befaling strax at sende dend til Bielcke, i huor hand var der udi Riget, at hand schulle cito begifue sig ofuer til Norge, effter at hand hafde hafft Audientz af begge Dronningerne⁵⁾ nyligens og werit hoess nogle af de

1) Henrik Bjelke.

2) Marker Fogderi paa Grænsen af Norge og Sverig.

3) Ved Falun i Dalarne.

4) I Randen er skrevet: in Anno 1651.

5) Christina og Maria Eleonora, Enke efter Gustav Adolf.

fornehmste Rigens Raad, saa hand derfor gierne vilde blifuit lenger for at gjøre sig bedre bekiendt. Effterdi Residenten formeente at verre for, at hand skulle commendere paa Agersshuus Slot i Statholder Her Hanibal Sehestedt Fraverrelse, medens hand var neden i Danmarck, i Serdehlished fordi at verre adviserit, om paa Floeden i Stockholm blef arbeydet, og derfor icke vilde raade hannem til at tøyue og icke strax effterkomme hans May^{ts} naadigste Befaling till dem begge, huorfor hand begaf sig uden videre end som at tage Afscheed med Her Rigens Raad Gustaf Bielcke, som fra Landet i det samme expres kom og besøgte ham og andre Venner, paa Reysen derfra i største Hast, foer paa Iiser til Hest, som paa nogle Steder brød igiennem, og hand nehr drucknit, efftersom paa Landevveyen var saa dybt Snee, at den huercken kunde kiøris eller ridis. Verrendiss løckelig kommen til sine Forældre, fandt hand hoess sin Fader Cancellor welbrn. Her Jens Bielcke hans May^{ts} Missive og Befaling, at hand skulle werre i Commission med Hr. Steen Bille og Hr. Nielss Krabbe, huilche hafde begifuet dem op til Guldbrandsdahlen der at begynde

deris Commissionsforretning¹⁾. Hand begaf sig strax efter hafuendis ogsaa seet af hans May^{ts} naadigste Missive og Fortroende til hans Fader at gjøre dem Assistentz. Undervegs paa den fersche Søe Store Møssen udenfor Morstuen²⁾ brød hans Hest igiennem Isen med ham under Vandit, som var dybt ungefehr 50 Fauner, og Isen den knagede, saa at hans Tiennerer med Skydsfolckene af Frøgt begaf dem til Landit, og hand raabte til dem, at de schulle tage Sleden fra en Bonde, som løckelig kom kiørendis, og schyde den med Rebne derpaa ud til sig. Der hand hafde schiøt sig af Sadelen fra Hesten, som blef opholt af Bidselstengerne paa Isen, imidlertid hand holdt ved Tøylene og fick Sleden til sig, da slog hand en Snare om Halsen paa Hesten og lod Karlene langt fra huerandre staaendis paa Isen trecke sig med Hesten til Landit, huoreffter

1) 10. Marts 1651 udstedtes der et Kongebrev til Jørgen Bjelke om strax at begive sig til Norge og deltage i den Kommission, som var overdragen Sten Bille og Niels Krabbe. Kommissærerne skulde undersøge de Misligheder, som Hannibal Sehesteds Administration havde foranlediget. Norske Rigsregistranter X, 162 jvfr. Hist. Tidsskrift 6. R. I, 672.

2) Morstu Gaard paa Morskougen Ø. for Mjøsen.

Folchene og hand self gandsche vaad maatte gaa fra Morstuen og i Sneen paa Veyen træde for Hestene paa tov Mile Vegs om Natten til een Bondegaard, huor hand blef ofuer paa een halfanden Dags Tid og begaf sig fra Stange Sogn og videre ofuer Land igiennem Wang Sogn og Ringsager Sogen til Lillehammer først i Guldbrandzdahlen og blef logerit paa Øyer Præstegaard om Natten, i Meening at ville begifue sig om Morgen paa Veyen til welbe^{mt} hans Medcommissarier, som hafde Bønderne forsamblit paa det øfuerste Ting. Og som Almuen fornam af welbe^{mt}e Commisarie Jørgen Bielckis Forbud, at hand war kommen til det andet Ting nedent udi Guldbrandzdahlen, da begierte de af de andre to Commissarier, at de maatte møde til det andet Ting, med Undschylding at de ey saa hastig kunde suare betenchsom paa deriss Spørsmal. Derfor fick de Forlof, og som de fattige Bønder hafde deris Fortroende til Bielcke, fordi hand hafde verrit betroed af Statholderen¹⁾ at verfue og udschrijfue Soldatter, og hand haffde hafft sit Companie af det Fogderi. Siden befandt dem vel af hans Raad,

¹⁾ Hannibal Sehested.

idet at de ey besuerede dem ofuer andet end som ofuer Schatter, og at de hafde schaffit Hester og Sadler, samt ofuer at deris Musqueter blef leveret med Søldatterne og hafde icke faait dem igien, og di blef tilspurt af Commissarierne, om de icke hafde at klage ofuer Fogden eller Skrifueren eller ofuer andre. Da suarede de Lauridtz Mænd¹⁾, at i Almindelighed intet andet, og tackede Gud for god Øfrighed paa hans May^{ts} Vegne, som schaffede enhuer Ret. De toe danske Commissarier berømmede Bønderne for deris fornufftige Suar, og saa begaf de dem paa Reysen til Hedemarchs Fogderi og til Fogdegaarden Stoer Hammer, huor de fandt Bønderne forsamlede af det Fogderi hoes Fogden Knud Anderssen saa vel som af Soler Fogderi²⁾ med Fogden Christen Jensen, som effter Commissariernis Spørssmaal og Bøndernis Klagemaal sade at ville forsuare sig og den anden Fougde, som taugde stille, mens der een Prest og Bønder [af] Soller gaf hans grofue Forseelser til Kiende, da græd hand, og Bønderne sagde: nu kommer Graad effter Schreppelaad³⁾. Og som

1) ɔ: Lagretsmændene.

2) Soløer Fogderi ved Vermelands Grænse.

3) Skræppelag er et norsk Ord for Sammenskudsgilde.

Bielcke vel forstoed, at Bønderne schulle blifue u-regierlig, da sagde hand til sine Medcommis-sarier, at de fick kalde Bønderne sammen og befale dem at adlyde Fogdernis Befaling, som de om Morgen en maatte sige, effterdi Bønderne ey var fremkommen med deriss Hester og Sleder. Og var siden neppelig kiørt ofuer Isen 14 Dage før Sangte Hansdag til Totens Fogderi, førend dend store Søe Møsen var klar, at mand ey saa meere Iis derpaa, huor de i det Fogderi saa vel som i de andre Fogderier paa deris Reyse til Danmarch forrettede deriss Commission, som tilforn er meldet, og der de var kommen till Kiøbenhafn, da forfattede de schrifftlig deris Commissionsforretning. Saa sagde Statholderen sig fra sine Bestillinger og reparerte dend store Schade, som var tilfoyit hans kongl. May^{tt} og Indbyggerne, disligeste General Krigs Commis-sarius syndenfields faldt ogsaa allerunderdahnigst til Føye etc. ¹⁾.

¹⁾ Efter den svenske Resident Magnus Durels Skrivelse af 23. Maj 1651 medvirkede de hjemvendte Kommis-særers Beretning til at hindre en for Hannibal Sehe-sted mere fordelagtig Udjævning af de Anklager, der var rettede mod ham for hans Embedsførelse. 24. Juni

Maatte Jørgen Bielcke efter hans May^{ts} naadigste Befaling reyse op til Norge ¹⁾ igien og udschref to tusinde Søldatter, huilche hand med Officerer sendte neder til Kiøbenhafn, huoreffter hand reyste fra Trundhiem og erfoer Grendtzepasserne lang[s] med det Lehn og ind i Suerrig.

In Anno 1653.

Efter Befaling maatte hand schrifue en Fortegnelse paa de Poster, som hand hafde befundit til hans kongl. May^{ts} og Indbyggernis store Skade og kunde remederis til Profit, og bekom strax hans kongl. May^{ts} Befaling, efter at hafue underdanigst aflagt Cammer Junckerss Eed for hans May^{ts} Føder paa Knæ, at schulle reyse op til Norge i Commission med Statholder Her

maatte han underskrive den bekjendte Revers, hvorved han frasagde sig sine Embeder som norsk Statholder og Rigsraad og afstod alle de faste Ejendomme, han besad i Norge. 19. Juli udstedte ogsaa Generalkrigskommissæren Niels Lange, der havde været Hannibal Sehesteds højre Haand og nu blev inddragen i hans Fald, en Forpligtelse, hvorved han opgav sit Len Brunla og Numedalen og afstod alle de Ejendomme i Norge, han havde erhvervet, dels fra Kronen siden 1640, dels fra andre siden 1. Januar 1644. Jvfr. Hist. Tidsskr. 6. R. I, 673 ff. samt Rigsarkivet, Reg. 89 b, Fasc. 25.

¹⁾ I Randen er skrevet: in Anno 1652.

Gregers Krabbe og med enhuer anden Hofuit Lensmand anlangendis Schatten, Tolden, Commercien og Rigeds Defention¹⁾. Først ahnlangende Schatterne, da blef enhuer fuld half og heel Gaard sat i Schat paa sin visse Landschyld, udi Agerhuus Lehn oppe i Landit een fuld Gaard for 3 Huuder, halfandet Schippund Touge (!) etc., udi Trundhiem Lehn $1\frac{1}{2}$ Spand²⁾, udi Bergenhuus Lehn 3 Løber Smør, i Stavanger Lehn saa vel som i Vester Lehnerne og i Bahuus Lehn 4re Tdr., og af huer fuld Gaard gafuis 4re Rixdaller, og huiss en Gaard schyldte høyere, da af huer Huud eller Tønde Hartkorn een Rixort etc., halfue og øde advenant³⁾, effter Cammer Juncker Bielckis Forslag imod Slottis og Ambtschrifuerrens

¹⁾ Her sigtes til den Instrux af 9. Januar 1653, hvorved det overdroges Jørgen Bjelke at undersøge en Række forskellige Forhold i Norge vedrørende Administrationen, Skattevæsenet, Handelsforholdene og Forsvaret og derefter gjøre Forslag til deres Omordning. Norske Rigsregistranter X, 555.

²⁾ Tunge og Spand er forskellige Kornmaal. I det hele er Talen her om de forskellige Beregninger af Landgildeafgiften af Bøndergaardene.

³⁾ forholdsvis.

Meening i Begyndelsen¹⁾, at Schatterne skulle blifue mindre, mens befandtis meere, og Søldatterleggerne blefue lige mange som tilforn effter Gaarde Tal fra Arilds Tid. Dette saa korteligen ah[n]langendis Skattens rigtig Paaleg og Opførsel, som tilforn anslagen effter Fogdernis Reigning til deriss Profit, at dend rige skulle hielpe dend fattige. For det andit angaaende Tolden uden Underslef befandtis, nogle Toldsteder kunde afschaffis og enhuer Befalingsmand at hafue disbedre Inspection. For det tredie da kunde og Commertien befordris i Kiøbstederne formeedelst Toldstederss og Ladsteders Afschaffelse, og ved at Byernis Previliegier blef handthæfuit, idet Borgere, som handlet paa Ladstæderne, skulle hafue deris Huusse og holde Dug og Disch i Byen. For det fierde Righedtz Defention belangendis, befandtis, at Bahuuss Slot, Agerhuus Slot skulle bringis i bedre Defention, og at Mancke Holmen²⁾ udenfor Trundhiem saa vel Nordnæs for Bergen tuert ofuer for det gammel Slot kunde med ringe

¹⁾ Herefter staar Ordene: befandtis meere, hvilket dog sikkert er en Fejl, da disse Ord forekommer paa deris rigtige Plads lige efter.

²⁾ Munkholmen.

Bekostning blifue fortificeret. Disligeste formeedelst een rigtig Udschrikuelse af tuende Gaarder i Læg een Soldat, saa at huer Bonde kunde beholde nødvendig Tiennistedrenge paa Gaarden til Auflingen og andet Arbeyde, huorfor Cammer Juncker Bielcke war reyst paa Baader omkring og besaa enhuer Toldsted og Ladsted udi Hafnerne og erfoer Beschaffenheder og fleere Pladser end som forbe^m beleylige at fortificere og effter naadigste Befaling befoel, at udi Lehnerne syndenfieldtz schulle byggis Schierbaader og vedligeholdis, saa som nordenfields¹⁾. Paa Bergenhuus Slot hafde Cammer Juncker Bielcke sagt til Borgemester og Raad, som med ham var hans Broders Ofue Bielckes²⁾ Giester, at ville bevise, huorleedis at omkring Byen kunde blifue muuret een Trenchement tre Allen tyck og sex Allen høyt uden Indvohnernis eller paa Landit derris Bekostning, og at de derforuden schulle bekomme een aarlig Indkomst til videre Byens Forsuar, huorfor sambtlige foer med ham fra Slottit ofuer til Ny Kirchen,

¹⁾ 24. Marts 1653 udgik en Forordning om fornyet Indførelse af Skjærbaade i Norge. Norske Rigsregistranter X, 604.

²⁾ Lensmand paa Bergenhus.

og werrendis kommen til derris Mønsterplads spurde [han], om ey nogen vilde købe den Pladtz. Da suarede to af dem at vilde købe den og gifue derfor nogle hundrede Rixdaler. Da sagde hand, for at hafue Plads fri da fick de lade saa høy og tyck Muur sette til Byen. De samtyckte at ville lade giøre og de andre tre Sider at indlucke. Siden siger hand til Borgemester og Raad, at saaleedis kand de andre Pladtzer og Slettingr omkring Byen vorde afhendtigit og indhegnit; da suarede de ey at kunde giøris uden effter hans kongl. May^{ts} naadigste Befaling. Dereffter siger hand til sin Broder og dennem, at dend Bekostning¹⁾, som schal giøris paa een ny Toldbod der ved Enden af Nordnæs, kand mand lade føre Steene aff de gamble Muure og Taarn paa Slottit ofuer til Nordnæs og bringe det i Defension undtagen²⁾ Residentz Huusit til Toldboden igien og Rosenkransis Taarn til Defension³⁾, saa kunde

¹⁾ Meningen er sikkert: i Steden for den Bekostning osv.

²⁾ Er vist en Fejlskrift for: og tage.

³⁾ Om Befæstningsarbejderne paa Bergenhus i disse Aar se Norske Samlinger I, 628. Rosenkrands' Taarn paa Slottet var opført 1560 af Lensmanden Erik Rosenkrands; det kaldtes i senere Tid urigtig Valkendorfs Taarn. Anf. Skr. I, 615 f.

der til Slotzbroen holdis Vegt og Maal og Schibe legis til at udløsse eller vel blifue visiterit førend at indleggis for Byens Siøb[r]oe eller for Garpe Brycken, huilchet Anslag die befandt at kunde blifue tienligt og gaunligt.

Verrendis kommen ned til Kiøbenhafn med alle Lehnsmenderniss og hans underdanigste Erklering og med Borgemesterss og Raads allerunderdahnigste Supplicationer ahnlangendis Commertiens Befordring, da befandt hand, at hans kongl. May^{tt} var dermed og med hans tromeente egen schriffklik Relation allernaadigst tilfreds, og fick Kongens Cancellor Her Christian Thomessen Befaling med ham at læse Supplicationerne fra Kiøbstederne og giøre underdahnigst deris Relation, naar hans May^{tt} kom fra Holstein ¹⁾). Der die kom sammen i Conferentz, da sagde Cancelleren, deris Begiering at Handelen ²⁾ maa vere

¹⁾ I Randen er skrevet: in Anno 1654. Frederik III residerede i Foraaret 1654 i Flensborg.

²⁾ Efter al Sandsynlighed mangler her Ordet: ej, da Talen er om et Forslag fra Jørgen Bjelke om Nedlæggelsen af visse Toldsteder og Ladesteder, hvorved Handelens Frihed netop vilde blive hindret. Kansleren kan da ogsaa have tænkt paa § 18 i Frederik III's Haandfæstning, hvorved det forbødes at udstede Monopoler uden Rigsraadets Samtykke.

fri og ubehindrit, var imod Handtfæstningen. Cammer Juncker Bielcke spurde eenfoldig, om nogen Post i Handtfestningen var imod hans kongl. May^{ts} og det gemeeniss Beste, som jo vel kunde blifue modererit af hans kongl. May^{tt}. Da blef Cancellern fortørnit og sagde ey videre kunde holde Conferentz, villende forlyste sig paa Jagt. Cammer Juncker Bielcke reyste ofuer til sin Broder Hr. Hindrich Bielcke paa hans Gaard Møllerød i Skohne og diverterte der med de andre goede Venner, til Cancellern sendte ham hans kongl. May^{ts} naadigste Missive og Befaling, at hand strax schulle begifue sig op til Fleckerø Hafn og defendere dend med Fæstningen Christians Øe¹⁾, som højest bemelte Kong Christian den 4de salig og høylofligst hafde ladit ahnlegge nest under Fleckerøen med een Muur omkring paa een flaad Klippe, huor huercken Springvand fandtis eller Brønd kunde giøriss i den haarde Steen Klippe og derpaa it muurit Huuss sat, i Meening at Ladsten fra de andre Ladsteder der

¹⁾ Ved Brev af Glyksborg 18. Marts 1654 udnævnte Kongen Jørgen Bjelke til Kommandant paa Fæstningen Christiansø og gav ham Ordre til uførtøvet at begive sig dertil. Norske Rigsregistrarer XI, 189.

omkring skulle verre did ført for at forhindre Undersleb og der fortoldis til een Tolder. Muuren var 8te Allen høy og toe Allen tych og dertil Bover ¹⁾ muuret for Styrcke Schyld med hollandsche Klinckerter, huilcken Muur hafde kaastit tusinde Rixdaler og omsider gandsche nedfalden ²⁾, huorfore Cammer Juncker Bielcke strax reyste ofuer til Cancellarren og tilforn remonstrerte forbe^{mte} Fæstnings Beschaffenhed, saa dend ey

¹⁾ Vistnok Buer.

²⁾ Paa en lille Ø mellem Flækkerøen og det Sted paa Fastlandet, hvor noget senere Byen Christianssand anlagdes, havde Christian IV 1635 ladet opføre en Befæstning og givet Øen Navn af Christiansø, skjønt Rigsraadet havde fraaadet Anlæget, bl. a. fordi der savnedes Vand paa Øen. Befæstningen kom hurtig i en daarlig Stand. I en Betænkning, som Ingeniøren Isach Geelkerch afgav 17. April 1652, fremstillede han den som uheldig og uregelmæssig anlagt og som meget forfalden; han ankede tillige over, at Vandet maatte hentes fra andre Steder; en Reparation vilde koste 5—6000 Rdlr. og dog ikke skabe noget varigt og godt. Og da Oberstlieutenant Johan Judelsbach 1653 blev Kommandant paa Øen, betegnede han i en Skrivelse af 11. April Brystværnene som saa forfaldne, at man paa nogle Steder kunde sparke dem omkuld. Bricka og Fridericia, Christian IV's egh. Breve 1632—35 S. 390. Erslev, Aktstykk. til Rigsr. Hist. II, 398. Rigsark., Indkomne Breve til Kancelliet 1653.

kunde blifue defenderit, og hand derfor vilde reyse til kongl. May^{tt} udi Holstein i Forhaabning at vorde forschaanet for at hassardere sin Ære og Welferdt, mens Cancellern raade hannem derfra og lofuede at ville effter hans Begiering forhuerfue hans May^{ts} Befalinger til Statholderen og til Lehns-mendene ofuer Bratzberg og Stavanger Lehn at gjøre hannem ald behørlig Assistentz ¹⁾, hafuendis Kundschaab at Protectoren Cromvel udi Engeland som (!) skulle hafue Ahnslag paa at ville lade bemæchtige dend Fæstning og Hafn for dissbedre at kunde forhindre de Hollenderss Traficque udi Norge og Dannemarch saa vel som omkring i Østersøen ²⁾.

Der Cammer Juncker Bielcke var kommen til be^{mte} Fæstning, da bestilte hand Handtvercks-folch og reyste strax derfra til huer Ting udi Audesidens Lehne og paa ithuert Ting optegnede alle unge Karle og Drengue ved Nafn, om nogen

¹⁾ Statholderen Gregers Krabbe fik 2. April 1654 Brev om at sekundere Jørgen Bjelke paa Christiansø, hvis det skulde gjøres nødvendigt paa Grund af fjendtligt Angreb. Norske Rigsregistrarer XI, 190.

²⁾ Umiddelbart derefter, 5. April 1654, endtes dog den toaarige Krig mellem den engelske og nederlandske Republik ved Freden i Westminster.

var hoess deriss Forældre eller i Tienniste hoess Encker og gamble Mænd, huor høyt huer Gaard var paa Landschyld og huilche hafde nogen Meen eller Breck eller vare frische og kunde vel mistis af Landit, og forfattede een Rulle for at kunde schrifue effter saa mange, som behøfuedes paa Castellets Arbejde og Vagt og vere i Bereedschab, naar hand fick Befaling fra hans May^{tt} at udschri-fue og sende neder til Dannemarck. Saa sende hand efterhanden imidlertid nogle hundrede Knegter neder til Fæstningen, som blef gifuen Musqueter og Kaarer og excecerit sambt brugt paa Arbeyde. Cammer Juncher Bielcke, verrendis kommen fra sin Ting Reyse till Fæstningen, gjorde ald Flid til Defension imod Attaque med Schibe. Da kom ind udi Hafnen nordsche Schibe fra Engeland, huorpaa Skipperen forsick-rede ham, at derfra icke var nogit fiendtlig at formoede imod derriss allernaadigste Konge. Si-den kom engelsche og hollandsche Schippere med deriss Schibe ind udi Haufnerne, og iblandt anden Tale blef tilspurt af Bielcke, om een Fyer paa Lindes Næs icke var fornøden. Da suarede de strax ja at schulle verre Søefarten til Befor-dring og Befrielse fra stoere U-Lycker og Schade,

og at alle søefahrende schulle tache Gud og hans May^{tt}, huorfor de godvilligen underschref dend Supplic, som Bielcke hafde forferdigt, og deriss allerunderdahnigste Begiering, at liidelig Told maatte naadigst blifue paalagt, som Cammer Juncker Bielcke strax med Posten sendte til kongl. May^{ts} Ober Secreterer welbaarne Erick Krag, disligeste sendte Supplicationerne derom fra Kiøbstederne syndenfields, huoreffter blef naadigst strax resolverit og Tolderne befalit at sende samme Toldpenge til Bielcke, som beløb 5000 Rixdaler, huoraf hand andvendte paa Fyreds Oprettelse 8¹) Rixdaler og paa dends Vedligeholdelse aarlig 800 Rixdr. og Resten paa at ahnlegge een ny Fæstning paa en Holm i dend største og sickerste Haufn under faste Landit, huorjaa store Jern Ringe var fæsted i Klippen, at Schibene laa med deris Landtog derudi, og midt i Holmen var it Vandspring effter videre hans underdanig Remonstration og Afreisning, som hans kongl. May^{tt} allernaadigst hafde behagit og sendt ham

¹) Fejlskrift for 800. Saaledes opgives Summen i »Hr. Jørgen Bjelkes Akter«.

Ordre dend be^m Holm at lade fortificere og cassere dend gamble Fæstning Christians Øe¹).

Der effter blef Cammer Juncker Bielcke ey bevilget at reyse neder til hans May^t, mens opschicket hans kongl. May^{ts} naadigste Forlehnings Bref paa Audesidens Lehne²), som kunde inportere ham aarlig 2500 Rixdr., og derhoess naadigst Confirmation paa hans Forbud, at ey nogen ny Last maatte huggis og føris ned paa Ladstederne, som foraarsagede, at de fremmede Schip-

¹) Demoleringen af Fæstningen Christiansø og Opførelsen af en ny Befæstning paa en anden lige overfor liggende Ø, der fik Navnet Frederiksholm, foregik først 1656. Da nemlig Kongen havde befaleet Bjelke at lade Christiansø reparere efter Tegning af Isach Geelkerch, anmodede han 6. Februar 1656 saa vel denne som Kommandanten paa Aggershus Hans Jakobsen Schort om deres Betænkning, og begge tilraadede umiddelbart derefter at demolere Murene paa Christiansø og befæste den anden Ø; dog anbefalede Geelkerch at bevare en Redut paa Christiansø. I Overensstemmelse hermed udfærdigedes der 21. Februar Ordre til Jørgen Bjelke. 5. Decbr. 1656 fik han Tilladelse til at anvende Overskudet af den til Fyret paa Lindesnæs svarede Afgift til Fæstningen. Rigsark., Indkomne Breve til Kancell. Norske Tegnelser. Jvfr. ndfr. under Aaret 1667.

²) Ved Brev af 19. Januar 1655 forlenedes han med Agdesidens Len fra 1. Maj s. A. Norske Rigsregistrarer XI, 272.

pere maatte opkiøbe ald dend gamble Last, som ellers af Storm og Strøm kunde hafue verit ført udi Hafuit, og gifue dobbelt meere for huer Tyldt end som tilforn, imidlertid U-Freden imellem Engeland og Holland vahrede, og Borgerne var nød til at athende huer Tyldt af de beste Bielcker for 4re Rixdr., som hafde kost dem self 9 a ellefue Rixdlr.¹⁾ Siden bragte [han] alle handteerende med Last til Samdregtighed udi it Last Compagnie af giestlige og werdslige der udi Christians Sands Bye og i Lehnit, som unterschref med ham en Vedtegt (og brugte Lasthandelen dennem til stor Profit) i Forhaabning, at hand underdahnigst schulle erholde hans May^{ts} allernaadigste Confirmation derpaa saa vel som for hanss May^{ts} som for deriss og Indbyggerniss i Danmarch Gafn og Beste ved Kornhandel og Told deraf saa vel som ved Schovgerniss Hegn for

¹⁾ I et Brev fra Christianssand af 18. Juli 1654 udviklede Jørgen Bjelke for Oversekretæren i Kancelliet, Erik Krag, hvorledes han paa en Rejse oppe ved Elvene havde set, at der var hugget altfor meget Tømmer; han foreslog derfor Forbud mod at hugge mere i dette Aar og Indskrænkninger i Hugsten det følgende Aar. Rigsark., Indk. Breve til Kanc.

Lasthandelens Continuations og Nybergevercheds Optagelse og Vedligeholdelse af Last Compagniet¹⁾). Huorofuer af de vederheftigste Borgere blef ordinerit paa huer Ladsted at kiøbe alle Slags Last af Bønderne effter viss Taxt, i Særdeelighed sex Rixdr. for huer Tyldt Bielcker ofuen for Faaserne udi hungs²⁾) eller lagt, saa vel som huer Slags Last at lade legge paa huer sin Sted udi Last Hafnen, paa det at dend kiøbende kunde faa kiøbt effter viss Taxt og strax indschibet uden

1) I det ovfr. nævnte Brev af 18. Juli anbefalede Jørgen Bjelke Oprettelsen af et saadant Lastkompagni og ønskede, at Rigsraaderne vilde skyde Penge dertil; de vilde tjene mere derved end ved deres Len. 6. Decbr. 1654 forsvarede han Kompagniet i en ny Skrivelse til Erik Krag; han indrømmede heri, at Kansleren Christian Thomesen Sehested kunde have nogen Ret i, at det vilde fremkalde Indsigelser fra Hollænderne, især om det blev »et generelt Værk« over hele Riget, »men de skal ingen Raisons finde til at omstøde det«. Af det følgende ses imidlertid, at Kansleren hindrede Kongens Ratifikation af Kompagniet. I Mellemtiden havde Bjelke, støttet af Borgerne i Christianssand, med Strengthed søgt at faa Bugt med den Modstand, som forskjellige Indbyggere, især i Østerrisøer, havde gjort mod Kompagniets Oprettelse. Rigsark., Breve til Joakim Gersdorf, Fasc. 1.

2) Hugst.

lang Ophold, huoreffter hollandsche og engelsche Schibe kom paa Hafnerne og besuerrit dem ofuer, at de ey kunde hafue fri Handel som tilforn. Lehnsmanden welbaarne Jørgen Bielcke svarede dem, at de schulle betencke deris og Børnss Velferdt, at Schougene blef hegnede og Lasthandelen continuerede som paa andre Ladsteder, huor de hafde foraarsagit, at Schougene var udhugne, at ey meere Tømmer kunde faaiss, mens ville de icke verre tilfreds, da schulle hand gjøre deriss Reedere dend Underretning, at huercken de Schippere eller andre schulle niude nogen Profit uden alleene deriss Hyre. Saa bad die, at de maatte føre Spidtzeri og andit som sædvanligt, som hand consenterte, og de berømmede ham for at verre en god Patriot.

Tuende Ambassadeurer fra Holland formaatte ved deriss Protestation, at Tolden til fornefnde Fyr paa Lindes Næs var paalagt imod Tractaterne, at hans kongl. May^{tt} lod ophæfue dend Told og sendte sin naadigste Befaling till Lehnsherren og Cammer Juncker welbe^m Jørgen Bielcke at schulle lade Fyren slycke¹⁾, som han u-for-

¹⁾ Ved Brev af 16. Aug. 1656. Norske Tegnelser.

tøfuit effterkom i Formoding, at de hollandsche Schibe, som schulle fahre paa Østersøen, vare undervegs, huoraf fem rige beladen Schibe strandede paa Bugten imellem Lister og Lindess Næs, og it lybscher Schib støtte paa Næsset og sanck strax, som var kommen fra Lisspund¹⁾ i Spanien vel tilladt. Schipperen kom til Lehnsherren og beklagede, at Fyren var ey holdt. Hand suarede, at de schulle klage ofuer deriss U-Løcke for Statterne i Holland, at deriss Ambassadeurer iche hafde forstaat de søefarendis Gafn og Beste.

I Vente, at hans kongl. May^{tt} og hans kongl. Høyhed schulle komme med Schibe til Norge²⁾, møtte be^{mt} Lehnsherre Bielcke med tuende Jagter uden for Opslog Tønder³⁾ i Siøen og hoess Schibene lod strygge sine Flage og Seylet paa Jagten og fyre trende Støcker, huorpaa af Schibet

¹⁾ Lissabon.

²⁾ I Randen er skrevet: in Anno 1656. Talen er om Frederik III's Rejse til Norge i Juli d. A. med sin Søn, den senere Konge Christian V, der skulde hyldes som Tronfølger i Christiania. Hyldingen foregik 21. eller 23. Juli. Meddelelser fra det norske Rigsarchiv I, 271 ff.

³⁾ Oslo Sotønder.

blef fyret it Støcke. Hans kongl. May^{tt} lod Admiralen raabe til ham, om hand med Jagten kunde seigle saa nær Schibet og trine op derpaa. Hand kløf op til Fløystangen paa Tacklet, og blef til ham kast it Tog, og i det samme hand raabte til Baadsmendene, at die schulle trecke, spranch hand fra Flagstangen paa Masten til Schibet og kom op uden synderlig Schade paa sine Knæ, end som hand neppelig kunde staa paa Benene. Der hand underdahnigst gjorde sin Reverentz og Løckønschning for hans May^{tt} og hans kongl. Høyhed ofuer deriss lykkelig Reyse ved goed Vind, sigendis at hand hafde passit paa at ville hafue ledsagit dem med Schibene ind udi god Haufn, om Vinden hafde veret contrarie. Hans May^{tt} spurde Admiralen, om hand eller nogen paa Schibet ville gjøre ham det Spring effter. Hand sagde ey at vere nogen, som torde vofue sig, siden naadigst spurde ham, om ey fleere aff Lehnsmendene kunde møde. Hand suarede underdahnigst, at hans Broder Ofue Bielcke var paa dend øster Side allerunderdahnigst at tage Vare paa, saa vit deriss Faderss Lehn ¹⁾ sig streckte,

1) Mariekirkens Provsti i det østlige Norge.

som kom udi det samme fra Landit med tuende Jagter til Schibet og gjorde for hans May^{tt} deris Faderss Undschylding, at hand ey kunde møde, fordi hand var ilde til Pass. Hans kongl. May^{tt} allernaadigst tog op vel samme deriss troschyl- digst Opvartning i ald Naade, beholdt dem saa vel deriss Broder Her Hindrick Bielcke hoes sig paa Schibet, indtil Anckerit var kast i Haufnen for Agersshuuss Slot og for Christianiabye. Hans kongl. May^{tt} med hans kongl. Høyhed begaf dem paa Landet og op paa Slottit, huoreffter hans kongl. Høyhedtz Hylding blef holdt, og stoer Glæde befundit af alle Indbyggerne. Saa leverte Jørgen Bielcke Last Compagnietz allerunderdahnigste Supplic og Begiering, at Wedtegen maatte naadigst blifue confirmerit, til Kongens Cancellar, som sagde, at icke kunde schee, førend hans May^{tt} kom til Kiøbenhafn. Hans kongl. May^{tt} naadigst gaf Hindrick Bielcke Befaling at følge sig paa Reysen ofuer Land og Jørgen Bielcke som Marschalch at leedsage hans kongl. Høyhed med sampt Hofmester Ofue Schade¹⁾ og Suiten paa sin Jagt til Vands lands Landit mellem Klipperne

1) Ove Skade, der var Prins Christians Hofmester.

og Schier. Hans kongl. May^{tt} var dend første Dag kommen i god Tid til Friderichs Stad ¹⁾ og var noget ugedultig, for hans kongl. Høyhed kom sildig om Afftenen, mens der Hofmester Offe Sckade hafde sagt, at hans kongl. Høyhed ey kunde hafue faait en anden Marschalch til sin naadigste Fornøyelse, og refererte, huiss hand hafde divertert hans kongl. Høyhed, først at fische Macrel med Snører, og siden der Macrelen icke vilde bide lengr, saa at lade henge en Spergesild paa Kraagen, saa lod hans kongl. Høyhed som at vilde sofue, derfor befoel sin Cammer Juncker at schulle holde Snøren, som var megit glad. Imidlertid røgte Styrmanden paa Snøren og sagde: Juncker, der er vist en Macrel paa; saa drog hand Snøren op og sagde, at Spergesilden var een Karuuss; saa gaf Bielcke ham en Huede Kringel og sagde, at hand kunde vel æde den Karuuss u-kaagt, dernest at hand hafde bestilt Mad til hans kongl. Høyheds Fornøyelse udi Gressvig ²⁾, imidlertid at fridsche Roerss Karlene kom, og for det

¹⁾ Kongen var 30. Juli i Fredrikstad. Medd. fra det norske Rigsarch. I, 273.

²⁾ Græsvik, lidt NV. for Fredrikstad.

det tredie at hand hafde undervegs lagt til Lands paa sin Faderss Øe Hancke ¹⁾), huor hans kongl. Høyhed diverterte sig paa Klap Jagt med at schyde een Hare og en Aarhane i Flugten og saa med en god Tractament af Øl, Miød og Vin til hans kongl. Høyheds Fornøvelse, som lod Trompetterne blæse og med Forundring hørte mange Ecoer imellem Klipperne, derfra paa Siøen hafde sin Lyst, at Jagten blef roed alle de andre Jagter forbi til Friderichs Stad. Saa var hans kongl. May^{tt} allernaadigst tillfredtz og lystig ofuer Taffel om Aftenen. Om Morgenen begaf hans kongl. May^{tt} sig paa Reysen ofuer Land og hans kongl. Høyhed til Wands, endtil de sambledis paa Bahuus Slot, huorfra de begafue dennem paa Jagterne og lod dennem roe med deriss gandsche Følge til Schibene udi Kalfsund ²⁾), huor Bielcke allerunderdanigst erindret hans kongl. May^{tt} om allernaadig Confirmation paa forskrefne Last Compagniets Vedtegt. Da sagde Cancellor, at hand var beret om at verre it Monupolum. Bielcke spurde, om

1) Hankø i Christianiafjord hørte til Jens Bjelkes Hovedgaard Ellingaard.

2) Kalsund, Havn i Skjærgaarden ved Gøteborg. Her havde Flaaden Ordre til at afvente Kongens Ankomst.

Hr. Cancellær kunde holde det for it Monupolum, effterdi alle var eenige, for at fremmede icke lenger schulle betage dem deriss Handel og Næring til Schovgerniss Ødeleggelse og til hans kongl. May^{ts} Tolds og Schattis Forringelse, huortil Cancellern indted suarede og ey siden befordrede til hans May^{ts} naadigste Confirmation. Imidlertid Schibene under Seil gick af Hafnen Kalfsund udi Siøen, legte hans May^{tt} med Bielcke Forkeering¹⁾ og spurde ham ad, hurleedis hand kunde komme i Land, effterdi hand hafde foræret sig Jagten. Da suarede hand: med dend første Fischerbaad, som kom til Schibet. Hans May^{tt} sagde at vere best, at hand fuldtis med ned till Danmarck; hand undschylte med at hafue een Fæstemø hieme. Huad har I? sagde hans May^{tt}. Ja, sagde Hofmester Offe Sckade, det er Fæstningen, som hand hafde ahnlagt udi Fleckerø Haufn og vilde gierne hafue dend ferdig, før Høsten og Vinteren kom. Hans May^{tt} spurde ham ad, hur langt hand hafde hiem; hand suarede 53 Miile. Hans May^{tt} forundrede sig, at hand saa lidet agtede at reyse saa mange Mile i Norge, som hans k. May^{tt}

¹⁾ Forkering, et Brætspil.

i Sieland 10 Mile. I det samme kom Fischere med deriss Baad til Schibet, og effter naadigste Forlof at reyse hiem begaf hand sig derpaa til neste Land paa Hissingen, huorfra hand leyde frische Folch med deriss Baad, som roede ham til Marstrand, huorfra i lige Maader begaf sig til Wands imellem Schier og Klipper langs Vigens Land til Fridericksstad, derfra til Agersshuuss Slot og taldte med Statholderen Her Nielss Krabbe¹⁾, dereffter til Bragnes, derfra til Tønssberg, derfra til Lauervigen, derfra til Audesund og Skeenby, derfra til Krager Ø, derfra til Øster Rigsøer udi Audesundens Lehn, derfra til Trommesund²⁾ og til Arrendal og derfra til Christiansans Bye og saa derhoess til Residentzen, som var Ordnes Kongs Gaard³⁾, og derfra strax ud till Fæstningen, som hand befandt i temmelig Defention med Brystwehr af Muur og it Taarn af Batteri til at defendere Schibene udi Hafnen, saa og at slage ud af Fæstningen, om u-formodelig Indfald scheede. Dereffter schref hand til Secreteren Erick Krag

1) Fejlskrift for Niels Trolle, der 1656 havde fulgt Gregers Krabbe som Statholder i Norge.

2) Tromø Sund.

3) Oddernæs Kongsgaard.

om at fly ham Forlof af hans kongl. May^{tt} at reyse neder til Kiøbenhafn for at remonstrere hans kongl. May., huor høyt fornøden at hans May^{tt} vilde confirmere Last Compagniets Vedtegt, mens fick Suar ey at kunde fly, uden Tuifl af Frøgt for, at Bielcke schulle bringe hans May^{tt} i de Tancker.

Videre om huis passeret in Anno 1657.

Paa Foraaret tiilig kom een Capitein med Kongens Schibe til Christiansand og med hans kongl. May^{ts} naadigste Befaling til Lehnsherren Herr Jørgen Bielcke at schulle udschriffue 300 unge Karler og sende med Capteinen, huoreffter hand schickede en Extract Rulle af hans forfattede Rulle til Fogderne og Befaling at schulle schaffe 200 velklæde af blaaf Klæde og forsuinede med Hoeser og Skoe, huilcke med Lieutenanten Jørgen Jern kom paa Schibet og løckelig i Thide til Kiøbenhafn. Og som velbe^{nte} Lehnsherre hafde forfahrit, at de gamle nordsche Mænd var i Holland, og huert Aar fick de til dem de beste unge Karle, som tiente der paa Aarlogschibe, saa at paa Lister fandtis ickun sex unge Karle i Sognet

og ofuer fem hundrede vogssne Piger¹⁾, saa schref hand til Rigens Hofmester²⁾ og til Kongens Secreterer³⁾ sit tromeendte Forslag, at ofuer it Par tusinde siøfahrende kunde faais fra Holland paa Almugens Bekostning, med Vilkor at hans kongl. May^{tt} allernaadigst ville schriftlig bevilge, at de maatte boe paa Ladstederne eller paa Landet fri for Schat og Udschrifuelse til Bremmerholm, mens paa kongl. May^{ts} Orlogskibe forpligtet at tiene for Hyre i Krigs Tid og i Freds Tider at hafue Forlof at reyse hiem eller for Aarss Løn, som vare døgtige til at tømme paa Skibene. Huoreffter ham blef tilsendt kongl. May^{ts} Forlehnings Bref paa Bradtzberg Lehn og Befaling strax at begiffue sig did⁴⁾. Verrendis kommen til Schienby udi forbe^{mte} Bradtzberg Lehn bekom hand ogsaa kongl. May^{ts} Bestalling paa General Krigs Commissarii Bestilling der at oprette een

1) Om de norske Udvandringer til Holland se Daae, Nordmænds Udvandringer til Holland og England i nyere Tid S. 11 ff.

2) Joakim Gersdorf.

3) Erik Krag.

4) I Randen er skrevet: in Anno 1657. Om Jørgen Bjelkes Forlening til 1. Maj 1657 med Bratsberg Len jvfr. Danske Saml. 2. R. II, 82.

Militie til Hest og Fods under sin Commendo¹⁾. Da strax gaf hand sin Fuldmegtig og Fogderne Instruction, huorleedis schulle forholdis i hans Fraverrelse, og reyste till Statholderen Hr. Niels Trolle, som hafde hoes sig Hr. Iffuer Krabbe, Lehns og Slotzherre paa Bahuuss Slott og som schulle verre General Mayor, og Winsens Bildt, General Commissarius syndenfields²⁾, i Conferentz om Fovrage at bringe til Veye for Betaling og uddeele, og vilde vide Bielckis Betenckende, som sagde, at de først schulle hafue Rytteri huerfuit og Proviand i Bereedschab og bedre at deliberere og conjunctim at falde an paa Gottenborg og ind udi Vester Gylland. Statholderen bad ham at ville tøfue nogit, menss hand suarede, at hand alleene fick see til, huorleediss at kunde faa een Militie oprettet, og reyste strax bort til Skien,

1) 4. Marts 1657 fik Jørgen Bjelke Udnævnelse som General-krigskommissarius i Norge. Y. Nielsen, De nordenfjeldske Begivenheder i Aarene 1657—60 S. 7.

2) Statholderen Niels Trolle underrettedes ved Brev af 9. Marts om, at Vincents Bild skulde være Generalkommissarius søndenfjelds. 23. April fik Iver Krabbe Befaling, at den norske Hær skulde »anrettes og forordnes« efter den af ham udarbejdede Plan. Anf. Skr. S. 7 f.

huorfra hand begaf sig paa Reysen igiennem Tellemarcken ofuer Houckelie Field, huorpaa hand gich halfanden Miil høyere op fra Hester og Folch med een Bonde og schiød fire Renssdyr i een Floch med it Schud, og tree andre spranch ud fra Klippen og slogs ihiel nest ved Folchene og Hestene, og gaf Schydsfolchene de fem, som fuldte ham med deriss Hester neder i Hardanger, huor Bønderne spaade, at Fienden schulle saalediss adspreedis og falde for ham.

Derfra paa Baader begaf hand sig til hans Broder Lehnsherren welbaarne Ofue Bielcke paa Bergenhuuss Slot, som assisterte ham med tree smaa Feldtstøcker og een Fyermørser, disligeste med Ammunition og Proviant til 50 Ryttere og Baadsfolch paa Skierbaader, huormed hand begaf sig paa Reysen till Trundhiem¹⁾ og lagde med Schierbaaderne først til Monckeholmen udenfor Trundhiem, som hand befandt bequem til at fortificere for Byens Defention Schyld, og begaf sig paa een Baad til Lehnsherren welbaarne Peder

1) 30. Juni var Jørgen Bjelke rejst fra Bergen. Her og i det følgende er Kilden, hvor ingen anden nævnes, Y. Nielsen anf. Skrift: De nordenfjeldske Begivenheder i Aarene 1657—60.

Wibe. Conferentzen først om, at Officerer og Ryttere maatte blifue indquarterit og deris Hester i Græss tyret, 2. om Proviand, 3. om Penger, 4de om Soldatter at faa samlede. Først suarede hand at ville tale med Borgemester og Raad om Inquartering og med dem, som hafde deriss Aulssgaarder, om at tilstede Rytterne at tyre deriss Hester i Gressit, som var høstet. Inquarteringen blef strax giort. 2. At hand viste ingen Raad til Proviand at faa enten paa Landit eller i Kiøbsteder. 3. At Schatterne ey var indkommen. 4. Om Soldatter at faa samlede med Officerer, kunde vel schee og deelt imellem Oberste Gerstorf og ham¹⁾, til de Officerer fra Holland [var] kommen²⁾. General Commissarie Bielcke blef besuerrit af geistlige og werdslige, som hafde deriss Auls Gaarder, fordi Rytterne hafde fouragerit, og af Officerer med Rytterne, fordi at Præsten hafde schieldt dem paa Prædichestoelen for Stratten

¹⁾ Oberst Christoffer Frederik Gersdorf var Chef for det første trondhjemske Regiment, Jørgen Bjelke selv for det andet.

²⁾ Ved Bistand af den danske Resident i Haag Peder Charisius blev der hvervet Officerer i Holland.

Røfuere, som Bispen¹⁾ ville maintainere og icke tilstede, at Presten skulle undschylde dem paa Prædickestolen igien, imod General Commissaries Forslag, at ey skulle spargeris i Landit, og Indbyggerne skulle blifue opsetzig af Frøgt, for at hand icke kunde [holde] Justice. Saa componerte hand dend Tuistighed, dernest proponerte hand Proviant at faa og gaff Ahnledning, at Lehnsherren kunde bevilge, at Lex Bønderne maatte gifue huer Soldat 14 Dags Proviant, derforuden at føre paa deriss Hester hoess huer Soldat sex Ugerss Kost af Landschylden og Lehnsherren betahlis af Skatterne. Hand suarede, at hand hafde accorderit med Bergwerckerss Directieurer, og dog maatte consentere til hans May^{ts} Tieniste, begierendis, at General Commissarien vilde imidlertid bruge sin Credit til at faa Soldatterne klædde, med Løffte at skulle holde ham skadisløss, huorfor hand gaf sin Ordre til Capiteinerne at maatte udtage Klæde²⁾. Dernest for at forekomme stor Besuer-

1) Erik Bredal, Biskop i Trondhjem.

2) Om Rustningerne skrev Peder Vibe 18. Juli fra Trondhjemsgaard til Rigshofmesteren Joakim Gersdorf: »Hellers haver jeg denne Gang intet andet at avisere, uden at velb. Jørgen Bjelke arbejder flitteligen paa alt hvis der

ring og Bekostning at samle alle Compagnierne udi Trundhiem til Munstring, gaf hand Oberstlieut. Reinholt von Hoven og Oberstl. Frederick Otte Budde Ordre at lade Capiteinerne med Soldatterne af Siølehnerne, som ere Fougderier, transportere med samtt sex Ugerss Proviand i Kløf paa Hester fra et Lehn til det andit, og saa ofuer til Wer-dalen¹⁾ paa det faste Land. Saa gaff Lehnsherren Befaling til huer Foget at schulle tilholde Lex-mendene at skaffe Hester og Kløf Sadeler til forskr. sex Ugerss Proviand at føre i Kløf paa Hestene med een Karl til huer Hest²⁾. I lig Maade blef gifuen Befaling af General Commis-sarius til de Capitainer med deriss Compagnier fra de Fougderir oppe i Landet saa vel som til Rit-mester Hylsthor[s]t med sit Compagnie Rytter og Captein de Graf³⁾ med sit Compagnie Dragoner

behøves til et Krigstog ind ad Jemterland, hvilket med Guds Hjælp kan foretages den 10. eller i det længste den 15. August. Gud give dertil sin Velsignelse«. Rigsark., Breve til Joak. Gersdorf, Fasc. 5.

1) Værdalen, NØ. for Trondhjem.

2) Der blev forfærdiget 76 Trækløvsadler.

3) Kaptajn Valraven de Graff.

alle at marchere til Skiørdalen¹⁾). Dissligste gaf Lehnsherren Befaling til Fougderne saa vel som til de andre, huoreffter General Commissarien Bielcke begaf sig till Hofuit Quarterit i bemelte Skiørdalen og sendte derfra Ordre til forbe^{nte} tuende Oberstlieutnant^r at marckere (!) fra Werdalen ofuer Suelefield ind udi Jembteland til Duegaarden og samle Flaader og Baader til at føre ham med hoesshafuende ofuer Due Elf²⁾).

Hand self tog dend slemmeste og farligste Vey op igiennem Klæfuer at marchere ofuer Meragerfield³⁾), saa at Søldatterne maatte hielpe Hestene, som bar Feldtatolleriet, med Ammunitioner og Proviantet op og siden paa Fieldet ofuer Moratzer og Sneefahner, til Gres kunde faaiss ved Riissaasen⁴⁾) at campere, ofuer huilchen Aae trende Capiteiner med deriss Compagnier fra Aale og Holst Aalen⁵⁾) marcherte og kom til General

1) Skjørdalen eller Stjørdalen, NØ. for Trondhjem.

2) Den nuværende Dufedelv.

3) Indmarschen i Jemteland skete 9. Septbr. med den i to Afdelinger delte Hær, der var rykket frem dels over Sulfjeld dels over Merakerfjeld.

4) Risaaen.

5) Aalen og Holtaalen Præstegjæld i den øvre Del af Guledalen SØ. for Trondhjem.

Commissarien, huor hand fick Bref fra Oberstlieut^{nt} von H[o]ven, at hand hafde sendt een Mand for i Veyen at fornehme, om de Suendsche i Jembteland hafde faait Kundschaab, som kom tilbage og sagde at hafue talit med een Fiend¹⁾ paa Fieldet, om hand viste nogit. Hand hafde suaret, at de Suendsche viste indtet, mens hafde seet paa Fieldet den suendsche Hær imod dend nordsche slaas og den suenske tabte, fordi dend store Gud var med de Nordsche. Om Morgenen tilig saag og General Commissarien een Hob Folch og sagde til Ritmester Hylsthorst, dersom de var for til, da kunde mand tro, at de var Suenske. Saa befoel hand Ritmesteren med nogle Ryttere at forfahre, som kom igien og hafde 300 Bønder med dem af Skiørdalen. General Commissarien Bielcke spurde dem, om de hafde nogit at klage; de suarede: icke for at hafue mist een Høne, mens var gaaen med og seet deris Løst paa, at Officerer og Søldatter med saa god Villie hafde haft saa stoer Besuering, og icke hørt, at dend eene hafde taldt it ondt Ord til den anden. Saa

1) En Fin. Finnerne var bekjendte for deres Spaadoms-kunster.

lod hand schiencke dem alle med Brendevin og Forlof at begifue dem hiem. Mayor Defin¹⁾ sagde til General Commissarien, om hand icke war saa erlig een Mand, da schulle hand med de andre fremmede Officerer tro, at hand vilde bringe dem alle i Lifsfahre, fordi at hand hafde hørt, at hans Fader Cancellor Her Jens Bielcke war kommen lefuendis self 3^{die} af 80 Persohner, som blef døde paa Fieldit, og at en Prest nylig 14ten Dage for St. Hans Dag med Kone, Karl og Heste var frøssen ihiel. General Commissarien Bielcke brød op og marcherte med sine hoesshafuende Trouper til dend Gaard paa Fieldet Handøll²⁾ og derfra strax imod Afften til Due Elf, huor begge Oberstlieut^{ntr} med hoesshafuende Compagnier til Fods war kommen og hafde Flaader og Baader i Be-reedschab og dermed befordrede, at General Commissarien Bielcke med alle sine blef transporterit. Saa avancerte sambtlige til de tree Due Gaarder, huorfra om Morgenen til Underssager Præste-

1) Major François de Fin.

2) Handøl Gaard, lidt Ø. for Grænsen mellem Jemteland og Trondhjems Len.

gaard¹⁾), huor hand fick Kundschaß, at dend suenske Ritmester Hanemand og een suensch Bonde Fogit hafde verrit og i Stycher slagit Fergen, Baader og Flaader i Jembtesund, huorfor Bielcke lod bryde Huuser neder og af Tømmerit gjorde Flaader, huorpaa hand commenderte sin Oberstlieutnant Budde med it Compagnie Ryttere og trei Compagnier til Fods at sætte ofuer, og saag Fienden, som retirerte fra Myrsyl ofuer til Matmor²⁾) igiennem Haldens Tinglaug udi Ovichs Sogn³⁾), og det nordsche Parti fuldte effter. Saa retirerte die Suenske till Berchs Kircke og derfra strax ofuer Wandit till Hackaarss⁴⁾), huorfra strax til Refssund og til Jelsund⁵⁾), huor de blef i Skandsen. Derfra kom en Jembte Bonde i neste Gaard til Oberstl. Bodde og berettede, at Ritmesteren med det suenske Rytteri var i Skandtzen og hafde sagt, at een Suensch kand slaa ti Nordsche. Oberstlieutnanten effter Ordre fra General

1) Det nuværende Undersåker i Jemteland ved Sydspidsen af Kallsøen.

2) Mörsill og Mattmar Ø. for Undersåker.

3) Hallen og Oviken, S. for de fornævnte Sogne paa den vestlige Side af Storsøen.

4) Berg og Hackås, hver paa sin Side af Storsøens sydvestlige Arm.

5) Ved Storsøens sydøstlige Arm.

Commissarien Bielcke resolverte strax i Mørckningen, faldt ahn paa Skandtzen, førrend Skildtwagten raabte ahn, og kom ind af Porten udi Skandtzen, at Ritmesteren med sin Hest salverte sig ofuer Sundit, enddog hand war blaiserit, og de andre saa mange paa Flaaden, at dend sanck med dem alle under Vandit, hafuendis effterlat i Skandtzen ald deriss Bagage og 180 Hester med Sadeler og Pistoler etc.

General Commissarius Bielcke marcherte med sine Troupen paa dend nordre Side Store Søen, som løber igiennem Landit tolf Mile, og bekom tuende suensche Under-Officerer fangne, som af Skandtzen var commenderit af Commendanten at recognoscere, hafuendis commenderit Oberstl. von Hoven at blifue i Räden¹⁾ at passe paa i Østersundit ofuer til Frøsen, saa og at lade giøre Flaader ferdig, og sendt Ordre til Oberstlieut^{nt} Budde at marchere frem til Westersundit, huor hand self med hoesshafuende møtte, og idet hand marcherte, lod stille Støckerne paa dend suensche Wagt, imidlertid at de commenderte paa Baader foer ofuer og tillige med Fyring af Støcker gaf Salfuer, saa dend suensche Wagt

¹⁾ Rødøen ved den østlige Del af Storsøen.

retirerte, efterladendis Fergen og Flaaden, som de commenderte bragte ofuer, og General Bielcke lod strax transportere Rytteriet og Foedfolcket paa be^{nte} Frøsøe¹). Anden Dag camperte hand ved Frøssø Kircke og lod beringe Skandtzen, hafuendis sendt omkring i Landit Quartermester og Monstrschrifueren²) at bringe Bønderne fra derris Sættene med Queget og skaffe Proviand, disligest sendte Bud til Præsterne, at di schulle undsette ham med Proviand³), efftersom hand hafde ladt Bønderne fra Trundhiembs Lehn legge Proviandet neder i Undersager og foer⁴) hiem igien. Alle Soldatterne af hans egit Regiment, som hafde Wagt imod Skandsen, kom til hans Hytte raa-bendis: Brød eller Død. Officererne sagde, at de ey hafde kundit tuinge dem derfra. Hand gick af sin Hytte ud til dem og lod nogle trine ind med sig udi Hytten, sigendis, at de schulle faa

1) Frøsøen ligger i den østlige Del af Storsøen. Paa denne var en Skanse, der forsvaredes i lang Tid af den svenske Major Jon Andersson Myre med en Besætning paa 200 Mand mod den norske Overmagt.

2) Mønstringsskriver.

3) I Følge Jørgen Bjelkes Regnskaber betaltes der betydelige Pengesummer til jemtelandske Præster for leveret Proviand.

4) fare.

Mad, og at hand med Officererne vilde suelte den Dag. De blef schamfulde og bad, at de maatte gaa ud, og hand tillod dem, og som de kom uden for Hytten, trengde alle de andre til og spurde: huad sagde Generalen. De sagde: vi maa skamme oss, fordi hand gifuer gierne, naar hand hafuer, og Stackel nu har hand indtet sielf. Der hand kom ud til dem, raabte de alle om Forladelse og lofuede aldrig offtere ville komme saaleedis til hannem, men før skulle suelte ihiel. Hand maatte gifue nogle sin Hand, at de icke schulle blifue straffit, mens sagde, om de ware fremmede, da schulle hand lade huer tiende spille om Galien. De løbe glade til deris Gewehr igien, og hand gaf til huer Compagnie to Ancker Brendevin og to Ruller Toback med Piber; de lofuede at skulle lefue og døe med ham og aldrig wige bort. Huoreffter hand lod aprochere med Skoufle og Spader, huor tør Jord fandtis, og ellerss ofuer Moratzer med Skandse Korfuer til og om Schandsen paa de trei Sider, som laa i it Moratz ved Store Søen, og war satte store Pallizader og midt i Grafuen og paa Contrecharpen store frische Ryttere, huilcke lettelig blef afbrendt, og som hand icke kunde lade minere eller legge en Brygge

ofuer til Skandtzen, da lod hand kaste alle Skandtze Korfuerne paa to Sider i Grafuerne ofuer Palizaderne og med Breeder legge til at gaa paa og bestorme Skandtzen, huorfore Commendanten begierte Accord, som blef bevilget den 19. Novembr.¹⁾, efftersom Bref til Commendanten var interciperit saa vel som Brefuer, sendt ind udi Jembteland til Indbyggerne fra Lands Høfdingen, nembl. Gref Oxenstiern²⁾, at hand schulle faa Secours fra Helsingeland med ti tusinde Mand sambt med Baron Creutz³⁾ fra Søllessboe Dalen med 6000 Mand og fra Medelpart med 4000 Mand, og hand derimod hafde commenderit Partier, i Serdehlished it Parti til Hest og Fods imod Baron Creutz til Herdalen⁴⁾, huorfra hand sig retirerte ind i Søllesbodalen, og Oberstlieutⁿ Bodde med Partiet bemegtiget sig Skandtzen og dend Provintz, dernest it Partie imod Helsingeland og it Partie imod Medelpart, som slog deriss For

¹⁾ Kapitulationen af 18. Novbr, 1657, hvorved Frøsø Skansen overgaves af Kommandanten Jon Myre til Jørgen Bjelke, er trykt i Munchs Saga, I, 139—41.

²⁾ Johan Oxenstierna.

³⁾ Lorentz Creutz, Landshøvding over Dalarne.

⁴⁾ Herjedalen.

Trouper, huilcke retirerte og icke kom igien. Accorten blef giort i Hofuit Skandtzen Frøssøe med Commendanten Mayor Jon Myre, at hand maatte marchere ud af Skandtzen uden Gevehr eller at medtage Støcker og Ammunition eller Proviant videre end som til Nødtørfft underwegs, til hand og de blefue confoyerit til neste Grendtzen den 22. Novembr.

In Anno 1658.

Effter at General Commissarie Bielcke hafde saaleediss, som for schrefuit, bemegtiget sig Jemteland og Herdalen og siden ladt reparere Skandtzen paa Frøssø, huorudi Oberste Reinhold von Hoven blef Commendant, og vel forsynet desligeste Skandtzen udi Herdalen og Passerne imod Helsingeland, Dalsland og Medelpart, saa gaf hand Oberste Christoffer Friderick Gersstorf Ordre at commendere i hans Fraverrelse Trouper til Provincernes Defention og hafde Ahnslag paa med it sterck Partie at gjøre Indfald udi Suerrig og der ruinere Store Kaaber-verckchit, hafuendis skrefuit til Statholderen Her Niels Trolle og begiert, at hand vilde sende Oberste Reichvin med Oplandsche Regimentet til Assistentz, og gifuet schrifftlig Befaling

til Bønderne at skulle schaffe ham af huer Gaard tre Par Schier og to Par Trier¹⁾ med sampt Hester og Sleder at kiøre Proviant og Ammunition ind udi Sterckeste Landet og lofuede, at de der skulle faa Hiemlof. Og der hand fick Suar af Statholderen Her Niels Trolle ey at kunde giøre Assistance, mens behofuede Secours imod 8 fornehme suendsche Generaler, som med een sterck Armee var falden ind udi Bahuus Lehn, og General Mayor Her Iffuer Krabbe med hoess sig hafuende Trouper var retirert op imod Halden, huorfor General Commissari Bielcke begaf sig paa Reysen ofuer Suelefield til Trundhiem og persuaderte Borgemester og Raad med sambt Borgerschabit at klæde 500 Søldatter, som laa der i Guarnison, og med Proviant forsiune. Saa reyste hand til Jembteland og commenderit derfra 4re Compagnier til Fods at marchere hen paa Grendtzen imod Agershuus Lehn, disligeste commenderte hand 4re Compagnier af det Bergenhuusche Regimente med sambt de Compagnier i Trundhiem at holdis

¹⁾ Vistnok Tryer, en Art Kløvsadler.

i Bereedschab. Saa begaf sig paa Reysen til Trundhiem igien og derfra schreef til sin Broder Lehns Herren paa Bergenhuus welbaar. Ofue Bielcke og Ordre til Mayor Eylerick Wisborg med 4re Compagnier til Fods at komme ind udi Agershuus Lehn. til Secours tillige med de andre fra Trundhiems Bye, og forsamblede paa Heede Marcken, huoreffter hand reyste i een Hast Nat og Dag, til hand kom til Agershuus Slot, huor Statholderen spurde ham ad, om hand hafde faat Bref med Posten og viste, huorledis tilstod. Hand suarede: ja, og raade Statholderen til at sende Oberste Reyckwin med sine Trouper till Hest og Fods strax fra sig neder, Hr. Iffuer Krabbe til Secours, mens hand sagde ey at kunde, fordi hand dermed schulle forsuare Slot og Lehn. Bielcke holdt Statholderen for at burde forsuare det heele Rige, lofuendiss at ville forsuare Slot og Lehn. Statholderen spurde: huormed, og sagde ey at verre noch med hans Hofuit. Saa maatte hand sige, at hand hafde paa Marchen 2000 Mand til Secours, og begierte, at Statholderen vilde ordinere Proviant til dem i Elfuerom Sogn, saa schulle de komme til Defen-

sion. Saa blev Oberstl. Obitz¹⁾) commendert med 300 Mand fra Vinger Skandtze, som dermed faldt ahn paa det suenske Leyer udi Eyde Sogn²⁾), fornaglede Støckerne, opbrende Magazint og Material Huusene og lod forbinde Commendanten Oberste Flemming, som var quest og hafde kun hos sig 200 siuge Soldatter og ungefehr 500 Bønder, som flyde af Leyret, huilchet foraarsagede tillige med dend Secours, Hr. Iffuer Krabbe hafde faaet, saa vel som Bielckis Ahnkomst, at de suenske Generaler u-fortøfuit med Armeen retirerte ind udi Suerrig.

Og som blev tracterit om Freden, da war begge Kongerne forsamlede paa Fridericksborg Slot³⁾), og Kongen af Suerrig spurde Admiral Hr. Hindrick Bielcke, om det var hans Broder, som commenderte Militien Norden Fields i

1) Oberstlieutenant Michael Opitz.

2) Eda Sogn i Vermeland ved den norske Grænse.

3) Efterat Freden i Roskilde var sluttet 26. Febr. 1658, ved hvilken bl. a. Bahus og Trondhjems Len afstodes til Sverig, havde Frederik III og Karl Gustav i Dagene fra 3—5. Marts en Sammenkomst paa Frederiksborg. Rigsviceadmiralen Henrik Bjelke hentede sammen med Ove Juel Karl Gustav i en Karosse fra Roskilde. Jvfr. Danske Samlinger 2. R. VI, 301.

Norge; da suarede hand, ja hand var, og Kongen af Suerrig vendte sig om till Kongen af Dannemarck og sagde, at dend Bielcke hafde paa 80 Mile ofuer Bierge og Dale i een utrolig Hast marcheret og foraarsagit, at Armeen maatte retirere ind i Suerrig, sigendis at ville gierne see dend Karl sambt ogsaa at hafue brafue Karle af die Bielcker udi Suerrig etc.

General Commissarien Bielcke hafde commendert sine Trouper at marchere hiem og var reyst op til Trundhiem, huor hand gjorde en Disposition at wilde derfra og till Bergenhuus paa Schierbaader langs Landit omkring till Bahuuss Lehn føre 2 eller trei tusinde Søldatter paa dend Tid i Foraarit, at de Suensche med deris Rytteri af Mangel paa Fourage indtet kunde udrette, og derfor falde ahn paa Gottenborg og siden ind udi Vester Gylland etc. Siden begaf hand sig fra Trundhiem paa Reysen ofuer Dafre Field til Agersshuus, huor hand fandt for sig hoess Statholderen hans kongl. May^{ts} naadigste Missive og Befaling til Lehnsherren i Trundhiem og till ham self, at de skulle lefuere Trundhiembs Bye og Lehn med sambt Jemteland og Herdalen til Cron Suerrigs Deputerede, huilchen

hand strax med Posten sendte til be^{mte} Lehnsherre og hans Ordre til be^{mte} Oberste Gerstorf, at hand ikke skulle quitere Jemteland og Herdalen uden videre Ordre fra hans kongl. May^{tt}. Saa begaf hand sig paa Reysen neder til Kiøbenhavn og der troschyldigst remonstrerte for hans kongl. May^{tt}, huor letteligen Kongen udi Suerrig, naar Bahuus Slot og Lehn sambt Trundhiems Bye og Lehn tillige med Jemteland og Herdalen blef lefuert til Cron Suerrig, kunde bemegtige sig det heele Norges Rige, sigendis at hafue derfor gifuet dend Ordre til Oberste Gerstorf. Huor-til hans May^{tt} allernaadigst suarede, at were imod Fredtz Tractaten, og at hand derfor strax med Posten schulle contramandere sin Ordre, som hand underdahnigst effterkom¹⁾), og hans kongl. May^{tt} allernaadigst gaff hannem General Lieutenantz Bestalling ofuer Militien i Resten af Norge under

1) I sit Brev til Kongen af 2. Maj 1667 fortæller han, at han før sin Nedrejse til Danmark, under Forbehold af Kongens Beslutning, ikke havde aftakket sine Officerer, men forbudt dem at tage svensk Tjeneste, fordi de fleste og fornemste var bofaste i Trondhjems Len og derfor bedst kunde hjælpe til at indtage dette Len igjen, hvis det kom til Ruptur, hvilken Disposition Kongen konfirmerede.

hans May^{ts} egen Commendo¹⁾). Huoreffter hand allerunderdahnigst ahnholt om naadigst Forlof at maatte reyse op til Norge igien, som icke da blef bevilget eller resolverit, og som hand med sin Broder Admiral Her Hendrick Bielcke kom til Giest hoess dend suenske Ambassadeur Her Steen Bielcke i Kiøbenhafn²⁾), saa kom hand effter Maaltdid i Tale alleene med dend anden suenske Ambassadeurs Cojet, som var nylig kommen fra hans Konge udi Malmøe, og iblant anden deriss Descours sagde Bielcke at ville giøre sin Fortun hoess Kongen i Suerrig i een frisch Krig og søge at faa sin Afscheen. Ambassadeuren suarede, om hand vilde lade ham vide sin fuldkommen Meening, saa vilde hand i beste Maader allerunderdahnigst referere sin naadigste Konge, huiss inderste Hierte hand kiendte vel og hafde hørt, at hans Konge hafde øndschet at maatte see ham. Bielcke sagde, det schulle schee, saa snart hand fick sin Afscheed, og derhoess spurde,

1) Udnævnelsen var i Følge »Hr. Jørgen Bjelkes Akter« af 28. Juli, men i Følge Dansk biografisk Lexikon II, 339 af 24. Maj 1658.

2) Sten Bjelke og Peter Julius Coyet førte som svenske Befuldmægtigede de Underhandlinger, der skulde fuld-
stændiggjøre Freden i Roskilde.

huorfor hans Konge icke lod sit Krigs Folck marchere af Dannemarck, muligens at een ny Krig kunde begyndis. Ambassadeuren blef taugs og rød i sit Ansigt. Bielcke blef ved og sagde, at det war ham lige got, naar hand kunde kuns faa først sin Afscheed. Dereffter siden om Afftenen foer Ambassadeuren ofuer til Malmøe. Om Morgenens tilig dereffter, som var den 28. Julij, besøgte Bielcke dend hollandsche Ambassadeur von Bonningen¹⁾ og spurde ham, om mand vel kunde forlade sig paa Freden. Hand suarede, at dersom hand var Rigens Raad, da schulle hand icke huile Nat eller Dag, førend denne Stad war bragt i Defention. Derneest hoess gick hand til Kongens Cancellar Her Christen Tomasen og spurde ham, om mand kunde forlade sig paa Freden. Da suarede hand: Her General Lieut^{nt}, I maa icke tale derom, fordi Freden er saa fast giort, at dend icke kand brydis. Saa gich hand derfra til Rigens Hofmester Herr Juckum Gersstorf og spurde i lige Maader; da suarede hand: Herr General Lieut^{nt}, I maa icke lade

¹⁾ Generalstaternes bekjendte Gesandt i Kjøbenhavn Conrad v. Beuningen.

Eder mercke at tuile derom, fordi at Freden er saa fast giort, at dend icke kand brydis. Saa gick hand strax paa Slottet og sagde til hans May^{tt}, at hand nu ville tage sig Ware for U-Fred. Hans May^{tt} spurde ham ad, huoraf hand viste det, som hand icke wille sige det, at Hertzog Errendst Gynter og begge Obersterne von Alefeldt schulle høre derpaa¹⁾, mens derfor i deriss Paahør underdahnigst begierte Forlof at maatte fare med hans May^{ts} Schib op til Norge, som laa ferdig i Sundit. Da sagde Oberste Hans von Alefeldt: Ederss kongl. May^{tt} schulle forlofue ham at reyse,

¹⁾ Meningen er vistnok, at han ikke vilde sige det til Kongen alene, men derimod i de nævntes Paahør. I Brevet af 2. Maj 1667 siger han om Karl Gustavs Angreb paa Sjælland i August 1658: »som jeg tilforn præsumerede og underd. androg i Hertug Ernst Günthers saa vel som Hr. Generallieutn. Hans v. Ahlefeldts og Hr. Generalmajor Friedrich v. Ahlefeldts Paahør«. Lignende Udtryk findes i »Hr. Jørgen Bjelkes Akter«. — Ernst Günther, Hertug af Sønderborg og Stamfader for den augustenburgske Linje, havde efter forskjellige samtidige Kilder en betydelig Indflydelse ved Frederik III's Hof. Frederik Ahlefeldt var kort i Forvejen bleven udnævnt til Chef for Kongens ny oprettede Garderegiment og udmærkede sig under Belejringen; det sidste gjaldt ogsaa om Hans Ahlefeldt, der efter Freden i Roskilde var bleven udnævnt til Generalmajor.

effterdi hand saa ofte hafde ahnholdt derom og sagd Sandhed, at hand indtet kunde bestille i Danmarck. Hans kongl. May^{tt} gick tiendiss fra dem ind udi Dronningens Gemack og kom ud med hinde ved Handen til Bielche. Hindis May^{tt} spurde ham ad, om hand icke kunde tøfue, til hindis Broder Hertzog Johan Friderick¹⁾ kom. Hand spurde: naar? Hindis May^{tt} sagde: viste hun det, saa skulle hand tøfue, mens hand sagde at were periculum in mora og fick Forlof. Saa kyste hand begge deriss Mayesteters Hender og bad, at de icke ville bekymre dennem for Norgis Rigis Defention, mens for at faa Kiøbenhåfn bragt i god Defention etc.

Den 30. Julij seylede hand med Schibet af Sundit og den 2^{den} Augusti kom til Statholderen paa Agersshuus Slot²⁾ og fornam, at hand var mut og ilde tilfredtz. Saa bad hand ham ey at ville vere fortørnet, fordi hand var blefuen General Lieutⁿ under hans May^{ts} egen Commendo, og wilde respectere hans Excellencis Commendo i

1) Hertug Johan Frederik af Brunsvig-Lyneborg stod i meget nært Forhold til sin Søster Dronning Sofie Amalie, hvem han ofte besøgte.

2) Niels Trolle.

alle de Maader, som kunde geraade til hans kongl. May^{ts} Gaufn og Beste, formodendis, at hans Excell. ville assistere ham ved Statholders Charge ofuer Estats Affaires til Militiens Opretelse og til Suerrigs Afbrech. Statholderen spurde da, huad General Lieut^{nt} vilde begiere. Hand suarede: Befaling til Fougderne at tilsige Lexmendene, at de schulle udrede Søldatter til Munster Pladsene, for at hand kunde complectere det Oplandsche Regiment og det Agerhuusche Regiment saa vel som det Smaalehnsche Regiment med Officerer og Soldatter, som blef forrettit til den 12. Augusti, da hand reyste til sin Fader Cancellern Herr Jens Bielcke paa Sandøegaard¹⁾, huorfra hand begaf sig paa Reysen til Friderichstad og Halden, huor hand bekom Kundschaab, at General Herr Harald Stacke havde faait til sig Secours ind udi Wenerssborg, it Regiment til Hest og it til Fods, og derfor begaf sig til Friderichstad igien, huor hand gaf Ordre til Oberste Otto Skade, at hand strax schulle samle det Smaalensche Regiment ind udi Staden og commendere sin Mayor Christen Lemvig at mar-

1) Sandegaard paa Tunø N. for Fredrikstad.

chere med sit Compagnie til bemelte Halden, der forblifue til vidre Ordre og tage Stadens Defention i Agt. Generall. Bielcke kom om Aftenen til sin Fader og om Natten bekom Bref fra Statholderen med Captein Jacob Miskeleth¹⁾ og derind sluttit hans kongl. May^{ts} naadigste Missive og Advis, at dend suendsche Armee var kommen for Kiøbenhafn den 8. Augusti, med Befaling, at de schulle tage dem Vahre. Saa gick General Lieutenant til sin Fader og bad ham at ville blifue med sine Døttre Jomfrue Elisabeth og Jømfu Sophia Bielcke²⁾ paa Sandøegaard og icke lade sig mercke om U-Fred, paa det at Indbyggerne paa Grendtzen icke schulle rømme fra deriss Huuse. Hans goede Faeder troligen lofuede og bad, at hand vilde verre sin Herre og Konge saa vel som Fæderneland troe og icke lade sig forføre derfra.

Saa begaf hand sig før Dag paa Reysen til Statholderen og om Morgenens ved fire slet ude paa Volden alleene fandt ham meget perplex og

¹⁾ Jakob Michelet.

²⁾ Elisabeth Bjelke blev senere gift med den oftere nævnte Christoffer Frederik Gersdorf, Sophie med Oberst Otte Skade og efter hans Død med Generallieutenant Hans Løwenhielm.

bedrøfuit, som spurde: huad Raad? General Lieut^{nt} suarede, at Statholderen kunde vide de beste Raad til at schaffe Penge og Proviant. Hand suarede, om Generall. icke viste, at hand dermed hafde aftackit Militien til Hest og Fods og hafde indtet deraf i Behold, bad Gud bedre sig for at hafue mist ald sin Welfert udi Dannemarck og sagde, at Kiøbenhafn ey¹⁾) kunde defenderis eller Resten af Norge, og vi ere tabte. General Lieut^{nt} Bielcke sagde, at de maa, som er under dend suendsche Magt, bede Gud bedre dem, og icke vi, som har Slot og Fæstning med Land i Behold, hand vilde strax jage de Suensche ud af Trundhiemsby og Lehn. Statholderen spurde, huor med hand vilde begynde offensive, og vi ved icke huor med defensive, bad Generall^t ville logere paa Slottit, og hand bad, at Statholderen vilde holde det geheim hoes sig self og icke lade sig mercke for nogen om Rupturen. Gick saa paa Cammerit og fattit en schriffelig general Disposition offensive Norden Fields og defensive Synden

1) »ey« har først været skrevet foran Ordet Kiøbenhafn, men er udslettet af Jørgen Bjelke, der har tilskrevet det paa sin rette Plads.

Fields med sambt en Instruction for hans Broder welbaar. Ofue Bielcke, Slotzherre paa Bergenhuus Slott, huorleedis hand schulle annimere Borge-mester og Raad udi Bergen og de Cantorche at udreede det Defensionschib og schaffe Klæder og Proviant til Søldatterne af det Bergenhuusche Regimente for Betaling, som hand schulle com-plectere og lefuere til Oberste von Hoven og de andre Officerer, naar de kom fra Trundhiem, efftersom hand hafde giordt Ordre og sendt med Posten til dem, effter at hafue interciperit Baron Lorentz Creutzer Bref med Posten fra Trundhiem til hans Konge at hafue udschrefuit 3032 Søldatter og wilde forschaffe 1000 verbahr Karle af Bergs Slags Folckit¹⁾, som hafde bekommit Statholderens Pass at maatte reyse igiennem Østerdahlen og derfra ofuer Grendtzen til Suerrig. General Lieut^{nt} Bielcke sagde paa Slottit til Oberste v. Reychvin, at hand strax schulle gjøre sig ferdig, og bekom Ordre at schulle med sig tage Capitein Miskeleth og hans Compagnie til Elfuerom Prestegaard og der fange be^{mtc} Baron Creutz sambt føre ham og

¹⁾ Efter Beretningen i Brevet af 2. Maj 1667 er det klart, at disse Bergslags Folk skulde skaffes i Sverig.

alle hoess hafuende fangne til Christiania. Statholderen spurde, om ey war farligt, for at de skulle fornehme dend slette Tilstand. Generall. ønschede, at hand saa let kunde faa alle Rigens Raad i Suerrig fangen, og wille gifue dem alle fri Forlof at gaa i Christiania og see dem om.

Imod Maaltids Tid havde General Lieut^{nt} reenschrefuen for^{nde} general Disposition og Instruction med sampt Befaling til Lehnsherrerne anlangendis Skat og Udschрифuelse, saa vel som til Borgemester og Raad udi Kiøbstederne Synden Fieldz at hafue Proviand i Bereedschab¹⁾. Saa war hand lystig ofuer Borde og kom Statholderen

¹⁾ I sit Brev af 2. Maj 1667 angriber Jørgen Bjelke stærkt Niels Trolle for hans Adfærd ved denne Lejlighed. Han omtaler, hvorledes han selv foreslog, at Borgerskabet søndenfjelds skulde samle Magasiner og underholde Hæren paa Grænsen mod at slippe for Indkvartering og have uhindret Handel og Næring. Dette modsatte Statholderen sig, og da Fjenden trængte paa, fandtes derfor ingen Magasiner. Niels Trolle satte saa Kongens Jordegods i Pant til Borgerskabet, som gjerne søgte at faa det for Skovhugstens Skyld, og Borgerne opnaaede senere at faa baade Gods og Skove til Odel og Eje, uden at der gjordes Undersøgelser om den Skade, der var paaført Skovene, medens der ved saadanne Undersøgelser kunde været skabt en stor Profit for Kongen.

til Latter og Taarer udi Øynene. Statholderens Frue¹⁾ spurde, om de nu kunde werre lystig. Generall. sagde, at de hafde ingen Aarsag til at werre u-lystig. Ja, sagde hun, vi hafuer noch hørt, at naar det gick ilde til, da hafuer du aldtid verit lystig, og om hand²⁾ kom i Hu, at ieg tog Lus paa din Kiol, der du kom med Secoursen fra Jemteland. Uden Tuifl hafde Statholderen sagt hinder om, at Freden var brut.

Effter Maaltid blef for^{nde} Generall. Con-
cepter unterschrefuen af Statholderen³⁾ og ham
self og sendt med Posten, disligeste Ordre fra
Generall^{tn}t Bielcke till Oberste Reichvin at
schulle avanchere og bemegtige sig Røraars
Kaaberwerck og til Oberste Skade at schulle mar-

1) Helle Rosenkrands, Datter af Holger Axelsen Rosenkrands til Glimminge.

2) Der har først staaet: de, hvilket Ord er rettet af Jørgen Bjelke til: hand.

3) I Brevet af 2. Maj 1667 fortæller Bjelke, at han gav Niels Trolle alle sine Koncepter renskrevne til at korrigere eller underskrive, for at han skulde føle, at han ikke vilde gjøre Indgreb i hans Rettigheder, men Trolle svarede, at han ikke havde noget at korrigere, Militzen angik Bjelke alene, Landet og Lensmændene ham alene; dog holdt han det for raadeligt, at Bjelke underskrev tillige med ham, hvilket ogsaa skete.

chere til Bjørnstad Skov¹⁾ og gifue Salfuer paa General Stackis Rytter i Arrier Gaarden, naar hand vilde marchere til Halden, huortill Ritmester Snitter med Adelens Rytter i war Ordre gifuit at assistere Mayor Lemvig med Fortrøstning at ville derforuden self komme till Secours etc. Sampt og gaf Mayor Kock²⁾ Ordre og afferdiget ham med it hundrede Ofuer og Under Gevehr til Guldbrandsdalen og der oprette it Compagnie Dragoner, huorfra hand og Mayor Mischelet³⁾ med sit Compagnie at schulle begge marchere ofuer Dafre Field til Ørchedalens Fogderi⁴⁾ i Trundhiembs Lehn for at conjungere dem med de Troupen fra Bergen, som schulle komme til Wands. Saa begaf Generall^{mt} sig paa Reysen til Skee By og undervegs ofuertalte de fornehmste udi Tønsberg Bye, at de icke seylede paa deriss Skibe med Huustruer og Børn og ald Formue ofuer til Engeland og Holland. Werrendis kommen til Skien Bye udschref [han] Soldatter af Bratzberg Lehn og Tellemarchen sambt af

1) Bjørnstad Skov Ø. for Halden.

2) Henning Koch.

3) Poul Michelet.

4) Ørkedalen SV. for Trondhjem.

Hallingdahlen for sit eget Regiment, som hand kallede Dahle Regiment, og det andet Regiment af Audesiden og Stavanger Lehne, som hand kallede Vesterlehnsche Regimentet, huortil hand beskickede Officerer, som skulle føre Regimenterne til Fredericks Stad og Halden, og brugte fremdehlis sin Credit og Midler med stor Besuerring videre for at faa Officerer og Ryttere, effterdi Statholderen hafde gjort saa stor Vanschelighed, i Besynderlighed effter hans kongl. May^{ts} naadigste Missive og Befaling, som følger, hafuendis strax sendt Copie til hans Broder welbohrne Ofue Bielcke og Ordre til Oberste von Hoven at schynde paa, at det Ahnslag paa at bemegtige Trundhiembsby og Lehn kunde forderligst gaa for sig, huorfor hand hafde skrefuit til Obrste Reichvin, som hafde sendt be^{mte} Baron Creutz fangen til Christiania¹⁾, at hand skulle med sit

¹⁾ Lorentz Creutz havde 26. Maj forladt Trondhjem, hvor han efter Lenets Afstaaelse havde resideret som midlertidig Kommissarius, forsynet, som ovfr. omtalt, med Statholderen Niels Trolles Rejsepas. Paa Vejen blev han fangen i Østerdalen, ført til Christiania og holdt tilbage der til Juni 1659, da han udvexledes mod den af Svenskerne i Danmark fangne Lensmand paa Dragsholm Sigvard Urne. Wester, Krigshændelserna i Norrige

Regiment besette Røeraarss Kaaberwerck og det forsuare etc.

Os' elschelige, erlig og welbyrdig Jørgen Bielcke til Hofuidtzholm¹⁾, vor Mand, Tiener, bestalter General Lieutenant og Befalingsmand ofuer Bratzberg Lehn.

Wii Friderick den 3^{die} etc., woris Gunst tilforn. Wi tuiler icke paa, at du jo bekiendt er, huorleedis at Kongen af Suerrig os imod ald gifuen Aarsag fiendtlig hafuer ofuerfaldit og oss baade til Lands og Wands her udi vorriss Kiøbsted Kiøbenhafn beleyrit, saa vel som voris Fæstning Cronborg beskyder, saa vi resolveret er nest dend høyestis Bistand til det yderste oss at forsuare. Thi bede vi dig og naadigst ville, at du, som vi dig tiltroer, udi disse Tider søger voris og Cronens Tieniste og bruger din Credit

och Jemtland åren 1658—60, Upsala 1857, S. 6. Y. Nielsen, anf. Skr. S. 27. I Brevet af 2. Maj 1667 fortæller Bjelke, at der blev givet Ordre til de Bønder og Præster i Jemteland og Trondhjems Len, som han kunde stole paa, om at faa de 3000 Md., som Creutz havde udskrevet, til at falde fra ham.

1) Hovindsholm i Hedemarken.

til Folch og andit ved alle Midler at tilveyebringe til at giøre Fienden ald mulig Afbreck, med For-sickring at huis Penge, som du enten ved din egen Credit eller i andre Maader optager, schal eenhuer, naar Gud gifuer bedre Tilstand, fuld-kommelig vorde fornøyet. Befalendis dig Gud. Skrefuit paa vort Slot Kiøbenhafn den 1. Sept. 1658.

Under vort Zignet
Friderich.

Huilcken forschr. hans May^{ts} naadigste Befaling¹⁾ med visse Karler paa een Baad den 14. Septembr. General Lieut^{nt} Bielcke bekom og allerlydigste af medfødde Troeskab med videre stoer Omhyggelighed, Besuerringer og Omkostning effterkom ved Dahle og Westerlehnsche Regimenter med sambt Rytters Oprettelse, og saa begaf sig til Skienbye paa Baad ofuer Salte Søen, men kom først Andendagen til Halden, effter at General Stacke med sin Armee paa 3000 Mand

¹⁾ Dette Brev har øjensynlig spillet en stor Rolle for Bjelke; der findes Afskrifter af det baade i »Hr. Jørgen Bjelkes Akter« og i et egh. Brev fra Bjelke til Rentemesteren Peter Brandt af 26. Jan. 1684 (Rigsark., Personalia 1660—99, Bjelke).

sterck til Hest og Fods var falden ofuer Grendsen og den 17. Septembr. for Halden afslagen, idet hans Rytteri blef gifuen Salfuer af Musqueter i Skov og Klipper, saaleedis at det i een Hast tog Flugten, saa at General Stacke med Foedfolchit og fire Feldtstøcher blef nød til at retirere ofuer Grendtze Passerne ind udi Bahuus Lehn¹⁾, huor hand i Schee Sogn²⁾ lod indquartere Rytteriet og Oberste Weisenberg forskandtzet sig med Folckit paa Passen for Suinesund. General Lieutnant Bielcke samlede 3 Compagnier Ryttere under Oberste Lieut^{nt} Vitbers³⁾ Commendo og 3 Compagnier Draguner under Oberstelieut^{nt} Urnis⁴⁾ Commendo, tilsammen sterck 300 gemeene, paa Grendsen og saa med hoess hafuende Fodfolch⁵⁾ marchert [til] Berby Elf⁶⁾ og der ofuer det smalleste

1) Om Generalmajor Harald Stakes mislykkede Angreb paa Halden i Septbr. 1658 se Munchs Saga I, 79 f.

2) Skee Sogn i den nordlige Del af Bahus Len.

3) Johan Vitberg, Oberstlieutenant ved det Bahuske Regiment.

4) Otte Urne, der faldt ved Halden 4. Febr. 1659, som senere omtalt.

5) Dettes Styrke opgives i Brevet af 2. Maj 1667 til ca. 1600 Md.

6) Berby eller Enningdalselv, paa Grænsen af Smaalenene og Bahus Len.

og sterkeste Strøm lod legge Bielcker ved Liuss i Lyckter om Natten, huorpaa Mand for Mand med Heste bagved marcherte ofuer til Biørnstad Gaard udi Skougen. Derfra commenderte Oberstl. Otto Urne med 2de Compagnier Ryttere og 2de Compagnier Draguner til Avangarden effter Ordre, at hand ey schulle marchere sterckere, end som Foedfolchit kunde følge, og søge Kundschaft, om det suenske Rytteri war i Quartererne eller røgt tilsammen, hafuendis derforuden commenderit Oberstl. Brochdorf med 600 til Fods paa Schierbaader at fare med Admiral Mathias Biørn ¹⁾) till Dyne Kiil og der vente widere Ordre. Paa Marchen sendte Oberste Urne een Under Officerer og loed General Lieut^{nt} Bielcke vide, at hand var kommen til Vetland ²⁾) og faait Kundschaft af een Sadelmager, at det suenske Rytteri var passerit ofuer Broen og kaste den af, huor var effter staaendis Oberstl. Feyrskiold med noget Rytteri. General Lieut^{nt} avancerte med it Compagnie Ryttere og it Compagnie Draguner, marcherte og hastede, der hand hørt u-formodelig af Musquet Schud, at

1) Matthias Bjørnsen.

2) Wettelanda, i Nærheden af Strømstad.

Oberstlieut^{nt} var passerit Elfuen eller Aaen og i Action med Fienden, som retirerte, og Oberstl. forfuldte igiennem een Pas ofuer en lille Schov og blef imodtagen af tuende suenske Regimenter, saaledis at hand og Mayoren ofuer Rytteriet salverte dem med fem gemehne til General Lieut^{nt}, hafuendis efterlat de andre, som med Standaren blef fangen og siden for ansat ¹⁾ for det suenske Rytteri, som kom tilbage marcherendis til Passen. Dend udschickede Corporal til Hest, som var commenderit, berettit at vere woris egne. Generall. Bielcke var staaendis for Passen under it Bierg i Skiul med hoess hafuende Rytteri og Draguner og hafde sendt Ordre til be^{nte} Oberste Otte Sckade at schulle avancere med sit Regiment og lade Compagniet[s] Fyr Røer haste til Passen, og til Oberste Brochdorf, at hand strax skulle marchere fra Skierbaaderne med de sex Compagnier og sette sig ofuer paa it Bierg i Skougen nest ved synden for Broen. Saa kom det suenske Rytteri marcherendis til Aaen, og der General Lieut^{nt} Bielcke saae saa mange komme udi Aaen saa nær at kunde træffis, saa lod hand gifue Fyr og Oberstl.

¹⁾ anset.

Brockdorf i lige Maader bag paa dem, at de blef bragt i Dissordre og paa Flugt fra mange deris døde. Saa commenderte hand Captein Magnis med Compagnie Fyr Røer at marchere iligst op med Elfuen at gifue Fyer paa de Suensche, som maatte defilere igiennem forbe^m Pass og Skovg i een Hast, der de fick Salfuer, hvorved die norske Officerer med Rytteriet og Standarerne blef salveret undtagen een Corporal og 18 gemehne Ryttere, som war fangen og bortført. Generall. commenderte it Parti at forfølge og see, om die Suensche ville sette dem og komme igien, mens die holdt icke stille till Mørckningen, som dend udschickede Lieutenant berettede at hafue saa lenge forfuldt paa trei Mile Vegs.

Den 10. Oktobr. marcherte hand med sine Trouper og lod falde ahn paa det suensche Trangiment for Suinsund, og effter it Par Timmerss Fægtning caputerte alle undtagen Commendanten Oberste Weisenberg, som blef dødelig quest, og een Capitein med 20 gemehne, som hafde forstockit dem iblandt de døde og fick Quar[ter]¹⁾. Effter Anstalt giort til widere at marchere, avancerte

¹⁾ Jvfr. Beretningen i »Hr. Jørgen Bjelkes Akter«.

Generall. Bielcke til Oddevald og der fick Kundschab, at General Stacke hafde faait Secours fra Skaane, huorfor General Lieut^{nt} Bielcke retirerte til Quille Sogn ¹⁾, i Forhaabning at blifue med alle salverte paa Fartøy, mens kunde icke for Storm og ondt Weyerligt, førrend General Stacke kom saa hastig effter og slog sin Leyr nest hoess, huorfra hand sendte sin Trompetter med Bref til Generall. Bielcke (anlangendis Fangerniss Ud-wexling), som beholdt Trompetteren hoess sig og loed ham wel tractere med Mad, Øl og Win. Imidlertid kom Oberstl. von der Møllen ²⁾ med Dale Regimentet paa Fartøy fra Orost ³⁾ i Hafnen, som Generall^{nt} Bielcke gaf eenhuer støre Tittel og lod Officerne vel klæde kom til sig udi Præstegaarden og strax spurde, huorfor de hafde tøfuit saa lenge. Oberstl. suarde, at det onde Weyerlig var Aarsag. Hand blef tillspurt, om die hafde faait Mad; hand suarede, at de hafde spiset Fischene i Siøen. General Lieut^{nt} lod dekke Bordet og bære Mad der paa, saa bad hand dem

1) Midtvejs mellem Uddevalla og Strømstad.

2) Oberstlieutenant Gerhard v. der Mühlen.

3) Orust, Ø i Skjærgaarden SV. for Uddevalla.

saa vel som Trompetteren at sette dem til Bords og faa Mad. General Lieut^{nt} blef ved Bordit og schref it Bref til General Stacke, som ¹⁾ sagde til sine Officerer, at dend suenske Armee var saa nær, og at hafue bekomit viss Kundschaab om, at General Stacke hafde resolverit at ville om Morgen en attaquere. Oberst von der Meylen sagde, at hand og die andre Officerer hafde lengdis effter at see dend suenske Magt i Feldtet, og begynte at snakke med dend suenske Trompetter. I det samme blef ført ind een suensch Captein til Hest fangen, som hafde berettet om hans General[s] Dessein, huoreffter General Lieut^{nt} lod befahle, at den Quartermester fra General Mayor Reickvin schulle komme ind, og spurde ham, huorfore General Mayoren icke hafde hastit paa Marchen fra Trundhiem. Hand suarede, at det onde Weyerligt og Wey volte det, og sagde, at General Mayoren var paa half anden Mil Vegs ner og vel inden Midnat kunde vere i Hofuit Quarterit, enddog General Mayoren var i Leyret for Trundhiemb. Saa maatte hand ogsaa faa Mad med og

¹⁾ Dette »som« viser naturligvis tilbage til Generallieutenanten.

fortelle, at Trundhiems Bye og Lehn var occuperit og General Guverneuren Stiern Schiold med Guarnisonen confoyerit til Suerrigs Grendtze ¹⁾). Som dend suendsche Trompetter, nau[n]fig Pelle, hafde hørt om dend Secours, som var ventendis med General Mayor Reichvin, som endda icke hafde capitulerit med de beleyrede i Staden, saa lefuerte General Lieutenant Bielcke ham Bref til General Hr. Harald Stacke og sagde, at dersom hans General icke attaqueret, saa schulle hand, og lod ham blindet føre igiennem Leyret til første suenske Wagt.

Siden marcherte Bielcke till Passen imellem begge Armeer og derfra langs paa Fugle Kier lod optende mange Ilde sambt og commenderte Oberstl. Urne med 200 Ryttere og 300 Søldatter til Hest, som i Maanschin effter Midnats Tid slog trende suenske Forwagter paa Flugt til derris Hofuit Quarter den 4. Decembr^r og bragte med sig 22 Fanger, som blef vel tracterit og med en Tromslager sendt til dend suenske Forvagt.

¹⁾ I Virkeligheden kapitulerede Gouvernøren i Trondhjem Claes Stiernsköld først 11. Decbr. 1658, som ndfr. nærmere omtalt.

Siden lod General Lieutenant Bielcke holde Morgenbøn, førrend Dag war, og fyret af trende Feldt Støcker 9 Schud. Der lys Dag var, saa saeg Generall. Bielcke, at General Stacke hafde rangerit sin Armee nedenfor paa Sletten og siuntis ey at wille attackere, huorfore Generall. Bielcke, seendis, at dend suenske Armee war fire dobbelt sterckere end som hans, lod indschibe wed sex hundrede Mand siuge og queste med sampt Feldt Atolleriet, Ammunition og Proviant i Fartøy, som blef ved een god Vind lagt ud fra Landit under Seil, og dereffter imod Midnatz Tid marcherte stille hen imellem de suenske Vagter med 200 til Hest og 900 til Fods ofuer Tanum Hede¹⁾ 2 Mil og salverte alle med sig ofuer Grendtzen til Halden.

Imidlertid hafde Oberste Reichwin effter Ordre bemegtiget Røeraars Kaaber Werck og det suenske Rytteri i Quartererne slagit paa Flugt til Trundhiem, som blef blochquerit til Wands af Oberste von Hoven²⁾ med Schibe og

¹⁾ Syd for Strømstad.

²⁾ En bergenusisk Troppestykke paa c. 2000 Md. under Anførsel af Reinhold v. Hoven og Ludvig Rosenkrands

Folck, som toge it Aarlog Schib kaldit dend graa Ulf fra Byen med Støcker og alt og saa beleyret dend By till Lands og Wands. Og omsider bekommit General Lieut^{nt} Bielcke Bref fra Oberste v. Hoven, at de Suensche hafde giort Udfald af Trundhiem og bragt ind i Byen med dem adschillige Fanger af Officerer og gemeene; saa sendte hand Ordre til Oberste Reichwin med sit Regiment og Mayor Kock¹⁾ med sit Compagnie Draguner at schulle marchere til Secours²⁾, huoreffter de beleyrede i Staden begyndte at frøgte og omsider begierte Stilstand og saa at capitulere, som Oberste Reichwin consenterte, og at General Gouverneuren Herr Klaus Stiernskiold med Guarnisonen til Hest og Fods med Støcker maatte marchere ud og blef confoyerit til Grendtzen den 11. Decemb^{r.}³⁾

var 28. Septbr. kommen til Hlade ved Trondhjem. Y. Nielsen, anf. Skr. S. 32.

¹⁾ Henning Koch.

²⁾ Allerede 1. Oktbr. lejrede Generalmajor Georg v. Reichwein sig paa Stenbjerget ved Trondhjem, medens det omtalte Udfald af Svenskerne vistnok er det, som først skete 17. Oktbr. Y. Nielsen, anf. Skr. S. 32. 34.

³⁾ Kapitulationen er trykt i Munchs Saga I, 86 ff.

In Anno 1659 den 4de Februari kom General Stacke med sin Armee, sterck 3000 til Hest og 2000 til Fods, og rangerit Armeen paa Isen udenfor Halden, huorudi General Lieut^{nt} Bielcke var med 350 Søldatter og 40 Ryttere, som var fridsche, og 750 siuge, og effter sin Skrifuelse med Oberstl. Urne ventede Secours fra Statholderen og Proviand at sende med Bønder paa 500 Slæder, huorpaa de siuge skulle hafue verrit lagt og ført ind udi Landit, mens fick ingen med be^{mlte} Oberstl., som hafde samblit i Quartererne under Vegs saa mange Officerer, Rytter og Draguner, som vare fridsche, og med sig bragt ungefehr tilsammen 130. Huorfor General Lieut^{nt} hafde ved sin Credit og egne Midler samblet noget Proviand, og som hand fornam, at General Stacke hafde commenderit Partie til at attaquere Forwagten paa Rørsbjerg¹⁾ sambt it andet Parti at attaquere Wagten paa Søndben og det tredie Parti at attaquere Wagten paa Knif Søn²⁾, saa gaf hand strax Ordre til Oberst Lieut^{nt} Christian Lemvig, at hand strax skulle giøre Resistentz imod det sidste suendsche

1) Rødsberget, en Højde N. for Halden.

2) Knivsø, Ladeplads ved Svinesund.

Partie, som hand og slog paa Flugt, og det andit Parti blef jagit bort med Støck Kugler af it Batteri og af Borgemester salig Anders Olssens Skib. Dernest tog General Lieut^{nt} med sig self sit Rytteri, slog det Parti, som attaquerede hans Vagt paa Rørssbiergit, paa Flugt til Armeen, huorfra bleff commenderit Rytteri og Foedfolch, huorfor hand retirerte sagte og lockede dem effter sig ind paa nordre Broen, som var 180 Allen lang ofuer Elfuen, hafuendis derfra ladt giort en Iis Waag lang[s] hen med Byen. Og der de Suendsche fuldte ham effter under Faveur af ellefue Feldt Støcker, som General Stacke lod fyre continuerlig scharp paa Broen, lod hand afkaste it lidet Stycke, og Pickenererne støtte dend suenske Mayor og de andre fremmeste, som icke kunde gifue Fyr med Musqueter fordi (!), saa at de blef ogsaa af Söldatter med Baadshager treckit neder af Broen i Elfuen, og de bageste trøgte paa de foreste, i Forhaabning at de var kommen ind udi Byen, indtil General Lieute^{nt} Bielcke lod sit Lif Compagnie gifue Fyer, saaledis at mange af de Suenske falt neder af Broen i Wandit og lod 306 døde paa Broen, som med de queste icke kunde blifue afført. I dend Rencontra udi

Mørckningen blev welbe^{mte} Oberstl. Urne schut død og ellers kuns fire Soldatter af de Nordsche queste og døde.

Dend anden Dag om Morgenen retirerte General Stacke med Armeen, sueckit ungefehr 16 à 1800 queste paa 280 Høesleder, som hand hafde bragt med for at føre Bytte af Halden, disligeste 250 indkast udi Bergs¹⁾ Kircke og mange stuchen under Isen, huor Blodet siuntis dereffter ²⁾). Samme Dag kom Oberste Reichwin med een ringe Secours aff Soldatter fra Statholderen, mens icke af Provi-
ant paa Slæder, som blev commenderit af Generall. at marchere til Statholderen igien med Bref fra be^m Genral Lieut. Bielcke, at hand icke agtede at komme til hannem, fordi hand icke hafde giort Assistentz, huoreffter Statholderen schref sin Undschylding og begierede, at General Lieutnant vilde komme til ham og læse kongl. May^{ts} naadigste Missive og Befaling til dem at gjøre Fiendens Magt Divertion, huorom blev siden delibrerit og befunden, at Militien var sueckit og Proviand i Magazin Huusene fortærit, som Stat-

¹⁾ Berg Kirke lidt NV. for Halden.

²⁾ Om Fægtningen 4. Febr. se Munchs Saga I, 94—8, og Krag, Kort Underretning om Frederikshalds By S. 21 ff.

holderen skulle schaffe sambt Klæder til Soldatterne og Penge til Officererne, som General Lieut^{nt} Bielcke hafde forstracht af sine egne Midler saa vel som underholdt Soldatterne i Fiendens Land, og som hand remonstrerte for Statholderen og begierte, at hand self vilde reyse neder til Halden, naar een Armee kunde blifue samblit. Statholderen suarede ey at were schyldig uden til at hand skulle vere paa Slottit og see med andre deriss Øeyn og hørre med andre deriss Øren. General Lieut^{nt} Bielcke lod dog samle Trouper till Hest og Fods ind paa Halden og bevegte Statholderen til at sende sin Frue og Commendanten paa Slottit Oberste Schort¹⁾ did. Der hun saae Folckit nøgen og Klæderne war brendt paa dem om Vinteren, da feldede hun Taare paa Kinden, og Obersten lagde Henderne sammen og sagde: Gud naade dend Mand, som skal commendere saadan een Armee. General Lieut^{nt} Bielcke lod dog Folchit proviantere af Proviant Mesterne og Foedfolchit transportere ofuer til Krogstrand paa Wigens Land og Rytteriet føre ofuer Suinssund og marchere derfra ofuer Land

1) Hans Jakobsen Schort.

til Foedfolckit. Der hand stod ferdig at vilde fahre ofuer, kom General Proviant Commissarien Jørgen Løvenclov¹⁾ op paa Cammerit og spurde ham ad, om hand vilde forsette²⁾ og ruinere Armeen. Hand suarede, at General Proviant Commissarie schulle følge med. Hand bad Fanden følge i sin Sted. Saa tog General Lieutenant Bielcke sin Sabel ud, og den anden spranck neder for Trappen og til Baaden, befoel Folckit at roe fra Landit, der hand saa Bielcke kom effter ham. Generall. Bielcke schref strax till Statholderen og lod ham

¹⁾ Jørgen Skrøder var vistnok under Christian IV bleven adlet under Navnet Løvenklau, men havde 1652 maattet rømme bort fra Danmark og var, anbefalet af Korfits Ulfeldt, gaaet i svensk Tjeneste. Senere optraadte han dog som Angiver mod Ulfeldt og blev, vel til Belønning derfor, 24. Maj 1658 af Frederik III udnævnt til Generalproviantkommissarius og Oberst til Fods i Norge. Han lagde sig i denne Stilling hurtig ud med Statholderen Niels Trolle, paa hvem han søgte at hævne sig ved at rette en Række Beskyldninger imod ham. Resultatet heraf blev imidlertid kun, at han 5. Marts 1661 dømtes af Højesteret til som en Løgner at miste sit adelige Navn og Vaaben. Leonora Christina Grevinde Ulfeldt's »Jammers-Minde«, udg. af Birket Smith, 3. Udg., S. 15. Bricka og Fridericia, Christian IV's egh. Breve 1645—48 S. 108.

²⁾ forsætte, ødelægge.

det wide, som ordinerte Niels Hansen Meng¹⁾ til at were Proviant Commissarius og følge med Armeen.

General Bielcke hafde samblit med stor Besuerring og Bekostning 8te Compagnier til Hest og 3 Regementter²⁾ til Fods og avancerte dermed til Quistrum Broe³⁾, som General Stacke hafde ladet afbrende og dend Pass vilde hafue defen-derit, mens Generall. Bielcke hafde ladet paa Marchen nogle Compagnier Ryttere og Draguner passere ofuer Aaen og derfra paa een half Mil nær General Stackis Quarteer lod atter passere Ryttere og Fodfolck ofuer Aaen, huorved General Stacke med sine blev bragt paa Flugt til Oddewald,

1) Niels Hansen Meng, senere Præsident i Fredrikshald, omtaler i et Andragende til Kongen af 25. Marts 1662, hvorledes Niels Trolle under Krigen havde anmodet ham om at overtage den nævnte Stilling for det søndenfjeldske Norge, Aggershus alene undtaget. Rigsark., Topogr. Saml., Græsiegaard. Jvfr. om ham Arnesen, Haldensia I, 43 f. Personalthist. Tidsskr. 2. R. I, 74.

2) Der har først staaet: »Compagnier«, men dette er rettet til »Regementter« af Jørgen Bjelke.

3) De her omtalte Begivenheder foregik i Oktbr. 1659; jvfr. Jørgen Bjelkes Brev af 2. Maj 1667. I en i Munchs Saga I, 83 f. trykt Relation er de med Urette henførte til 1658.

huor hand Skandtzen lod ruinere og derfra retirerte till Wennessborg, idet han [paa] Schierbaader og andet Fartøy seilendis (!) til Byen. General Lieut. Bielcke kom strax effter till Odde-wald, gaff General Mayor Reichwin Ordre at forblifue der med Oplandsche Regimentet og hoes sig hafue Mayor Ringkiøbing¹⁾ med sit Compagnie Draguner sambt at commendere fornøden Wagter paa Passerne, i Serdehlished 300 Mand ofuen for Quistrum Broe, dernest Oberstl. Lemvig med fire Compagnier og Mayor Knud Giedde med 2de Compagnier Ryttere blef udi Sørbøyden²⁾ inquarterit, Oberstl. Wedberg med 2 Compagnier Ryttere og Oberst Lieutenant Kock med toe Compagnier Draguner inquarteret i Ahnfasterød³⁾ og Resten af Fodfolchit i Bøndergaarder omkring hans Hofuit Quarter Dyngge⁴⁾, saa mange som ilde war klæde og nøgene. Imidlertid saaleedis blef forholdt, kom it engelsche Schib i Hafnen Hasten-sund, huor paa General Lieut^t Bielcke var bekiendt

1) Niels Ringkjøbing.

2) Sørbøydgen i den østlige Del af Bahus Len.

3) Anfasterød S. for Uddevalla.

4) Dyngge, det nuværende Sæteri Gullmarsberg V. for Uddevalla.

med Capteinen og Kiøbmanden, som crediterte ham 4000 Allen røt og blaat Klæde imod hans Obligation, huormed alle de nøgene Søldatter og Officerer med sambt Ryttere og Draguner blef vel klæde og af Bønderne med Hoeser og Schoe forsiuned til Løcke. Effter at General Lieut^{nt} fick Kundschab, at General Stacke hafde faait Secours fra det suensche Leyer for Kiøbenhafn, kom Oberst Lieut^{nt} Kock og Oberstl. Wedberg til Oddevald og indstendig hafde begiert med General Mayors Reichwins Samtøcke, at di maatte marchere fra deris Quarterer i Ahnfasterød ind paa Indland¹⁾ og tage deriss Quarterer der igien, som sagde, at de vel kunde tage dem Vare paa Indland for fiendtlig Indfald paa derriss Quarterer, imod General Lieut. Raisons, at naar de med Rytteriet kom der i Sletten, da schulle de udi Winter Kuld icke holde dem self eller de andre Officerer og gemeene fra at krybe ind udi Huusene og ey forvaris for Partiers Ahnfald fra Wenerssborg, Bahuus og Marstrand. Oberste Vedberg sagde at hafue werit Commendant paa Bahuus og i Marstrand og schulle vel tage Ware, huorfor

¹⁾ Den østlige Del af Bahus Len.

de blev bevilget at marchere fra derriss Quarterer i Ahnfasterød til Indland. Generall. om Afftenen werrendis kommen til Hofuit Quarterit strax sende Ordre til Oberstl. von der Mølen at schulle commendere Officerer med 200 til Fods paa Skierbaader og Fergen fra Orost at fare ofuer Suanesund og paa Landet legge dem i Schiul i Skov og Krat nest ved Lande Veyen, at gifue Salfuer paa Fienden, om de to Oberst Lieutnanter blev nød til at retirere. Siden før Dag reed hand til Oddewald og fandt General Mayoren megit bekymrit, for at hand hafde raad, til at de maatte inquarterit dem med Rytteriet paa Indland, hafuendis bekommit Bref, at de var omringet af Fienden, og wiste [ej] at kunde salvere dem. General Lieut. Bielcke commenderte Mayor de Carde ¹⁾ med tre Compagnier at sette sig udi Skiul paa Kircke Annex Gaarden til Gertrum, som war paa Passen fra Wenerssborg, og Mayor Ringkiøbing med sit Compagnie Draguner i Skougen nest hoess; saa sendte hand Ordre til Oberst Lieutnanterne, at de schulle retirere, det beste de kunde, som de ogsaa gjorde, til de

¹⁾ Major Jacob de Cardes.

schulle difilere ind udi Schovgen ved Suanesund paa Veyen til Ahnfasterød, da Fienden satte hart efter dem, og blef gifuen af Fodfolch Saluer, studtzede og dereffter søgte at wilde afschiere Passen til Oddewald, og blef i lige Maader studtzet ved Annex Kircken og maatte med Schamme retirere til Wenerssborg. Og for at Generall. Bielcke kunde divertere General Stackis Anslag, saa sendte hand sin Ordre til be^{mte} Oberstl. og Mayoren i Siøbøyden, at de schulle falde ahn paa de suensche Bønder og 300 Dragoner i Braaden, som de og gjorde og slog dem paa Flugt ind udi Nordre Rye Sogn¹⁾ og derfra til Wenerssborg, hafuendis sagt til General Mayoren, da hand tog Afscheen, at wille verre i Vennerssborg, førrend General Stacke kunde komme tilbage, i Borgemesterss Paahør, som var god suensch og aldtid corresponderit, i Formoding, at hand ogsaa skulle gifue General Stacke Kundschaab etc.

Der be^{mte} Oberst Lieutenanter med Rytter og Draguner vare frelste, sendte Generall^{nt} Bielcke Ordre, at de schulle marchere og conjungere dem

¹⁾ Norra Ryr Sogn paa Grænsen af Dalsland og Vester-götland.

med de andre Troupen i Nordre Rye Sogn, og efter videre Disposition, at hand kunde faa samblit alle Troupen til Oddewald og en Dehl med sig, begaf hand sig til Nordre Rye udi Hofuit Quarterit og saaeg strax ved elleffue slet om Natten, at Oberste Sckade, Oberstl. Wedberg og Oberstl. Kock war inquarteret med underhafuende i trende eeniste Gaarder, huor hand gaf General Auditant og General Quartermester Repremand saa wel som de be^{mte} trende Officerer, fordi de laa saa langt fra huer andre og saa mange i huer Gaard i dend haarde Vinters Tid, at de Suensche kunde ruinere dem om Natten, naar de soff, gaf strax Ordre til, at de for Dag schulle marchere til Dragunerne paa Passen for Broen og flittig recognosere langs med Elfuen, om dend var frøssen ofuer alt; mens de forsømte og kom icke saa nær, der Fienden gjorde Allarm for Broen, og it suensch Parti var marcherit ofuer Aaen og slagit Dragunerne paa Flugt saa vel som de toe Compagnier Ryttere, fra huilcke Oberst Lieutenant Wedberg war reedet med sin Cornet til Broen og blef dødelig quest, fangen og ført til Wenerssborg, huorfor de to Compagnier med sambt fire Compagnier Draguner flyde og i dend snefre Pass

imellem Schov og Klippe bragte Oberste Skade med Fodfolckit trei Compagnier paa Flugt og adspred op paa een høy Klippe fra trende smaa Feldt Støcker. Det suenske Parti forfuldte langs hen paa Isen imod Generall. Bielckis Hofuit Quarter ved Kirchen, som war neder marcherit og stod med sit Compagnie Fyr Rør og it Compagnie Draguner paa Isen i Wentte effter Ritmester Hammelton med tuende Compagnier Ryttere, som blef paa Isen ved hans Quarter adspred paa Flugt. Hans Mayor Knud Giedde var commenderit at ride hen til de fløgtige og at sette dem hoess de toe Compagnier. Imidlertiid reed General Lieutnant alleene til Taagen og at (!) soeg Oberstl^{nt} Kock, som med begge Hender i hans Oberschinds Muffe raabte: Houlder op¹⁾. General Lieut^{nt} raabte til ham, og hand sagde: Seer I icke. I det samme satte tuende Suenske til Hest paa den eene og tuende paa den anden Side; saa stach hand sin Hest med Sporen, gaf Fyer med begge Pistoler, saa at de tuende blef tilbage, og de andre forfuldte, som faldt igiennem Isen. Effter at hand var med sin Hest løckelig

¹⁾ o: holder op.

kommen ofuer og lod hielpe dem op, saa kom Mayor Gedde og sagde, at 200 gemeene war fangen og een Standard faait. Saa blef hand commenderit at lade caputere¹⁾ og strax komme til sig, som ogsaa skiede, og de Suensche fick mange Salver aff Fyer Rør og Draguner i den tycke Taage, som fuldte det suensche Parti frem og tilbage, indtil de war kommen ofuer Passen, saa blef klart Veyer og Soelschin. Generall^{nt} Bielcke hafde rangerit sine Trouper og marcherte efter i Taagen, hafuendis commenderit Mayor Giedde med it Parti at forfare, huor det af blef. General Lieut^{nt}, werrendis avancerrit til Passen, lod optage trende Draguner Capteiner med fleere, som laa paa Isen døde og ey war afklæde, og lod dem føre til Hofuit Quarterit at begraffuis. Da kom Oberste Otte Skade med de tre Compagnier did, huorfra General Lieut^{nt} marcherte til Quistrum Broe og sendte Ordre til Oberste Reickwin at bryde op og komme did, dat. den 14. Decemb^r.

¹⁾ betyder vel, at de Fangne skulde kapitulere og tage Tjeneste hos ham.

Og der hand hafde conjungerit og provianterit alle sine Trouper, hafuendis Kundschab, at General Feldt Marchalck Her Laurs Kagg hafde oprettit een Armee i Suerrig¹⁾ og war marcherit fra Carl Stad, i Meening at hand vilde faa den norsche Armee imellem sig og General Stacke eller ogsaa Retraiten til Halden afschaaren, derfor den 15. om Morgenen brød op med sin Armee og marcherte paa Iisen ofuer Bollersøe²⁾ i saadan god Ordre, at General Stacke, som kom effter med sin Armee, icke kunde hindre Retraiten og icke heller om Andendagen dereffter, fordi hans Fortrouper blef slagen paa Flugt, som falt ind paa dend norsche Ariere Guarden, der General Lieut. Bielcke war raabt af General Mayor Reichvin fra Avan Guarden til Assistance, og kommen tilbage, huorfra hand begaf sig til Auan Guarden igien og befordrede Retraiten til Halden, som hand³⁾

¹⁾ I sit Brev af 2. Maj 1667 fortæller Bjelke, at Feltmarskalk Lars Kagg allerede efter Stakes mislykkede Angreb paa Halden i Febr. 1659 til den sidstnævntes store Misfornøjelse havde faaet Overkommandoen over den svenske Hær.

²⁾ Bullaren, stor Indsø i den nordlige Del af Bahus Len.

³⁾ I Brevet af 2. Maj 1667 roser Bjelke Lensmanden over Ide og Marker Len Tønne Hvitfeldt for at have truffet disse Forsvarsforholdsregler paa Halden.

imidlertid og i hans Frawerrelse hafde bragt i Defention med Brøstwehr langs fra Aaen hen imod Passen til Esche Vigen ¹⁾ formeedelst Bolvercker og Støcker derpaa lagt, disligeste derfra oppe omkring paa Klipperne med Brøstwehr af Steen opsat med sampt store Pallizader og Bolverck og Støcker derpaa lagt, i Besynderlighed paa dend Skandtze ofuen paa dend højeste Klippe, som siden effter Freden er blefuen kaldit Fredericks Steen ²⁾.

General Feldt Marchalch Kagg og General Stacke conjungerte deriss Armeer først udi Schee Sogn og paa Preste Gaarden holdte Krigs Raad. General Feldt Marchalck sagde at wille attackere dette Hunde Huus Halden, og General Stackis Betenchning war at forfølge General Lieut. Bielcke ind udi Landit, saa at de kunde slaa og ruinere hans Armeer; huiss det Anslag icke kunde gelinge, da best at marchere af Norge ofuer Grendtzen ind udi Suerrig, efftersom die Norsche hafuer defenderit en liden Klippe bedre, end som een stor Fæstning udi Tydschland war defenderit i

¹⁾ Eskeviken, Gaard lige Syd for Halden.

²⁾ 1658 og 1659 blev paa Fjeldhøjderne Ø. for Byen anlagt en Skanse, der 1661 og de følgende Aar blev ombygget til Fæstningen Fredriksten.

deriss Tid, da deriss Konge salig og høyloffligst førte Kriig imod Keyseren. Mens General Feldt Marchalckens Votum blef fast og resolverit at bryde op og marchere med 12000 aff Rytteri og Infanteri till Krogsstrand. General Bielcke lod Ober Commenda[n]ten, welbaarne Tønne Huitfeldt, og Oberstlieut^{nt} welbaarne Hendrick Jost von Hoven følge med sig til Hest ofuer Iide Fiord paa Iisen og besaa det suensche Leyer, huor sterck det kunde siuniss, Armeen war, om Natten. Saa begaf hand sig til Halden igien og self ordinerte Wagt paa huer Post at defendere og gaf Ordre til Oberste Budde ¹⁾ at marchere fra Passen wed Vedengaard ²⁾ ind paa Halden med sex Compagnier til Fods til at secundere, huor Fienden kunde og wilde attackere, hafuendis tilforn separerit Armeen, fordi ey Proviant eller Fourage fandtis, huorom hand hafde skrefuit til Statholderen at ville i Tide sende huis fornøden til Resistenz. General Mayor Reichvin war marcherit op paa Grendtzen i Ide og Marcher med sex Compagnier af det Oplandsche Regiment

1) Frederik Otte Budde.

2) Vedengaard, en halv Mil Ø. for Halden.

sampt med it Compagnie Ryttere og 2 Compagnier Draguner at defendere Grendtze Passen, saa og commenderit Oberstl. welbr. Knud Giedde med de tre Compagnier Ryttere, iberegnet den Wagt udi Knif Søe, og Oberstl. Kock med to Compagnier Draguner til Skiebjerg Sogn¹⁾ at blifue indquarterit til widere Ordre. Udi be^{nte} Halden lod hand forblifue 2000 Søldatter med deris Officerer til Fods af det Oplandsche Regiment, 1. Oberstlieut. von Hoven at commendere ofuen paa Biergit, 2. af det Bergenhuusche Regiment Oberst Lieut^{nt} welbr. Jacob Due, Commendant neder i Staden, 3. af Smaalehnsche Regimentet Oberst Lieut^{nt} Lemvig at commendere paa Passen imod Eschevigen, og for det fierde Oberste Budde, som forbe^{mt}, at haf[ue] Reserven²⁾. Huoreffter imod Midnats Tid General Lieut^{nt} Bielcke lod blifue Oberst Lieut^{nt} Jens Pederssen med Feldt Attolleriet og marcherte af Staden med sit Companie Fyer Røer og Rytter Wagten til Hafslund Gaard³⁾, huortil General

1) Skjeberg Sogn NV. for Halden.

2) Jvfr. om disse Begivenheder, der foregik 11. Januar 1660, Beretningen i Munchs Saga I, 100 f.

3) Hafslund, N. for Halden i Nærheden af Sarpsborg.

Mayoren med Foed Folckit kom til General Lieutnant og icke effter Ordre hafde ladt Mayor Ringkiøbing og Capitein de Wade¹⁾ med derriss Compagnier Draguner og it Compagnie Ryttere marchere med fra Grendtzen. Andendagen kom de Wade og sagde, at Mayoren var fangen og de andre caputerit.

Den 4de 2) Januarii var General Lieutnant marcherit med Officerer, Ryttere og Foedfolch til Tone Kircken³⁾ og der i Skougen slagen sit Leyer⁴⁾, saa og samme Dag war die suenske Generaler med Armeen kommen for Halden og Braadelands Skandtze attaquerit, som blef afslagen, og miste mange Folck, i Serdeelished een Capitein Lieutnant og 70 gemeene, som war kommen ind ofuer Steen Gierdet og fangen. Der Feldt Marchalchen fornaahm, at hand schulle spille fleere Officerer og Søldatter, som General Stacke hafde sagt ham, saa beleyrede hand Byen og tog sit Quarter paa

1) Han kaldes i en Beretning i Munchs Saga (I, 96. 98) Kaptajn Vadou.

2) Skal være 14. Se Munchs Saga I, 101. 106, og Krag S. 25 f.

3) Tunø Kirke ved Sarpsborg.

4) I sin Skrivelse af 2. Maj 1667 klager Bjelke, idet han beretter om disse Begivenheder, over, at Niels Trolle

Ausgaard¹⁾, General Stacke paa Wedenggaard og General Mayor Horn²⁾ ofuer Attolleriet paa Asachgaard³⁾).

General Lieut^{nt} Bielcke commenderte Partier, som gjorde de Suenske Afbreck og forarsagede omsider, at General Stacke førde self fem hundrede til Fods og it tusinde til Hest og commenderte it Parti til Hest fra Gammelbyen, som rencon-
trerte og maatte⁴⁾ tuende Lieutnanter, huer med 40 Ryttere, som war commenderit at recognossere, og begge conjungerit udenfor det nordsche Leyer slog det suenske Partie paa Flugt, werrendis assisterit af to Compagnier Draguner fra General Lieut^{nt} Bielcke, commenderit med trende Feldt Støcker, der de tuende Lieutnanter schulle defilere

hverken ved hans eget eller ved Ove Bjelkes Besøg paa Aggershus var til at formaa til at yde ham til strækkelig Hjælp; han haabede stadig paa Fred og ventede, at Svenskerne i alt Fald snarere skulde rette deres Angreb mere mod Nord, mod Soløer og Hedemarken. Derimod sendte Ove Bjelke ham Oberstlieutenant Gersdorf med det Bergenhusiske Regiment, hvilket var ham til stor Nytte.

¹⁾ Aasgaard SØ. for Halden.

²⁾ Rigestøjmesteren Gustav Horn.

³⁾ Asakgaard Ø. for Halden.

⁴⁾ mødte.

ofuer een Broe, saaleedis at de bragte med dem een Lieut^{nt} og een Trompetter med 4re andre fangne til General Lieut^{nt} Bielche, som strax med it Parti til Hest og Fods marcherte ind til Gammel Byen, huorfra General Stacke war iligst marchert den 17. Janvari og skal hafue sagt siden til Generall Feldt Marchalchen, at dersom Bielcke hafde saa megit Rytteri, som hand hafuer, som got er, da skulle hand snart komme dem til at retirere.

Da hafde General Lieut^{nt} Bielcke bekommit den 2. Febr. sin naadigste Kongis Missive og Befaling, huoraf rigtig Copie følger:

Os elschelig, erlig og werbyrdig (!) Jørgen Bielcke til Høfuidtz Holm, wor Mand, Tienner, bestalter Generallieutenant og Befalings Mand ofuer Bradtzberg Lehn.

Wi Friderick den Tredie woriss Gunst tilforn. Efftersom wi erfarrer dig med dend nord-sche Armee at were avancerit ind udi Suerrig, saa hafuer du der udi Riget, saa viit du fremkommer og uden Armeens Skade eller Ruin skee kand, at gjøre Fienden al dend Skade, muelig er, med al Militiens Degats, huilcket wi ville formode, at skal tienne til at bringe Fienden til een sicker

og reputerlig Fred paa wor Side at erlange. Wi tuiler icke paa, at du io wel hafuer fornummit dend ønskelig Fictoria, som Gud oss nyligen udi Fyen forleenit hafuer¹⁾, huor[af] dig og herhoess sandferdig Relation tilschickis, huorwed wi forhaaber, at Fienden med Tiden skal komme til bedre reasonable Tancker, naar hannem og nogen Modstand giøriss i hans egne Lande, settendis alding til din egen goede Conduite, efftersom du det beste til woriss Tienniste og Interesse at were eragte kand. Dermed skeer wor [Willie], befalendis dig Gud. Skrefuit paa wort Slot Kiøbenhafn den 2. Januarii Anno 1660.

Under vort Zignet

Frederick.

Med Skrifuelse²⁾ fra sin Broder Admiral Herr Hendrick Bielcke og Advis, at dend suenske Konge hafde begifuet sig fra Beleiringen for Kiøbenhafnn paa Reysen til Gottenborg³⁾, i

¹⁾ Slaget ved Nyborg 14. Novbr. 1659.

²⁾ Brevet er vistnok indført efter den øvrige Text, da disse Ord er saa nøje knyttede til det, som findes før Brevet.

³⁾ 18. Decbr. 1659 kom Karl Gustav til Gøteborg.

Meening at wille faa Revange for det Feldtslag, hand tabte paa Fyen, som dend franske Ambassadeur¹⁾ hafde sagt og ladt hans Broder hilse, huorfor Generall. Bielcke søgte at faa opretted nogle tusinde Draguner formeedelst Befaling, at 3 Bønder paa 3 fulde Gaarder i Læg schulle udrede en Dragun af dem, som hafde tient for Søldat med Klæder, Hest og Sadel, ligesom tuende Bønder paa to fulde Gaarder udreder en Soldatt, og saa wed Løffte, at de schulle blifue forschaanit for Opbud, som er Mand af huert Huus, til Armeens Forsterckelse. I Leyret wed be^{mte} Tone Kircke imidlertid kom trende nordsche Bønder, som boede hoes huer af be^{mte} Adelssgaarder²⁾ og de suenske Generalers Hofuit Quarter, huilcke war hans Faderss Cancellor Jens Bielckis³⁾ egne Bønder og Underdahnere, som af Wagten blef ført til ham og blef adspurt, huad de skulle bestille. De suarede, at de wilde besøge deriss Soldatter. Hand lod som at troede dem megit vell og sagde, at de war sendt till ham af Gud, samt og fortroede

1) Hugo Terlon, der spillede en betydelig Rolle som fransk Gesandt under den nordiske Krig.

2) Aasgaard og Vedenggaard.

3) Jens Bjelke var for øvrigt død allerede 7. Novbr. 1659.

dem, at den polske General war med ald sin Armee fra Gylland kommen¹⁾, og gaf eenhuer 3 Rixdr. med Løffte, at de skulle blifue skat fri, naar Gud gaf Freden, dersom de effterkom hans Befaling og passer paa i Skovgen wed Feldt Marchalchens Hofuit Quarter, naar hand kommer, og dend anden i lige Maader i Skougen ved General Stachis Quarter, naar Oberste Gerstorf med dend polsche General kom, disligeste den tredie i Skougen vid Asach, General Horns Quarter, naar General Mayor Reichwin og Oberst Skade kom, og see deris Løst paa, at de suenske Generaler schulle blifue gifuen Quarter og fangen ført, mens ellers alle de andre Suenske slagen til døde. Han fortroede dem ogsaa at wille bryde op med Armeen den 3. Februarii og marchere til Borge Kircken²⁾. Samme Dag kom Oberst Daub³⁾ og

1) Jørgen Bjelke har villet indbilde dem, at den polske Woywod Stephan Czarniecki, der i Efteraaret 1658 havde ført en Hjælpehær fra Kong Johan Kasimir til den jydsk Halvø, og hvis Navn var blevet berømt baade paa Grund af hans Heltemod og hans Troppers Vildskab, var kommen til Norge. Czarniecki var paa denne Tid slet ikke længere i Danmark, men kaldt tilbage af sin Konge til Kamp mod Russerne.

2) Lige Ø. for Fredrikstad, hvor det afgjørende, i det følgende omtalte Slag stod 6. Febr. 1660.

3) Oberst Taube.

en polsk Mayor med Rytteri, sterck tilsammen 300 Mand, fra det suenske Leyer, som recognoserte og icke fornåm nogit Parti af de Nordsche, førrend de saag uden for Frederichsstad tuende Esquadroner af Oberst Skadis og Oberste Brochdorfs Regimenter med sambt Lieut^{nt} Gerstorf med 50 Ryttere, holdendis hoess General Lieut^{nt} Bielcke, som strax befoel, at de trende af de største Støcker paa Wolden ¹⁾ blef fyret scharp paa be^{mte} suenske Partier, huilcke da i en Hast vende om, og der det kom paa Vejen under be^{mte} Borge Kircken, da fick een Salve af General Lieutnants Fyer Rør i Mørckningen, og i en Hast brød Gierdet, kom paa Flugt igiennem Skoven, hvor 40 Pollacker blef forvildet og raabte Quarter, som blef dem gifuen af General Lieutⁿ Bielcke, og strax huer af de Pollackr, som war best bereeden, fiik 10 Rixdr., for at de skulle ride til det suenske Leyer, ligesom de war sluppen, og formahne alle de andre Pollacker i Leyret, at de skulle tage dem Ware for den polsche General at komme i hans Gewalt. Saa kom de samme 5 polsche Ryttere tilbage og hafde med sig 80 andre

¹⁾ Fredrikstads Vold.

Pollacker, som General Lieutenant strax sende fra sig til Fredericks Stad og derfra ofuer til hans Residentz i Bradtzberglehne og lofuit dem med it fragtit Skib at lade fare til Dantzic.

Om Morgenen tilig den 4. Februari stilte General Lieu^t. Ordre, at hans Leyer blef trancherit med store og graa Trær, som var huggen ligesom frische Ryttere, op paa huer . . . ¹⁾ . Blef commenderit først Oberste Brochdorf med hans Esquadron Fodfolck og Oberst Lieut. Kock med Draguner paa den eene Side, nest hoes ham paa Weyen fra det suenske Leyer Captein Hans Reichvin med halfandit hundrit Søldatter paa den eene Side i Schovgen og paa den anden Side Vey Fougden Daud Lut med 100 Land Draguner, sampt og paa Weyen imod Friderichs Stad blef Oberste Skade commenderit med sin Squadron at defendere Passen og secondere be^{mte} Oberste Brochdorf. Nest ham paa den høyre Side blef Mayor de Fris (?) commendert med to Compagnier til Fods. Feldt Støcherne blef stilt paa Kircke Gaarden, og ned under Mayor

¹⁾ Her er i Haandskriftet ladt Plads aaben til et Ord.

Urne¹⁾ og Captein Mesting med deriss Compagnier. Imellem de trende Poster stod Oberste Giedde i Dalen med Rytteriet, og paa it høyt Bierg blef sat Bønderne med deriss Fahner for huert Compagnie og Mayor von der Møllen med en Esquadron til Fods vel trancherit for at secundere Bønderne, om de schulle blifue attaquerit af Fienden. Dereffter om Morgenent tilig blef Oberste Gerstorf og Oberstl. Giedde med et Parti paa 500 Mand til Hest og Fods commenderit, som slog de suenske Forvagter paa Flugt ind udi derriss Leyer, huoraf tuende skonsche Ryttere kom og berettede, at udi Leyrit war stor Frycht, huorfor Generall. Bielcke commenderit een Lieutenant til Hest med it sterck Parti Ryttere at recognosere henimod det suenske Leyer og saa lod stille paa det høyeste Bierg uden for sit Leyer trende Feldt Støcker affyret, og blef strax suaret paa dend høyeste Post uden for Halden med 3 Støcher, men dend suenske Commendant udi deriss Leyer lod fyere dertil it Støcke, ligesom schulle høriss for suensch Løssning. Efftersom Generall. Bielcke icke i nogle Dage hafde

¹⁾ Johan Urne.

bekommit Kundschaab fra Ober Commendanten paa be^{mte} Halden ¹⁾), saa efter Krigs Raad holden resolverte at wilde opbryde med Armeen, sterck 1100 Mand til Fods og 350 Ryttere med Draguner og 1800 Bønder, om Midnadtz Tid og sette sig med Armeen uden for det suenske Leyer, i Meening at de suenske Generaler schulle quitere Beleyringen og med deriss Armee, som war megit sueckit, retirere ind udi Suerrig, og huiss de icke det gjorde, da wilde hand marchere ofuer Grønsund og slaa sit Leyer ved Tone Kirke. Om Natten bekom hand Bref fra hans Faderss welbe^{mte} Cancellers Fogit paa Wedengaard, at een Generals Person war kommen til General Stacke og blef sat for Bord Enden og General Feldt Marchalchen saa vel som General Stacke satte dem saa langt nedenfor, at wel tre eller fire kunde sidde imellem Bord Enden og dem. General Mayor Reichvin kom ind til General Lieut^{nt} og spurde, om hand vilde nu strax marchere, efftersom det war Midnatztid. Hand fick til Suar at skulle læse det Bref, huoraf hand icke kunde forstaa Meeningen. Saa sagde General Lieutnant:

¹⁾ Tønne Hvitfeldt.

om det er dend suenske Konge, saa bryder hand strax op med Armeen, og møder hand oss, da slaar hand os letteligen paa Flugt og Bønderne neppelig skal kunde frelsis, huorfor hand holdt for raadeligst at blifue i Trangementit og forwagte Kundschaß med det commenderit Parti Ryttere og saa med Kundschaßsmænd, som schulle gaa igiennem Skovgen. Hand bad General Mayoren at wilde lade fornehme, om Patrollen var indkommen. I det samme kom dend og berettet, at Partiet til Hest kom effter i fuld Galop. Der Lieutnanten var kommen, sagde hand, at dend gandsche suenske Armee kom effter, lige saa sagde og Kundschaßs Mændene.

General Lieut. hafde neppelig faait sine Trouper sat, førrend at dend suenske Armee war rangerit paa Iisen uden for Leyret og begynte at ahnfalde først paa Oberste Broechdorfs Post. Da blef General Mayoren commenderit at forblifue paa Kirckegaarden, imidlertid General Lieut^{nt} begaf sig til Hest hen til Oberste Skade og ordinerte, at Brochdorf blef secunderit sambt ogsaa aff Oberstl. Koch i Flancken paa Fienden. Der hand kom til Kircken, da raabte General Mayoren, at der war Forrhæderi. Hand sprang fra sin Hest og

spurde: huad Forræderi; saa suarede General Mayoren, at Styckerne kunde ey affyris. General Lieut^{nt} befoel Støck Lieutnanten at schulle lade see til Krudhorne og befant, at Røenaallerne war afbrøt. Saa fick hand af een Søldat een sterck Syll, som blef afhuggen, og Rødnaalerne stødt neder i Krudet og Fenge Krud gifuen paa. Hand stilte self Støckerne paa Fienden, og traf, at een huid Fahne falt neder. Saa sagde hand til General Mayoren: wi faar nest Guds Hielp Victoria i Dag, og reed hand til Bønderne, formahned dem at blifue staaendis og see deriss Løst paa, at hand med Officerer og deris Børn skulle fegte i Dag imod de Suensche for Kongen og Fæderne Land. Hand lofuede dem, at de ey skulle blifue ført imod Fienden saa nær, at de skulle faa nogen Schade, hafuendis commendert Oberste Otto Sckade med sin Esquadron Fodfolch at commedere een Corporal med 6 Musqueterer paa een smaal Wey forbi hans Post at hugge Trærne af ofuer Weyen igiennem Skougen under it høyt Bierg, huorpaa hand hafde commenderit 70 Bønder til Corporalens og Soldatternis Beschiernelse, og paa det at Fienden icke schulle falde ind udi hans Leyer, hafde hand ogsaa commendert Captein

Hans Reichvin med 150 Soldatter i Skovgen paa den eene Side og Capteinen ofuer be^{mte} Land Draguner, som forskrefen. Generall. Bielcke, seendis, at de Suensche faldt sterck ahn paa Oberste Brochdorfs Post, commenderte hand Mayor Johan Urne og Captein Mesting med deriss Compagnier sambt og Captein David Magnis med sit Compagnie Fyer Rør at marchere og følge hans effter, som hafde lefuert dem til huer Compagnie fire Fahner, som Fienden kunde see og ey tage sig Ware, førrend deriss Rytterwagt blef gifuen saadan en Salve af Fyer Rør paa det Parti, som holdt udenfor de Suensche, som fulde ahn paa Brochdorfs Post, at ickun fem blef sidendis paa deriss Hester. Der General Lieut^{nt} self fuldte effter og faldt ahn paa de Suensche, som attaquerede Brochdorf[s] Post, og i een Hast retirerte til deriss Feldt Attolleri og Rytteriet, som holt derhoess, 4000 sterck, huorfra ey blef commenderit nogit Parti, enddog hand lod gifue Salfuer af Musqueter kryss wiis paa dem saa vel som paa det suendsche Foed Folch, som attaquere, og saa marcherte igiennem Skougen igien ind udi sit Leyer. Dereffter kom it Parti suensche Ryttere og Draguner paa dend be^{mte} smale Vey under

det høye Bierg, skiød Corporalen ihiel og satte dem paa Veyen till Frederickstad unden for Oberste Schadis Post, ligesom at wille forhindre Retraiten til Byen, men siden war nogle suenske Officerer til Hest reedet op til Warmen ¹⁾ paa det høyeste Bierg for at see den nordsche Leyer ofuer og muligens indbildte dem, at Bønderne war Søldatter, efftersom de blef staaendis paa deriss Post rangerit med deriss Fahner Compagni viiss, huorfor de Suenske i Mørckningen med deriss Armee marcherte ofuer Isen til Huussgaarderne med mange deriss queste og effterlod ungefehr 150 døde foruden 500 queste, som de medtog til bemelte Huussgaarder, huor de fick Kundschaft fra Oberste Anreb ²⁾, at de beleyrede hafde giort Udfald af Halden, udplyndret og ruineret deris Leyer Synden for ³⁾, huorfor de retirerte om Natten did til deriss Leyr. Quinderne udi bem^{te} Huussgaarder berettede, at hafue verrit indført udi een Stue een tyck Mand, som hafde een sort Fløyels Kiol paa og een Guldkiæde om

¹⁾ Varden?

²⁾ Oberst Gustav Anrep.

³⁾ Om dette Udfald 6. Febr. 1660 samtidig med Slaget ved Borge Kirke se Munchs Saga I, 110, og Krag S. 28.

Lifuit, saa og at fornehme Officerer gick ind og ud med Taarerne paa Kinderne, og een Trompetter, huiss Handen var skut af, staaendis udenfor sagde: jeg vil gierne døe, maa min Herre lefue. Siden blef dend samme Generals Liig i en Kiste ført, og derhoess commenderit een Corporal med 12 Musqueterer, huoreffter fuldte Karler paa deriss Hester, som førte hand[s] Hester paa Lande Veyen igiennem Bahuuslehn til Gottenborg. Saa blef continuerlig canonerit og bombarderit, indtil General Feldt Marchalchen omsider fick Kundschab, at Gud hafde kaldit Kongen¹⁾, og at Secours med Oberst Wissborg war kommen til Rackestad fra Christiania. Da forlod hand Beleyringen for Halden i it megtig Tøy og Regn Weyer²⁾ og retirerte med Armeen nesten ruinerit, hafuendiss effterlat tuende halfue Cartour sprengt i Stycker og dend største Fyr Mørser siunchit under

1) Hvis denne Sætning ikke stod, maatte man efter hele det foregaaende antage, at Bjelke havde troet, at den saa hemmelig omtalte svenske Officer var selve Kongen. Forskjellige lokale Sagn lader ogsaa Karl Gustav falde ved Beleyringen af Halden (Krag S. 33 f.). I Virkeligheden døde han i Gøteborg 13. Febr. 1660.

2) Om Opgivelsen af Haldens Beleyring se Munchs Saga I, 116, og Krag S. 32.

Iisen paa Iidefiord udenfor Haldenn den 23. Februari 1660. ¹⁾

Frederich den Tredie, med Guds Naade Danmarchis, Norgis, Wenderss og Gotters Konning. Wor Gunst tilforn. Efftersom Freden imellem os og Kongen af Suerrig er sluttit den 27. May, og Evacuationen derpaa schal følge og fuldkommelig at vere endet effter sex Uger effter fornd Fredtz Slutnings Dato, som hoesfølgende Punct af Freds Fordragit videre udviser, thi hafuer du dig dereffter at rette og med ald Hostilitet at lade ophørre og Fæstningerne saa vel som Skandtzerne sambt Grendtzerne forsuarligen og trolig at besette og Soldatesken at lade forlegge udi Quarterer indtil paa videre voris naadigste Anordning. Dermed skeer wor Villie, befahlendis dig Gud. Skrefuit paa vort Slot Kiøbenhafn den 28. May A° 1660.

Under vort Zignet

Frederich.

E. Krag.

¹⁾ Herefter er i Texten en tom Plads, uden Tvivl beregnet paa at udfyldes med en Fremstilling af Grunden til det følgende Brevs Afsendelse.

Generall. Jørgen Bielche verrendis kommen til Kiøbenhafn, da tilsagde hans kongl. May^{te} ham Rigens Raads¹⁾ til General Lieutnants Bestilling og Besoldingr, og at hand skulle beholde Bratzberglehn²⁾ for aarlig Afgifft som tilforn i hans Liffs Tid, huoreffter hand bekom effterschreffne Befaling³⁾.

-
- ¹⁾ Det var først efter Regeringsforandringen, at Jørgen Bjelke blev udnævnt til Rigsraad, idet han aflagde sin Ed som saadan 22. Novbr. 1660 (Danske Samlinger 2. R. II, 129). Han blev tillige Vicepræsident i Krigskollegiet.
- ²⁾ Her maa sikkert mangle Ordet: fri (for aarlig Afgift). Der er bevaret en Afskrift af et Brev fra Bjelke til Erik Krag, som urigtig har Datum: Kbhvn., 11. Januar 1660, men som vel maa være fra Novbr. 1660, hvori han siger, at han ikke har den Lykke at være saa vel hørt som andre, der lover Kongen store Intrader, og hvori han beder om fremdeles at maatte faa Bratsberg Len frit for Afgift paa Livstid. Rigsark., Indkomne Breve til Kanc.
- ³⁾ Herefter har senere været tilskrevet, med samme Haand som det øvrige, følgende delvise Gjentagelse, der dog atter er bleven overstreget: »hafuendis allernaadigst tilsagt ham Rigens Raads Bestilling til Generall.'s Charge med sampt aarlig Besolding og Befalingsmans Bestillingen ofuer Bratzberg Lehn, og at hand skulle nyde Indkomsten aarligen 5000 Rixdr. i hans Lifstid til hans Bekostnings Afbetaling in Summa 96,600 Rixdr. og til Recompense«.

Os elschel. erlig og welbyrdig Jørgen Bielche, vor Mand, Raad, bestalter General Lieut^{nt}, Assessor udi Krigs Collegie og Befalings Mand ofuer Bradtzberg Lehn.

Frederich den Tredie, med Guds Naade Dannemarchis, Norgis, Vendis og Gohters Konning. Wor synderlig Gunst tilforn. Efftersom vi naadigst hafuer ahnbefallit oss elschelig Ofue Bielche, vor Mand og Cancellor udi wort Rige Norge¹⁾, med forderligst at begifue sig derop til Riget, saa hafuer I de hannem her ahnbefalede Commissioner i hanss Sted at forrette og effterkomme. Dermed skeer vor Villie, befalendis Eder Gud. Skrefuit paa [vort] Slot Kiøbenhavn den 17. Decemb^r Anno 1660.

Under vort Zignet
Friderich.

Dernest²⁾ naadigst betroed welbe^m Rigs Raad Bielche med Rigens Skatmester Hr. Hanibal Sehested en Commission effter hans Proposition.

1) Ove Bjelke var 8. Decbr. bleven udnævnt til norsk Kansler.

2) I Randen er skrevet: in Anno 1661.

1. At huer fuld Gaard udi Norge schulle regniss for toe Schippund Tønge og deraf gifuis aarligen tolf Rixdr. i Skatt. Huorimod Rigs Raad Bielche troschuldigst remonstrerte, at de fleeste fulde Gaarde befantis meget ringere paa Landschylt, syndenfields saa som 3 a 4 Huder, 3 a 4 Pund Smør, og nordenfields $1\frac{1}{2}$ Pund, undtagen i Bergenhuus Lehn 3 Løber Smør og andre høyschuldige, i Serdehlshed Odelssgaarder udi Vester Lehne, huor af huer fuld Gaard gafuis 4re Rixdr. aarligen og til Hielpning Schat af huer Slags Landgilde og for fuld Gaards Taxt en Rixort, at derfor effer fornd Hr. Rigens Skatmesterss Proposition alle Jordebøger, Skatte Mandtaller og Regementz Ruller schulle omschrifuis og forandris til ferre fulde, halfue og øde Gaarder, Skatterne ey til meere end som tilforn in A^o 1653 effer forige Statholderss sl. Her Gregers Krabis og eenhuer Hofuit Lehns Mands med be^m Jørgen Bielchis troschuldigste Erclering i Commissionen¹), sambt Regenterne till Suechelse og mange Opsiddere paa de høyschuldige Gaarder til Fortrøchelse fra deris Odel og Eye og til Bettle Stauf-

¹) Jvfr. ovfr. S. 68.

fuen, som aldt ved rigtig Bereigning blef beviist, og dog bragt til Weye, at alle Gaarder schulle besigtigis af dertil commiterede og i Skat ahnslagis høyere¹⁾. 2. At eet General Commissariat²⁾ kunde oprettis i Christiania og alle Skatter did føris, som Jørgen Bielche beviiste strax at kunde blifue schadeligt for hans kongl. May., om Pengene kunde foru-løchis under Vegs ofuer Fielden og stoere Vand til Søes, og Bønderne til stoer Besuering, som schulle bære paa deriss Rygger eller føre paa Hester, samt Officerer og andre til stor Bekostning og Fortred.

Paa Foraarit³⁾ lod hans kongl. May^{tt} naadigst Hr. Rigs Raad Bielche befale ved Premier Minister hans grefuelig Excellence Herr Christian Rantzov at blifue hoess sig (efftersom Rigens Skatmester og andre, som vare bekiente, schulle følge med

1) Efter Forhandlinger i Skatkammerkollegiet paabødes ved kgl. Ordre af 17. Januar 1661 Nedsættelse af en almindelig Landskommission, hvis Hovedopgave skulde være at indrette Jordebøger over alt offentlig og privat Jordegods. Medd. fra det norske Rigsarch. I, 50 ff.

2) Jfr. om dette Embede Aarsberetn. fra Gehejmearch. II, 168.

3) I Randen er skrevet: 1661.

hans kongl. Høyhed til Arfue Hyldingen i Norge)¹⁾, ham til Fortred og Schade ved Intrader af Lehnet, huor ham resterede 3000 Rixdr., og ved dend store Forstrechning, hand hafde giort fattige Officerer hoes sig i Fiendens Land, som beløb in Summa 23000 Rixdr. Imidlertid blef ogsaa inquirerit om hans Forhold udi Norge, mens ham til diss store Ære formeedelst Indbyggernis Øndsche, at hand maatte komme op til dem igien, saa hans Missundere og U-Wenner kom skamfulde ned til hans May^{te} igien.

Disligeste effterat hans kongl. Høyhed war løchelig kommen fra Norige til Kiøbenhafn, udi hans kongl. May^{ts} Nerverrelse, som hafde paa Slottit forsamblit hoes sig Premier Minister, Cancellor Hr. Petter Rez, Rigens Raad Hr. Olluf Pasberg, Herr Niels Trolle, Herr Hendrich Bielche og Rentemester Christoffer Gabel, da derhoes Rigens Schatmester proponerte, at Lehner, Residentzer og Jordegods kunde udleggis til Creditorer og diss større Skat paaleggis, huorimod Hr. Rigs Raad Bielche troschyldigst remonstrerte,

1) Christian V's Arveylding i Christiania fandt Sted 15. Aug. 1661. Medd. fra det norske Rigsarch. I, 28 ff.

at ved Udleggit kunde die paa Skat Cammerit og fleere faa stoer Profit og hans May^{tt} tabe sin Credit inden og udenlands til Indbyggernis Ruin, huorfore bedre at sette Lehnerne paa høyere Forpachtning, som hans kongl. May^{tt} naadigst behagede¹⁾).

Wi Friderich den Tredie, med Guds Naade Danmarchis, Norgis, Wendis og Gotters Konge, Hertug udi Slessvig, Holsten, Stormarn og Dytmerschen, Grefue udi Oldenborg og Delmenhorst. Wor synderlig Gunst tilforn. Vider, at vi naadigst till først kommende Philipi Jacobi udi nerverrende Aar agter at lade giøre Forandring med vort Eder hidindtil anbetroede Bratzberg Ampt. Saa er voris nad. Ville og Befaling, at I til samme Tid till oss elschelige Johan Friderich Marchalch til Hatløche²⁾, vor Mand og Tienner,

1) Herefter har maaske Jørgen Bjelke selv begyndt at tilføje en Sætning, hvis første Ord sikkert har været: men, hvilket dog atter er udvisket lige som det følgende ulæselige Ord. Sandsynligvis har han villet sige, at Godsudlægningen til Kronens Kreditorer dog fandt Sted. Jvfr. Bemærkningerne i »Hr. Jørgen Bjelkes Akter« (Nye Danske Magazin II, 132). Det paafølgende Kongebrev er ved en lille tom Plads skilt fra det foregaaende.

2) Johan Friderich Marschalck til Hutloh (ikke Hatløche), f. 1618 paa Bremervørde i Bremen Stift, død 1679 som

bem^{te} Bratzberg Ambt tilbørligen ofuerlefferer med een rigtig og fuldkommen Jordebog af Eder unterschrefuen, saa og huis Inventarier, Brefue, Registerne og andet desslige, som der nu findes og bør at ladis og ofuerlefferis, huoreffter I Eder hafue at rette. Befalendis Eder Gud. Schrefuet paa voris kongl. Residentz udi Kiøbenhafn den 13. Aprill A^o 1662¹⁾.

Under vort Zignet
Friderich.

Hans kongl. May^{tt} blef indbildet, at paa Schat Cammerit ey kunde findis Midler til at betale General Major Reusensten²⁾ for Arbeyde paa Castelet, eller noget Gods at kunde afhendis

Stiftamtmand i Bergen og Norges (sidste) Kansler. Han havde 1653 ægtet Jørgen Bjelkes Søster Margrete. Se om ham Tidsskrift f. norsk Personalthist. I, 189 f.

- 1) 4 Dage efter, 17. April 1662, gav Frederik III ham en ny Bestalling som »vor Rigens Raad«. Det hed i Brevet endvidere, at da Kongen var til Sinds at gjøre Forandring med det Len, han hidtil havde været forlenet med, og sætte det paa en vis Forpågning eller employere det anderledes til sin Nytte, saa bevilgedes der Jørgen Bjelke 3000 Rdlr. til aarlig Pension. Rigsark., Topogr. Saml., Samsø.
- 2) Den bekjendte daværende Oberst, senere Generalmajor Henrik Ruse, der 1661 sluttede Kontrakt med

for reede Penge uden Bratzbergs Lehnss Residentz og Saugmøller, derfor at lade Rigs Raad Bielche tilbiude Callundborg Lehn med lige Condition, som hand troschuldigst samtøckte, med Vilkor naar Rigens Drostis sin hkiere Hustrues salig Faders u-myndige Børn hafde nøt Indkomsten it Aar effter hans kongl. May^{ts} allernaadigste Benaadings Bref derpaa¹⁾. Menss dess u-anseet blef Premier Minister Hr. Gref Rantzov med Rigens Skatmester og de to Rentemestere²⁾ forsamlede i Raadstuen og wille strax hafue sluttit Kiøb³⁾ med Nicolaus Poulsen⁴⁾ og Borgemester i Tønsberg⁵⁾, som bød kun 6000 Rixdr., dersom

Regeringen om Anlægget af Kastellet ved Kjøbenhavn. Det var ikke muligt at skaffe ham rede Penge for hans Arbejde, og Bøvling Gods i Jylland blev derfor udlagt til ham. Se Nielsen, Kbhvns Historie og Beskrivelse V, 10—14.

- 1) Jørgen Bjelke havde 18. Juni 1661 ægtet Magdalene Sibylle Gersdorf, en Datter af den kort i Forvejen, 19. April s. A., afdøde Rigshofmester Joakim Gersdorf, der siden 1658 havde været forlenet med Kalundborg.
- 2) Christoffer Gabel og den tidligere Generaltoldforvalter og Admiralitetsraad Henrik Müller.
- 3) Næmlig om Bratsberg.
- 4) Nicolaus Povelsen, Landkommissarius i Norge. Medd. fra det norske Rigsarch. I, 52.
- 5) Anders Madsen, Borgmester i Tønsberg. Anf. Skr. I, 43.

Rentemester Møller iche hafde advarit dem, at Bielche schulle ville advare hans kongl. May^{tt} om at verre altfor lidet, effterdi hand hafde aarlig deraf to tusinde Rixdr. Derfor lod die begiere, at hand ville komme til dem paa Raadstuen, og siden vilde vide hans Betenchende. Da begierte hand at maatte faa Residentz og Saug Møller til Afkortning i sin underd. Fordring og lofuede at skaffe hans May^{tt} lige saa megit til Indkomst som tilforn, nembl. aarlig 20000 Fyrdeller ¹⁾), huorfor hans kongl. May^{tt} allernaadigst bevilgede hannem Skiøde paa be^{nte} Residentz og Saug Møller og befoel, at Schiødet skulle forferdiges paa Schat Cammerit, som hand og bekom ²⁾), mens iche Forlehnings Bref paa Callundborrig Ambt.

Dereffter var Bielchis troeschyldigste Betenchende i Krigs Collegio og i hans kongl. May^{ts} Nerverrelse, at den gevorben Militie til Hest og

1) Fyrreplanker.

2) Skjødet udstedtes 27. Septbr. 1662. Rigsark., Fortegnelse over Udkast til Skjøder. I »Hr. Jørgen Bjelkes Akter« hedder det, at han fik det, fordi han lod sig afkorte sin resterende Besolding og 8000 (ovenover er skrevet: 3000) Rdlr. rede Penge.

Fods kunde afftachis undtagen Lif Garden af Officerer og det nordsche Lif Regiment, og de Midler i den Sted ahnvendis paa Aarlog Schibene, huormed Riger og Lande kunde holdis sammen og med een Land Militie saa som udi Norge. Disligeste at med Arbeyde paa Friederich Odde, Nachschov og Nykiøbing kunde opholdis, indtil Residentz Staden Kiøbenhafnn med sambt Cronborrig og Gløchstad saa og de andre Fæstninger i Holsten var bragt i Defention, og at dend Skandtze i Vendsyssel¹⁾ kunde blifue reparerit for Communicationen med Norge. Saa blef Rigs Raad Bielche tilspurt af General Mayor Tramp, om hans kongl. May^{tt} kunde forlade sig paa sine Undersaatter²⁾, huortil hand suarede tilbørligen

1) Ved Hals.

2) Som bekjendt var Spørgsmaalet om Hærens Aftakning et vigtigt Stridsspørgsmaal i de første Aar efter 1660, idet Militærpartiet i Modsætning til Hannibal Sehested og, som det ses af Texten, ogsaa til Jørgen Bjelke hævdede, at en stor Hær var nødvendig for det nye uindskrænkede Kongedømme. Interessante er nogle Udtalelser i et Brev fra Sekretæren i Krigskollegiet, Herman Meier, til Feltmarskalk Hans Schack, fra 1662, hvori det hedder: »Die wenige Milice, welche ist die

og temmelig hart, som hans kongl. May^{tt} i Naade optog, gich af Krigs Colligio og befoel Bielche at trine ind i Carosen til sig. Saa bad Bielche allerunderdanigst, at hans kongl. May^{tt} ville i Naade optage hans Votum og icke tilstede, at de andre schulle bringe ham i nogen U-Naade. Hans kongl. Ma. allernaadigst suarede, at de ingen Schade schulle gjøre ham, og sielf vel var i samme Meening, mens de andre var saa mange, som siden ofuertalede hans kongl. May^{tt} til at sende General Lieutnant Claus von Alefeld op til Norge at commendere Militien¹⁾ og Johan Christoffer von Kiørbitz, øngste Rigens Raad, at

realleste Assurance des königl. Erbhauses, wird in allen Neid und Hass gestellet«. I Begyndelsen af samme Brev hedder det: »Herr Jurgen Bielche wil sich nichtes annehmen«. Rigsark., Hans Schacks Papirer. Jvfr. om Generalmajor Joackim Trampes Holdning Becker, Saml. til Frederik III's Hist. I, 282.

¹⁾ Allerede 23. Decbr. 1660 var Generallieutenant Claus Ahlefeldt bleven udnævnt til kommanderende General i Norge og var rejst derhen 8 Dage efter. I Januar 1662 rejste han tilbage til Norge efter et Ophold i Kjøbenhavn, men fik i Aug. s. A. atter Forlov at rejse til Danmark. Aarsberetn. fra Geheimearch. VI, 256. Becker, Saml. til Frederik III's Hist. I, 274. Norske Tegnelser.

gifue Rigens Marschalchs Bestilling og Rang ofuer hannem ¹⁾, huorimod hand allerunderdanigste protesterede og erlangte hans May^{ts} allernaadigste Resolution, at det var en civil Bestilling, og Løffte, at ey nogen Militairs Charge skulle faa Rang eller Avancement ofuer Militien ofuer hannem nest Feldtherren ²⁾ sambt og at beholde General Lieutnantz Charge. Mens hans kongl. May^t blef ofuertalit til at underschrifue Rigs Raads Bestilling (huorudi blef udelat General Lieutnants Charge og Befalingsmands ofuer Callunborg Lehn), som blef ham tilsendt fra Schat Cammerit, effterat hand var hiemkommen fra Colding og hafde med

¹⁾ Ved en d. 10. Oktbr. 1662 udkommen ny Rangordning var baade Statholderen i Kjøbenhavn Frederik Ahlefeldt og Rigmarskalk Johan Christoffer v. Korbitz satte foran Rigsraaderne. Den Misfornøjelse, som herved fremkaldtes blandt disse, bevirkede vel, at Christoffer Urne og Niels Trolle rykkede op foran Korbitz ved en ny Anordning af 29. Novbr. 1662, men Jørgen Bjelke blev staaende langt nede i Rækken. Fogtman, Kgl. Reskripter I, 109. Danske Magazin V, 32. Becker I, 310. Jørgen Bjelke kom efter Frederik III's Død tilbage til denne Sag i et Brev til Oversekretæren Peder Schumacher af 26. Aug. 1670. Rigsark., Griffenfjelds Sager, Fasc. 16.

²⁾ Hans Schack.

Rigens Raad Otte Krag ledsaget Cur Førstinden og Cur Prindsen af Saxen til Kiøbenhafn ¹⁾).

Dereffter blef hans kongl. May^{tt} ofuertalit til at udlegge til Rentemester Møller Callundborg Lehns Ladegaard og hans Ambtmands Bestalling derofuer imod hans kongl. May^{ts} allernaadigste Benaadings Bref, gifuen salig Rigens Drostis Arfvinger, og allernaadigste Tilsagn wed Rigens Skatmester, at Bielche schulle blifue forlehnit dermed og nyde fem tusinde Rixdr. aarligen i sin Lifs Tid til sin Betaling for resterende Fordring, som beløb da 56600 Rixdr. Huorimod saadan hans Fortrøchelse med U-Ret fra hans General Lieutnantz Charge og Besolding med sambt hans underdahnigste Fordring til sin Gields Afleggelse hand allerunderdanigste supplicando sig besuerede

¹⁾ Jørgen Bjelke maa dog her have blandet Tidspunkterne sammen. Som ovfr. S. 172 omtalt, var hans Ud-nævnelse til Rigsraad dateret 17. April 1662; derimod var det først i August 1663, at han og Otte Krag sendtes til Kolding for der at møde Kurfyrstinde Magdalena Sibylla af Sachsen og hendes Søn Kurprins Johan Georg, der var paa Vejen til Kjøbenhavn for at fejre den sidstes Forlovelse med Frederik III's Datter Anna Sophie. Becker II, 13. Danske Samlinger 2. R. II, 148.

og erlangede kun underschrefne Commissions Bref paa Callundborg og Tudsze Herridt, som følger, og Rentemester Møller blev udlagt Gods i Draxholms og Sæbygaars Ambter ¹⁾).

Wii Friderich den Tredie, med Guds Naade Danmarchis, Norgis, Wendis og Gottis Konning, Hertug udi Slessvig, Holsten, Stormarn og Dytmerschen, Grefue udi Oldenburg og Delmenhorst. Gjør alle vitterligt, at vi naadigst hafuer commiterit og anbefalit saa og hermed bestiller og forordner oss elschel. Jørgen Bielche til Høfuidtzholm, worriss Raad og Assessor udi Krigs Collegio, til at hafue Inspection med worriss reserverede kongl. Høyhed og Regalia ofuer det af oss afhendte Callundborg Ambt og Tudsze Herrit udi Holbechs Ambt saa og Samsøe, thi schal hand udi samme hans Bestilling werre oss som sin sovueraine Konge og rette Arfue Herre lydig, huld og tro og udi alle Maader wide og ramme vor og woriss kongl. Arfue Huusis høy kongl.

¹⁾ 14. Juni 1664 fik Henrik Müller Skjøde paa Dragsholm Gods og Sæbygaard Amt og Gods. Rigsark., Topogr. Saml., Dragsholm.

Respect og Reputation, dessen Gavn og beste Fordeel med største Flid og Iffuer søge fremme og befordre, ald Schade og Forderf derimod af yderste Magt og Formue hindre og afverge, saa og huis hand der udi Forfahring bringer oss straxen foruden nogen Undseelse tilbørligen ahnbringe og obenbare etc. Gifuet paa vorris kongl. Residentz udi Kiøbenhafn den 19. Octobr A^o 1664.

Under vort Zignet

Friderich.

S. Hondorff.

Rigens Skatmester blef schichit i Ambassade till Francherig¹⁾, og Primier Minister blef suag, som lofuede, om Gud ville gifue ham sin Helbred, da schulle bedre tage i Acht Rigs Raads Bielchis Betenchninger end som tilforn, huoreffter Gud kallede Primier Minister²⁾.

1) I Randen er skrevet: in Anno 1665. I Novbr. 1665 rejste Hannibal Sehested som Gesandt til Nederlandene og Frankrig.

2) Premierministeren Grev Christian Rantzau døde allerede 8. Novbr. 1663. Leonora Christina skriver om ham: Døden var hannem meget bitter. Jammersminde, 3. Udg., S. 21.

Salig Rigens Drostis Hr. Jochum Gersdorfs Børns Formyndere allerunderdanigste supplicando søgte ¹⁾ at maatte faa endelig Afregning paa Skat Cammerit andlangendis dend salig Mand troemeente Forstrechning i Beleyringen, mens kunde ingen naadigst Resolution og Befaling bekomme, af Aarsage at hans kongl. May^{ts} blef indbildit, at Arfvingerne skulle blifue schyldige, førrend at sambtlige Formyndere bekom hans May^{ts} naadigste Missive og Befaling at schulle annamme Trudsholms Gaard og tilliggende Gods og lade afkorte i den salig Mands u-myndige Børns og Rigs Raad Bielchis underdanigste Fordring for forⁿ tromeente Forstrechning, huortil de andre Formyndere ey ville resolve, fordi behøfuedis reede Penger til at contentere Creditorer, og som Rigs Raad Bielche hafde verret nød til som eneste myndige Arfuing af en Part Creditorer at afhende Gaarder og Gods, effterdi hans May^{ts} allernaadigste Assignation i Trundhiems Told var blefuen ophæfuet, saa erlangede hand hans kongl. May^{ts} allernaadigste Bevilging at bekomme allernaadigste Skiøde paa Trudsholms Gaard og Gods

1) I Randen er skrevet: in Anno 1666.

imod sin h:kiere Hustrues Anpart i Fordringen og sine tre Aars resterende Besoldings Afkortning og sin Revers paa huis meere beløb at skulle af tilkommende Besoldning afkortis¹⁾).

Hand fich da Leylighed i dybeste Ydmyghed at remonstrere for hans May^t, huor offte war practicerit af dem paa Skat Cammerit til sin og sine u-myndige Med Arfuingerss Fortrøchelse fra deris timelige Welfærdt, i Erche Bispens sl. Doctor Hans Suaniss og Hr. Juchum Irgens²⁾)

1) 9. Marts 1666 gav Frederik III Kammerkollegiet Ordre til at gjøre Afregning med Jørgen Bjelke for hvad der kunde tilkomme ham af hans resterende Lønning og for hans Anpart i afd. Joakim Gersdorfs Fordringer. Efterat Kollegiet Dagen efter havde opgivet, at der tilkom Bjelke 4 Aars Pension fra 1. Maj 1662, i alt 12,000 Rdl., tilskrev Kongen det 7. Aug., at han havde bevilget ham Trudsholm Gods i Voldborg Herred i Roskilde Amt til Betaling for de ham skyldige 16090 Rdl. Hvad Trudsholm beløb sig til mere end denne Sum, maatte Bjelke beholde frit mod at afkortes ham aarlig i den ham bevilgede Pension, dog at han udstedte sin Revers derfor. Skjødet udstedtes 9. Aug. Rigsark., Topogr. Saml., Trudsholm.

2) Den bekjendte Hollænder Jochum Irgens, der en Tid var Christian IV's Kammertjener og senere tjente betydelige Summer paa de norske Bjergværker. For sine Forstrækninger til Kronen fik han udlagt Vestervig Kloster.

Nerverrelse og begierte, at di ville verre gestendige, huor mange thusinde Rixdr. di hafde forstracht i Beleyringen. Da berettede Bispen om, huor mange tusinde Rixdr. hand og hans Suoger Seig^r Fyren¹) hafde lefuerit ind i hans May^{ts} egit Cammer og dereffter bekommit sl. Rigens Drostis Obligationer derpaa. Det samme gaf Juchum Irgens tilkiende at hafue giort stor Forstrechning. Saa gaf hans kongl. May^{tt} naadigst Befaling, at Afregning schulle giøris, huoraf hans kongl May^{tt} fornam, at deris underdanigste Fordring beløb enda en og firsinds tiufue thusinde Rixdaller, og derfor allernaadigste Schiøde paa Trudsholms Gaard og Gods og sine Med Arfuinger Assignation i Thrundhiems Told aarligen at schulle betalís i ti Aars Terminer. Da fich hans kongl. May^{tt} ogsaa at wide om, at sit Skadisløs Bref og Befaling til Rentemesterne før war blefuen forduldt paa Skat Cammerit, huorudofuer hans kongl. May^{tt} blef fortørnit, gaf allernaadigste Befaling till Cammer Collegiet, at Assignationer schulle udferdigís, og

¹) Ærkebiskop Hans Svane var gift med Marie Fuiren, en Datter af Dr. med. Jørgen Fuiren og Broder til Dr. med. Henrik Fuiren († 1659), Dr. med. Thomas Fuiren († 1673) og Didrik Fuiren († 1656).

de skulle fare ilde, om den blef ophæfuit, som siden blef af hans kongl. May^{tt} allernaadigst underschrefuen og allernaadigste Løffte gifuen, at Rigs Raad Bielchis underdanigste Fordring skulle blifue betaldt og troe erviste Tiennister recompencerit.

Effterdi hans kongl. May^{tt} hafde allernaadigst aldtid gifuet Rigs Raad Bielche fri Acces, saa gich hand ind i det andet Gemach ¹⁾, huor hans kongl. May^{tt} kom hannem imod med en Afridtzning paa Fleckerø Hafn og dend ny Fæstning, som hand hafde ahnlagt paa en Holm og racerit dend gamle Fæstning Christianss Øe, samt spurt, huorfor hand iche hafde ladt fortificere Christianssands Bye. Da suarede hand ydmygst: effter hans May^{ts} egen Ordre og Befaling, dog effter hans egen troschylidigste Ahnleding og Remonstration, nembl. at dend gamle Fæstning war kuns ahnlagt til it Toldsted, huortil alle Slags Last skulle foris fra Christiansands Hafn saa vel som fra andre Ladsteder, og Told gifuis, huorfor hans kongl. May^{ts} Herr Fader salig og høyloffeligste Konge lod føre fra Holland Muremestere og

¹⁾ I Randen er skrevet: in Anno 1667.

Mursteen og paa dend Ø omkring sette en Mur, fem Alne høy og en Alen tyck, som kostede 60 tusinde Rixdr. første Gang og dernest paa Bover imod den tynde Muur 40 tusinde Rixdr., huilchen Muur omkring befantis af Lehns Manden Mogens Arnfeld¹⁾ og ham effter dend Commission, ham naadigst gifuen til eenhuer Hofuit Lehnsmand og dat. den 1653²⁾, at werre gandsche i Smuller nedfalden, og om schulle repareris, da schulle kostes mange tusinde Rixdr. til forgiefuis, effterdi derpaa war kund it grundmuret Huus paa een Klippe saa vel som dend heele Ø, huor ey kunde faais Brøndvand udi dend haarde Klippe, og er nogen Last did ført, mens Christiansand begynt at byggis³⁾ og privilegeris paa een slet Heed, ofuergrod med Lyng og stoere Trær, iblandt smaa Klipper paa en Sandgrund, opførdt af Hafuit, huor nogle Strand Siddere boede imellem Flecherøen, Tordalss og Topdals Elf, huorfra Lasten

¹⁾ Mogens Arenfeld, Lensmand over Agdesiden 1653—54.

²⁾ Den tomme Plads har øjensynlig været bestemt til at udfyldes med den nærmere Tidsangivelse for Ordren. Bjelke har vistnok tænkt paa den store Instrux af 9. Jan. 1653, se ovfr. S. 68.

³⁾ Christianssand var anlagt 1641.

førdtis til nogle faa Kiøbmænd, dertilmed fordi at Christians Ø laa tet under Flecherøen, huoraf huer Schildtwagt kunde med Musqueter schichis¹⁾, og ved den Hafn, som war u-bequem for Schibe at ind og udseigle, huorfor der Cammer Juncher Jørgen Bielche bekom naadigst Befaling, dat. den in A^o 1654²⁾, at schulle verre Commendant paa Christians Ø, u-ahnseet at welbe^m Mogens Arnfeld og hand hafde gifuet al Beschaffenhed beschrefuen og war levert til Kongens Cancellier Her Christian Tomesen Sested, og som ey nogen formodelig Attaque af Engelsche, saa schref hand til kongl. May^{ts} Secreterer Erich Krag at ville forhielpe ham til naadigst Befaling at maatte reyse neder til hans May^{tt} for at kunde giøre udførlig Relation til naadigst Resolution paa Kiøbstedernis underdanigste Supplicationer. Saa blef ham sendt Forlehningsbref paa Audesidens Lehne; imidlertid hafde hand ahnlagt en liden Skandtze udenfor Toldboeden paa Christiansand til Schrech [for] Søe Røfuere, efftersom dend Bye laa u-bequem

1) Fejlskrift for: skydes?

2) Det samme er her Tilfældet som ovfr. S. 185. Befalingen var dat. 18. Marts 1654, se ovfr. S. 73.

under Klipper paa alle Sider til at bringe i nogen Defention, mens effter kongl. May^{ts} naadigste Befaling til Oberste Skort og Ingenieur Geelkerch at besigtige den lille Holm mit udi dend største og beste Hafn under Fastelandit, og derpaa Wand Spring fantis sambt store Jern Ringe, huorudi Schipperne hafde Landtov, saa at Schibene kunde ligge derved.

Der Kirche Commissarien Titus Bølchen ¹⁾ og hans Fader Cammer Raad Doctor Bølcken hafde hørt dend Relation, da gich die schamfuld ud, som hafde bragt fornd Afritzning og giort deris Relation, i Feldt Herrens Her Hans Skackis og General Hr. Axel Urups Nerverrelse. Feldt Herren spurde Bielche, om dend Fæstning iche kunde beschydis af Faste Landit. Da suarede hand at hafde ahnlagt dend for at defendere Schiber i Hafnen og at secunderis af Faste Landit, dertil med at Afridtzningen var ey rigtig. Saa gich

¹⁾ Titus Bülche, en Søn af Frederik III's Livlæge, den senere Præsident i Kjøbenhavn Dr. Peter Bülche, fik 30. Septbr. 1663 Bestalling som Kommissær over Kirkerne i Norge og blev 1665 Borgmester i Kjøbenhavn. Norske Registre. Bricka, Dansk biografisk Lexikon III, 274.

Feldtherren ogsaa ud og ind i det første Gemach, og Herr Axel Urup blef staaendis, sigendis, at hand var indkommen at schulle gifue sit Betenchede om de Pladtzer imellem Klipper, som hand iche hafde seet, med Forundring, at Bielche, som war Assessor i Krigs Collegio og hafde baade werrit Commendant og Gouverneur saa wel som commenderit all Militien i Norige, ey var adverte- terit. Hans kongl. Høyhed Prindtz Christian hafde hørt paa Bielchis underdahnigste Erclering, sagde siden til General Lieut^{nt} Hans von Alefeldt: nu schulle I hafue werrit og hørt derpaa. Hand underdahnigst suarede at hafue udi Krigs Collegio sagt, at der ey schulle foretagis nogit om Bielchis Bestillinger i Norige uden i hans egen Ner- verrelse.

Dereffter kom kongl. May^{ts} Hofmarschalch welbaar. Christoffer Sehested og hans kongl. Høy- hedss Marschalch welbaar. Morten Skinckel til Rigs Raad Bielche og sagde, at hans May^{ts} saa vel som hans kongl. Høyheds Villie var, at hand schulle følge med og opvarte i Nykiøbing udi Falster til Bilagerit ¹⁾, om hans Suaghed af Feber

¹⁾ Kronprins Christian havde 25. Juni 1667 Bryllup paa Nykjøbing Slot med Prinsesse Charlotte Amalie af Hessen.

iche kunde forhindre. Hand suarede: høyt er Herrebud, og at wille underdanigst opvarte om Dagen, indtil hand om Afftenen ved sex slet at Feberen tog hannem. Saa reyste hand med og underdanigst opvartede, til hans kongl. Høyheds og Prinsesse Charlottæ Amaliæ Bilager var holdt, og siden dem paa Reysen ofuer til Møen sambt derfra til Kiøbenhafn igien.

U-eragtit Her Rigers Raad Jørgen Bielchis udførlig Relation ¹⁾, saa bragte alligevel Cammer Raad Bølchen til Weye, fordi hans Søn Titus Bølchen hafde faaet Borgemesters Laurs Christensens Datter til Echte ²⁾, een Commission og Befaling til hans høye Excellence Herr Statholder Uldrich Friderich Gyldenløve sambt til begge General Mayorer Alefeldt og Reusenstein at reyse op till Christianssand og lade Ingenieur Conche- non ³⁾ gjøre en Afridtzning paa Byens Situation

¹⁾ Maaske sigtes her til Jørgen Bjelkes store Indlæg til Kongen af 2. Maj 1667, hvori ogsaa Forholdene ved Flækkerø behandles.

²⁾ Titus Bülche var gift med Anne, en Datter af Borgmester i Christianssand Lavrits Christensen.

³⁾ Uden Tvivl Anton Coucheron, der 1674 nævnes som Kaptajnlieutenant paa Aggershus, 1680—84 var Over-

og derefter bringe dend i Defention, som da iche lang Tid effter kom Byens Indbyggere til stor Besuerring og Byen til slet Defension med Tømmer til Brøstverre og derimellem fyldt med Steen og Sand, saa vel som i lige Maade en Skandtze paa Klippen, som aldt var og blef u-bestandig.

Hans kongl. May^{tt} 1) med sambt hans May^{ts} Dronning og hans kongl. Høyhed beteede Rigens Raad Bielche og hans Frue i deris ringe Huus den stoere Naade og vare Fadere til deris unge Søn opnefndt Friderich Jørgen effter Kongens 2) og Dronningens salig og høyloffelig Herr Fader 3) og ellers som aldtid tilforn hafde naadigste Behaug af derris troschylidigste Opvartning.

Begaf hans kongl. May^{tt} sig fra Kiøbenhafn 4) og til Middag var allernaadigst fornøyet med Rigs

ingeniør i Norge og 1687 blev Kommandant paa Aggershus. Bricka, Dansk biografisk Lexikon IV, 90.

1) I Randen er skrevet: in Anno 1668.

2) Skal være: Kongen.

3) Jørgen Bjelkes Søn Frederik Jørgen blev født 1668, men døde allerede i Januar 1670. Dronning Sofie Amalies Fader var, som bekjendt, Hertug Georg (Jørgen) af Brunsvig-Lyneborg.

4) I Randen er skrevet: in Anno 1669.

Raad Bielches og hans Kieristis allerunderdanigst Opvartning og Tractament paa deris Gaard Trudsholm og hafde med sig Herr Rigens Admiral Bielche og Rigens Raad Her Christoffer Passberg i Følge till Torbenfeld¹⁾), mens naadigst befalit Rigens Raad Bielche at begifue sig til Callundborg og der holde Tractament og Logement i hans Gaard til hans May^{ts} Ahnkombst om Afftenen, som hand ogsaa troschuldigst effterkom til hans May^{ts} naadigste Fornøyelse. Om anden Dagen begaf hans kongl. May^{tt} sig paa Reysen til Anderschov, huor spisede til Middag og strax begaf sig paa Reysen frem til Nessbyholm om Afftenen og war allernaadigst tilfreds med Rigens Admiral Bielches og hans Kieristis²⁾) Tractament og Logement. Anden Dagen om Morgen tilig begaf sig paa Reysen og spisede hoes Tolderen i Kiøge, derfra til Kiøbenhafn, huor paa Slottit hans kongl May^{tt} faldt i en Slom om Afftenen ofuer Taffel og opwaagnendis kastede it haart og scharp Siunn til Rigens Raad Bielche, som, effter Taffell var holdt,

¹⁾ I Juli 1669 besøgte Frederik III Frydendal, hvilket nye Navn var givet den i Nærheden af Holbæk liggende Hovedgaard Torbenfeld, som Kongen havde erhvervet 1668. Becker II, 254.

²⁾ Edel Ulfeldt.

spurde sin Broder Rigens Admiral og Hr. Christoffer Passberg, om de gaf Agt derpaa, og om de fornummit, at hans May^{tt} var fortørnit paa ham. De sagde ney og hans Broder, at hand iche schulle bekymre sig derom. Hand blef saa u-geduldtig, at hand iche kunde sofue om Natten, og om Morgen en heel tilig, førend hans Broders Port war opladt, spasserede paa Hallends Aarss. I det samme kom hans kongl. May^{tt} i sin Caross farendis og sende sin Laquei til ham at komme til hans May^{tt}, som strax allernaadigst befoel ham trine ind til sig i Wognen, huor hans May^{tt} spurde ham om it Bref fra hans Broder Cancellier i Norige Herr Offue Bielche ahnlangendis de Kaaberbiere Werch, som nylig var fundit, huilchet hand sagde at hafue bekommit og underdanigst berettede for hans May^{tt} om detz Beschaffenhed. Saa stod hans kongl. May^{tt} af Carossen og gick ind paa Rosenborg i Gemacherne, wisendis Bielche sine Rariteter, og var i god Humeur. Der Bielche var kommen i Carossen med hans May^{tt}, da sagde hand at hafue nogit paa sit Hierte og begierte ydmygist at maatte aabenbare. Hans May^{tt} naadigst sagde: ja; saa bekiendte Bielche at werre bekymret for, at hans May^{tt} maatte verret fortørnet,

effterdi hand hafde seet, at hans May^{tt} hafde seet scharpt og u-naadigt til ham paa Slottit. Hans kongl. May^{tt} spurde ham strax, om hafde gifuet Agt derpaa; hand suarede: ja, saaleedis at hand icke hafde sofuit dend gandsche Nat. Skarn, sagde hans May^{tt}, I schall intet agte det. Saa blef Bielche meere bedrøfuit og sagde: saa maa vere, at hand ilde er afmalit og forført, begierendis i dybeste Ydmyghed at maatte faa vide Aarsagen og giøre mod Beschyliding hans sandferdig Erclering, som hans May^{tt} naadigst lofuede, naar hand kom paa Slottit. Huorfor [han] strax befoel Herr Statholder Gabel at sige ham huis som forebragt til Misstancke af hans fornehmste og store U-Ven i Norige, at hand schulle hafue sagt, at Kongen var icke verd at tienne, dernest af dends Wederpart, at hand hafde sagt, at Kongen icke kunde hielpe ham, huilche begge hafde Process for den høyeste Ræt og befrøgted for, at Bielche schulle holde med nogen af dem, huorfor di bad, at hand icke matte faa det at vide, fordi de ey kunde bevise, og af den tredie at hafue verret ført op i Løngangen aff Hanibal og suertit ham saaleedis, at hand icke schulle stryge af sig i sin Liffs Tid, thi ellerss hafde hand blefuit Statholder,

huilckens Ord Bielche supplicando søgte at maatte føre tuende Vidner, som hafde hørt det, mens blef forhindrit af Secreteren.

Bielche stod op fra dend høyeste Ræt¹⁾, der dend eene begynte at rose ham for hans tro Comportement i Krigstiden udi Norige, og dend fornehmste, at hand hafde giort huad hand kunde, huorfor Bielche underdanigst begierte at maa vere fra at dømme derimellem i deriss Tvistighed, som ahngich Ære og Welfært. Der Herr Statholder Gabel hafde effter hans May^{ts} naadigste Befaling sagt til Bielche i Raadstuen, gich hand strax op paa Slottit og gjorde sin sandferdig Erclering. Hans May^{tt} sagde strax allernaadigst ey at hafue beviist ham nogen U-Naade. Bielche tachtet allerunderdanigst og sagde at verre bekymret for Misstancke og ey kunde faa Satisfaction, fordi hanss U-Venner vare døde, og for deriss hemmelig Beretninger hafde bragt til Veye, at andre var gifuen Ridder Ordre og ham icke, som hans kongl. May^{tt} allernaadigst lofuede at

1) Jørgen Bjelke var Assessor i Højesteret, men i denne Rets Protokoller har ikke kunnet findes noget til Oplysning af denne Sag.

schulle gifue ham i een Forsamling, som schulle holdis, naar Gud hafde gifuet Princessen i Holstein en naadig Forløssning¹⁾). Imidlertid hand vendtede, da blef hans kongl. May^{tt} megit suag og holdt ved Sengen, til Guds Time var kommen og hans May^{ts} Siel i dend ævige Roe og Glæde²⁾), som ingen Pine

1) Frederikke Amalie, Frederik III's Datter, havde i Oktbr. 1667 ægtet Hertug Christian Albrecht af Gottorp. Som første Barn af dette Ægteskab fødtes 19. Januar 1670 Sophia Amalia, der senere blev gift med Hertug August af Brunsvig-Wolfenbüttel.

2) Frederik III døde 9. Febr. 1670.

PERSONLISTE.

Ahlefeldt, Claus, 176, 189.

Frederik 112, 177. Hans
112, 188.

Amalie, Grevinde af Solms,
45.

Anders Madsen, Borgmester,
173. Olsen, Borgmester,
134.

Anrep, Gustav, Oberst, 163.

Arenfeld, Mogens, 185 f.

Banner, Niels Ottesen, 59.

Basse, Hans, 5.

v. Beuningen, Conrad, 111.

Bicker, Borgmester, 12.

Bild, Vincents, 91.

Bille, Sten Jensen, 5 f. Sten
Eriksen 62—6.

Bjelke, Christian, 9 f. Elisa-
beth 27, 115. Frederik
Jørgen 190. Gustav 62.

Herman 15, 44 f., 55.

Henrik 8—16, 21, 25 f.,
28—33, 37 ff., 41 f., 44—7,
52—5, 59, 61, 73, 84, 107 f.,
110, 153 f., 170, 191 f.

Jens 3—9, 11, 13—6, 62 f.,
83 f., 86, 98, 114 f., 154.

Margrete 172. Ove 8 f.,
19, 44, 70 f., 83 f., 92, 106,

117, 121, 151, 167, 192.

Sofie 115. Sten 110. Vi-
beke 10.

Bjørnsen, Matthias, 125.

v. Breda (Bredou), Joachim,
15 f., 19.

Bredal, Erik, 94.

Brockdorff, Ditlev, 33 f.,
125 ff., 156 f., 160, 162.

Brockenhuus, Erik, 3. Hen-
rik 3. Peder 3. Sofie 3.

Budde, Frederik Otte, 95 f.,
98 ff., 103, 148 f.

Bülche, Peter, 187, 189.

Titus 187, 189.

Bønechhausen, Kaptajn, 40.

de **C**ardes, Jacob, Major,
141.

Charlotte Amalie 188 f.

Christen Jensen, Foged, 65.

Christian IV 3—12, 14 f.,
26, 44 f., 57.

Christian V 82—6, 170,
188 ff.

Christian (V), Prins, 32, 55.

Christiane, g. m. Hann. Sehe-
sted, 22.

Coucheron, Anton, 189.

Coyet, Peter Iulius, 110 f.

Creutz, Lorentz, 103, 117, 121.

Cromwell, Oliver, 75.

Czarniecki, Stephan, 155 f.

Due, Jakob, 149.

Ernst Günther, Hertug, 112.

Ferdinand III 46, 52 f., 55.

Fernemont, Johann Frants
v. Barwitz, Friherre af,
48—52, 54.

de Fin, François, Major, 98.

Flemming, Oberst, 107.

Frederik II 3.

Frederik III 56—9, 67, 72,
75, 78, 81—7, 89 f., 108 f.,
112 f., 122 f., 152 f., 165 ff.,
169—77, 179, 181—4,
190—5.

Frederik Henrik, Prins af
Oranien, 9 f.

Frederik Vilhelm, Kurfyrste,
45, 47 f.

Frederikke Amalie, Prinsesse,
195.

Friis, Christian, 5. Hans 56.

Fuchs, Oberstl., 17.

Fuiren, Familien, 183.

Fyen, Poul Christensen, 12.

Fürstenberg, Greve af, 55.

Fägersköld, Lars, 125.

Gabel, Christoffer, 170, 173,
193 f.

Geelkerch, Isach, Ingeniør
74, 78, 187.

Gersdorf, Christoffer Frede-
rik, 27, 40, 93, 104, 109,
115, 151, 155 f., 158.
Joakim 90, 111, 173, 178,
181 ff. Magdalene Sibylle
173, 182, 190 f.

Gjedde, Knud, 139, 144 f.,
149, 158. Ove 25.

de Graff, Valraven, Kaptajn,
95.

Gren, Anders, 6.

Griffenfeld, Peder, 177.
 v. Gronsfeld, Jobst Maximilian, 46.
 Gustav Adolf 4.
 Gyldenløve, Ulrik Frederik, 189.

Hamilton, Ritmester, 144.
 Hanemand, Ritmester, 99.
 Holzappel, Peter Melander, Greve af, 46 ff., 52 ff.
 Hondorf, Sten, 180.
 Horn, Gustav, 151, 155.
 v. Hoven, Henrik Just, Oberstl., 148 f. Reinhold, Oberstl., 95—8, 100, 104, 117, 121, 131 f.
 v. Hunoldstein, Johann Wilhelm Voigt, 48—51, 55.
 Hvitfeldt, Tønne, 146, 148, 159.
 Hylsthorst, Ritmester, 95, 97.

Irgens, Jokum, 182 f.

Jens Hansen, Lieutn., 34, 38, 42 f. Pedersen, Oberstl., 149.
 Jern, Jørgen, Lieutn., 89.
 Johan Frederik, Hertug, 113.
 Johan Georg, Kurprins, 178.

v. Judelsbach, Johan, Oberst, 27, 74.
 Juell, Claus, 27 f. Peder 13, 61 f.

Kagg, Lars, 43, 146 ff., 150, 152, 155, 159, 164.
 Karl Gustav 107 f., 110 f., 153 f., 160, 164.
 Knud Andersen, Foged, 65.
 Koch, Henning, Oberstl., 120, 132, 139—44, 149, 157, 160.
 Krabbe, Gregers, 68, 75, 168. Iver 91, 105 ff. Niels 62—6.
 Krag, Erik, 77, 79 f., 88 ff., 166, 186. Otte 178.
 Kretz, Bendix, 26—32, 39, 41.
 v. Körbitz, Johan Christoffer, 176 f.

de **L**aden, Johan, 11 f., 56.
 Lange, Niels, 66 f.
 de La Thuillerie, fransk Gesandt, 45.
 Lavrits Christensen, Borgmester, 189.
 Lemvig, Christian, Oberstl., 114, 120, 133, 139, 149.
 Luise Henriette, Prinsesse af Oranien, 45.
 Lut, David, Foged, 157.

Løvenklau, Jørgen, 137.
Løwenstein, Oberst, 55.

Magdalena Sibylla, Kurfyrstinde, 178.

Magnis, David, Kaptajn, 127, 162.

Marschalck, Johan Friedrich, 171.

Marselis, Gabriel, 11 f.

Meier, Herman, Krigssekretær, 175.

Meng, Niels Hansen, 138.

Mesting, Kaptajn, 158, 162.

Michelet, Jacob, Kaptajn, 115, 117. Poul, Major, 120.

Montecuccoli, Raimund, Greve af, 51 f.

v. der Mühlen, Gerhard, Oberstl., 128 f., 141 f., 158.

Müller, Henrik, 173 f., 178 f.

Myre, Jon Andersson, 101, 103 f.

v. Mønnickhofven, Johan, 4.

Nettelhorst, Gerlof, 10.

Nicolaus Povelsen, Landkommissær, 173.

Nordmand, Peder Olufsen, 24.

Opitz, Michael, Oberstl., 107.

Oxenstierna, Johan, 103.

Parsberg, Christoffer, 191 f.
Oluf 170.

Prip, Iver, 17 f.

Rantzau, Bertram, 10. Christian 9, 169 f., 173, 180.

Reetz, Peder, 170. Tønne 13, 56.

v. Reich, Carl Friedrich, 47, 53.

Reichwein, Georg, 23, 26 f., 29 f., 33, 104, 106, 117, 119,

121, 129—32, 135, 139—42, 145 f., 148 ff., 155, 159 ff.

Hans, Kaptajn, 157, 162.

Ringkjøbing, Niels, Major, 139, 141, 150.

Rosenkrands, Erik, 71. Helle 119, 136.

Rosenvinge, Frederik Villumsen, 27, 39. Jørgen Villumsen 20 f.

Ruse, Henrik, 172, 189.

Schack, Hans, 175, 177, 187 f.

Schort, Hans Jakobsen, Oberst, 78, 136, 187.

Sehested, Christian Thomsen, 72—5, 80, 84, 86 f., 111, 186. Christoffer 188.

Hannibal 9, 14—29, 32, 35, 37—43, 45, 62 ff., 66 f.,

167—70, 173, 175, 178,
180, 193.
Skåde, Otte, 114 f., 119, 126,
143 ff., 155 ff., 160 f., 163.
Ove 84 f., 87.
Skinkel, Morten, 188.
Snitter, Ritmester, 120.
Sofie Amalie 56 f., 113, 190.
Someda, Oberst, 49.
Stake, Harald, 114, 120, 123 f.,
128—31, 133 ff., 138, 140,
142, 146 f., 150 ff., 155,
159. Oluf 23 f.
Stiernsköld, Claes, 130, 132.
Stub, Kjeld, 21, 27.
Svane, Hans, 182 f.

Taube, Oberst, 155.
Terlon, Hugo, 154.
Thott, Henrik, 8 f.
Torstensson, Lennart, 10.
Trampe, Joakim, 175 f.
Trolle, Niels, 88, 91, 104 ff.,
108, 113—9, 121, 133,
135—8, 148, 150 f., 170.
Tromp, Martin, 10.

Ugla, Erik, 43.
Ulfeldt, Edel, 191. Korfits
45, 57 ff.
Urne, Frederik, 19. Johan,
158, 162. Otte 124 ff.,
130, 133, 135.
Urup, Axel, 187 f.

Wachenheim, Generalvagt-
mester, 50 f.
Wacherbarth, Joachim Ivo,
31, 39.
de Wade (Vadou), Kaptajn,
150.
Weisenberg, Oberst, 124, 127.
Vibe, Peder, 92—6, 108 f.
Visborg, Ejlerik Jensen, Ma-
jor, 35, 106, 164.
Vitberg, Johan, Oberstl., 124,
139—43.
Ziegler, Gregorius, Oberstl.,
34 f., 41, 43.
de Zinoga, Felix, 52.

